

Lagrådsremiss

Ett modernt regelverk för Allmänna arvsfonden

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 28 januari 2021

Lena Hallengren

Lars Hedengran
(Socialdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår att regelverket för Allmänna arvsfonden moderniseras i syfte att fonden även fortsättningsvis ska vara ett relevant och rättssäkert sätt att förvalta arv efter personer som saknar arvsberättigade släktingar. Moderniseringen syftar också till att lagen ska vara tydlig och lättöverskådlig för dem som berörs av den och för de organisationer som kan söka medel ur fonden.

Förslaget innebär bl.a. följande.

- Målgruppen för Allmänna arvsfonden utökas till att även omfatta äldre personer.
- Det ska inte längre finnas något krav på att en tiondel av de medel som tillfaller Allmänna arvsfonden under året ska läggas till fonden utan medlen ska kunna delas ut för fondens ändamål.
- Regeringen ska fatta beslut om hur mycket medel som ska kunna delas ut under kommande år.
- De övergripande kriterierna för stöd ur Allmänna arvsfonden regleras i lag.
- Kortare förbindelsetid för lokalstöd tillåts i vissa fall.
- En möjlighet införs att hindra att beviljat stöd betalas ut om kraven för stöd inte uppfylls och möjligheterna att återkräva stöd utökas.
- Arv eller försäkringsbelopp som har tillfallit fonden kommer att kunna avstås till sambo i något fler fall än tidigare.

Regeringen avser att återkomma i frågan om att införa ett demokrativillkor för Allmänna arvsfonden.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

Innehållsförteckning

1	Beslut	6
2	Lagtext	7
2.1	Förslag till lag om Allmänna arvsfonden	7
2.2	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	14
3	Ärendet och dess beredning	15
4	Utgångspunkter för en modernisering	15
4.1	Allmänt om Allmänna arvsfonden	15
4.1.1	Allmänna arvsfondens uppkomst	15
4.1.2	Allmänna arvsfondens rättsliga ställning	16
4.1.3	Allmänna arvsfondens organisering	16
4.1.4	Förvaltning av Allmänna arvsfonden	17
4.2	Reglering, praxis och stödgivning ur Allmänna arvsfonden	18
4.2.1	Allmänna arvsfondens målgrupper och stödmottagare	18
4.2.2	Kriterier för stöd i lagen om Allmänna arvsfonden	18
4.2.3	Arvsfondsdelegationens beslutspraxis	19
4.2.4	Regeringens styrning	22
4.3	Reformbehovet	23
5	En ny lag om Allmänna arvsfonden	25
6	Utökad målgrupp samt hantering och fördelning av fondens medel	27
6.1	Målgruppen utökas till att även omfatta äldre	27
6.2	En tiondel av influtna medel ska inte längre läggas till fonden utan delas ut	29
6.3	Högst en tiondel av utdelningsbara medel ska vara tillgängligt för den nya målgruppen	33
6.4	Krav på Arvsfondsdelegationens ledamöter att även ha god kunskap om äldre	35
7	Kriterier för stöd	36
7.1	Övergripande kriterier bör anges i lag	36
7.2	Kravet på att en verksamhet ska vara nyskapande bör tas bort	40
7.3	Målgruppen ska delta i planeringen och genomförandet av verksamheten	43
7.4	Verksamheten ska ha förutsättning att fortsätta efter att stödet ur fonden har upphört	44
7.5	Samma kriterier bör gälla även för stöd för anläggningar, lokaler och utrustning	47
7.6	Stöd får inte lämnas till en organisations löpande verksamhet	48
7.7	Projektstöd bör få lämnas till offentlig huvudman endast om det finns särskilda skäl	49
7.8	En organisation får inte ha skulder hos Kronofogden	50

8	Förbindelsetid för lokalstöd	53
8.1	Nuvarande ordning	53
8.2	Kortare förbindelsetid för lokalstöd i vissa fall	54
9	Kontroll av och möjlighet att avbryta stöd	58
9.1	Nuvarande ordning	58
9.1.1	Reglering och Arvsfondsdelegationens generella villkor	58
9.1.2	Arvsfondsdelegationens kontroller inför och efter beslut om stöd	59
9.2	Mest ändamålsenligt att Arvsfondsdelegationen använder sig av befintliga kontrollåtgärder	61
9.3	Det bör införas en skyldighet i lag att anmäla ändrade förhållanden	63
9.4	En möjlighet att hindra att beviljat stöd betalas ut till någon som inte uppfyller kraven bör införas i lag	64
9.5	Återbetalningsskyldighet bör gälla i fler fall än tidigare	67
10	Avstående av arv	70
10.1	Avstående av arv till närstående	70
10.1.1	Nuvarande reglering	70
10.1.2	Bestämmelsen om avstående av arv till närstående bör moderniseras och förtydligas	74
10.1.3	Avstående får göras till arvlåtarens sambo eller annan närstående	75
10.1.4	Vid skälighetsbedömningen bör beroendeförhållandet och behov särskilt beaktas	78
10.2	Ingen ytterligare reglering vid arvsavstående av kulturhistorisk egendom	82
10.3	Kammarkollegiet bör besluta i samtliga ärenden om avstående	83
11	Elektronisk underskrift	85
11.1	Nuvarande ordning	85
11.1.1	Reglering av ansökan	85
11.1.2	Reglering av elektroniska underskrifter	85
11.2	Elektronisk underskrift bör tillåtas	86
12	Beslut om försäljning av fast egendom	88
12.1	Nuvarande ordning	88
12.1.1	Allmänt om försäljning av statens tillgångar	88
12.1.2	Försäljning av Allmänna arvsfondens tillgångar	88
12.2	Samtliga beslut om försäljning av fast egendom och tomträtt bör fattas av Kammarkollegiet	89
13	Kostnader i bristbon	90
13.1	Bristbon och god mans arvode	90
13.1.1	Nuvarande ordning	90

13.1.2	Behov av förtydligande i lag saknas när det gäller ersättning till god man	92
13.2	Begravningskostnader och kostnader för skötsel av gravplats	94
13.2.1	Nuvarande ordning	94
13.2.2	Skäl saknas för att reglera i lag att kostnader för gravrätt och gravsättning kan belasta arvsfonden	95
14	Redovisningsfrågor	97
14.1	Nuvarande ordning	97
14.1.1	Myndigheters och regeringens redovisningsskyldighet	97
14.1.2	Riksrevisionens granskning	98
14.1.3	Regelverket för Allmänna arvsfonden	98
14.2	Arvsfondsdelegationen bör även fortsatt vara undantagen krav att lämna årsredovisning	99
14.3	Det saknas i nuläget skäl för regeländring avseende Kammarkollegiets redovisning till regeringen	101
14.4	Oförändrad tidpunkt för överlämnande av regeringens redovisning till riksdagen	103
15	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	104
16	Konsekvenser	106
16.1	Konsekvenser för stödmottagande organisationer och fondens målgrupper	106
16.1.1	Fler organisationer kan komma att beviljas stöd vilket kommer arvsfondens målgrupper till del	106
16.1.2	Minskad risk för undanträngning av befintliga målgrupper med särskilda medel för äldre	107
16.1.3	Elektronisk underskrift kräver mindre arbete än pappersbaserad ansökan	107
16.2	Konsekvenser för förvaltningsmyndigheter och domstolar	108
16.2.1	Ökat antal ansökningar kräver utökade resurser för Kammarkollegiet	108
16.2.2	Inget behov av resurstillskott av förslag om anmälningsskyldighet, möjlighet att avbryta stöd och återbetalning av stöd	109
16.2.3	Begränsade effekter för Kammarkollegiet av förslag avseende arvsavstående	110
16.2.4	Elektronisk underskrift innebär effektivitetsvinster för Arvsfondsdelegationen	111
16.2.5	Förslag om beslut om försäljning av fast egendom medför minskad administration	111
16.3	Konsekvenser för fondkapitalet	111

16.3.1	Förslag om utökad målgrupp kan öka intresset för att låta arv tillfalla arvsfonden	111
16.3.2	Inga större förändringar av förslag om fondens användning	112
16.3.3	Förslag om arvsavstående minskar det kapital som tillförs fonden något	112
16.4	Konsekvenser för miljön	113
16.5	Övriga konsekvenser	113
17	Författningskommentar	113
17.1	Förslaget till lag om Allmänna arvsfonden	113
17.2	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	131
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet En arvsfond i takt med tiden – En översyn av regelverket kring Allmänna arvsfonden (SOU 2018:70)	132
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	135
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2018:70)	143
Bilaga 4	Sammanfattning av promemorian Utökad målgrupp för Allmänna arvsfonden (Ds 2020:9)	145
Bilaga 5	Promemorians lagförslag	146
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna (Ds 2020:9)	148

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om Allmänna arvsfonden,
2. lag om ändring i föräldrabalken.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om Allmänna arvsfonden

1 kap. Inledande bestämmelser

Allmänna arvsfondens ändamål

1 § Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för målgrupperna barn, ungdomar, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Allmänna arvsfondens egendom

2 § Allmänna arvsfonden består av egendom som har tillfallit fonden genom

- arv,
- gåva,
- testamente,
- förmånstagarförordnande i försäkringsavtal,
- ersättning från återvinning enligt 5 kap. 6 § andra stycket begravningslagen (1990:1144),
- överlämnande från en likvidator enligt 7 kap. 11 § stiftelselagen (1994:1220),
- upplösning av en värdepappersfond under de förutsättningar som anges i 9 kap. 3 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder,
- beslut av Bolagsverket enligt 25 kap. 42 eller 44 § aktiebolagslagen (2005:551) eller 17 kap. 41 eller 42 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar,
- skifte enligt 32 kap. 14 § aktiebolagslagen, eller
- domstolsbeslut.

Det som sägs om egendom som har tillfallit fonden genom arv gäller också egendom som har tillfallit fonden enligt 1 kap. 11 § den upphävda lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo eller enligt 2 kap. 4 § lagen (2015:417) om arv i internationella situationer.

2 kap. Stöd ur Allmänna arvsfonden

Arvsfondsdelegationen

1 § Arvsfondsdelegationen beslutar om fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden.

Om det finns särskilda skäl får regeringen, efter förslag från delegationen, besluta att en annan myndighet under en bestämd tidsperiod ska fördela visst stöd. Det som föreskrivs i 5, 7, 8 och 10–14 §§ om delegationen ska även gälla för en sådan myndighet.

2 § Regeringen utser ledamöterna i Arvsfondsdelegationen.

I delegationen ska såväl ledamöter från Regeringskansliet, varav en är ordförande, som andra ledamöter ingå. En majoritet av ledamöterna ska vara personer som inte arbetar i Regeringskansliet.

Ledamöterna i delegationen ska ha goda kunskaper om barn, ungdomar, äldre personer eller personer med funktionsnedsättning.

Förutsättningar för stöd

3 § Stöd får lämnas till verksamhet som

1. är utvecklande för någon av Allmänna arvsfondens målgrupper,
2. målgruppen deltar i planeringen och genomförandet av, och
3. har förutsättningar att fortsätta efter det att stödet ur fonden har upphört.

Stöd får också lämnas för lokaler, anläggningar och utrustning, om de ska användas för verksamhet som uppfyller kriterierna i första stycket.

4 § Stöd får inte lämnas till en organisations löpande verksamhet.

Stöd får endast lämnas till en organisation som bedriver ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl, får stöd enligt 3 § första stycket lämnas även till en offentlig huvudman.

Stöd får inte lämnas till en organisation som har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs.

Ansökan om stöd

5 § En ansökan om stöd ska göras skriftligen hos Arvsfundsdelegationen.

Ansökan ska innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd.

Ansökan ska vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud. Delegationen får tillåta att ansökan undertecknas med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Beslut om stöd

6 § Ett beslut om stöd ska förenas med de villkor som behövs. Dessa ska framgå av beslutet.

Förbindelse och villkor vid stöd för lokaler och anläggningar

7 § Den som beviljas stöd för en lokal eller en anläggning ska förbinda sig att under minst tio år använda den för det ändamål och med de villkor som meddelades när stödet beviljades.

Den som beviljas stöd för en lokal eller en anläggning och som hyr eller på annat sätt har nyttjanderätt till den ska, om det finns särskilda skäl för en kortare förbindelse än som anges i första stycket, förbinda sig att under minst fem år använda lokalen eller anläggningen för det ändamål och med de villkor som meddelades när stödet beviljades.

Arvsfondsdelegationen ska som villkor för stödet föreskriva att lokalen eller anläggningen ska vara anpassad för personer med funktionsnedsättning, om inte något hindrar det eller om det av särskilda skäl inte behövs.

8 § Efter ansökan från den som har beviljats stöd kan Arvsfondsdelegationen, om det finns särskilda skäl, besluta om undantag från den förbindelse eller från de villkor som anges i 7 § första och andra styckena.

Skyldighet att hålla medel avskilda

9 § Den som har tagit emot stöd ska, om inte annat anges i beslutet, vara skyldig att hålla medlen avskilda.

Ändrade förhållanden

10 § Den som ansöker om eller har beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden ska utan dröjsmål till Arvsfondsdelegationen anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet.

Redovisning

11 § Den som har beviljats stöd ska föreläggas att inom viss tid efter mottagandet av medlen skriftligen redovisa hur medlen har använts och på begäran av Arvsfondsdelegationen lämna det underlag som behövs för granskningen av redovisningen.

Hinder mot utbetalning

12 § Om den som har beviljats stöd bryter mot kraven som följer av 4 och 6–11 §§, ska Arvsfondsdelegationen besluta att stödet helt eller delvis inte ska betalas ut. Beslutet gäller omedelbart.

Innan delegationen fattar ett beslut enligt första stycket får delegationen ge den som beviljats stöd tillfälle att avhjälpa bristen.

Återbetalningsskyldighet och återkrav

13 § Stöd ska betalas tillbaka om

1. stödet inte har använts inom angiven tid eller för avsett ändamål,
2. mottagaren inte inom föreskriven tid har lämnat redovisning eller underlag enligt 11 §,
3. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att stöd ur Allmänna arvsfonden har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller
4. stödet av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta.

För stöd för en lokal eller en anläggning gäller dessutom att stödet ska återbetalas helt eller delvis, om lokalen eller anläggningen säljs eller användningen av den ändras utan delegationens medgivande inom den tidsperiod som enligt 7 § första och andra styckena gäller för stödet.

14 § Om Arvsfondsdelegationen anser att mottagaren bör betala tillbaka stöd ur Allmänna arvsfonden, ska ärendet överlämnas till Kammarkollegiet som beslutar i frågan. Kammarkollegiet får, om det finns särskilda skäl, besluta att mottagaren helt eller delvis befrias från återbetalningsskyldighet.

3 kap. Förvaltning av Allmänna arvsfonden

Hanteringen av Allmänna arvsfondens egendom

1 § Allmänna arvsfondens egendom förvaltas av Kammarkollegiet, som en särskild fond.

2 § Allmänna arvsfondens rätt till egendom bevakas av Kammarkollegiet. Kammarkollegiet för fondens talan i mål och ärenden som rör fonden.

3 § Medel som tillfaller Allmänna arvsfonden ska överlämnas till Kammarkollegiet. Kammarkollegiet ska ta emot och granska redovisning för förvaltning av egendom som tillfaller fonden.

4 § Allmänna arvsfondens bundna kapital får tas i anspråk för fondens ändamål.

5 § Regeringen beslutar varje år hur stor del av Allmänna arvsfondens samlade tillgångar som ska vara tillgänglig för utdelning det närmast följande året och anger samtidigt beräknad nivå för de två därpå följande åren.

Regeringens beslut får dock inte medföra att fondens långsiktiga förvaltning och fortlevnad äventyras. Medel som har gjorts tillgängliga för utdelning, men som inte har fördelats under året, återgår till fondens samlade tillgångar.

6 § Högst en tiondel av de medel som regeringen har beslutat enligt 5 § får fördelas till verksamheter till förmån för äldre personer.

Gåvor och testamenten

7 § Om ett testamente eller en gåva till förmån för Allmänna arvsfonden har förenats med villkor, beslutar Kammarkollegiet om egendomen ska tas emot.

8 § Ett testamente till någon annan än Allmänna arvsfonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Ett testamente som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja får godkännas även om det finns anledning till klander.

Kammarkollegiets redovisning till regeringen

9 § Kammarkollegiet ska varje år till regeringen lämna en sådan redovisning för förvaltningen av Allmänna arvsfonden som avser det senast avslutade räkenskapsåret. Redovisningen ska lämnas i samband med Kammarkollegiets årsredovisning. Riksrevisionen ska i enlighet med vad

som föreskrivs i 5 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. granska redovisningen.

Arvsavstående

10 § Den som vill att ett arv eller ett försäkringsbelopp som har tillfallit Allmänna arvsfonden ska avstås helt eller delvis, ska ansöka om det hos Kammarkollegiet. Kammarkollegiet får uppdra åt länsstyrelsen att utreda frågan.

En ansökan om arvsavstående ska göras senast tre år efter dödsfallet eller efter det att arvet genom preskription har tillfallit fonden. Om ansökan har kommit in för sent ska den avvisas.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka länsstyrelser som ansvarar för uppgifter enligt denna lag.

11 § Arv eller försäkringsbelopp som har tillfallit Allmänna arvsfonden får helt eller delvis avstås till någon annan om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller till andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja.

Även i annat fall får arv eller försäkringsbelopp avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Vid skälighetsbedömningen ska särskilt beaktas det beroendeförhållande som fanns mellan arvlåtaren och sökanden och om sökanden har behov av egendomen.

12 § Arv som utgörs av sådan egendom som är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt får avstås till en juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Om det finns särskilda skäl får ett belopp av det arv som tillfallit Allmänna arvsfonden tillsammans med sådan egendom avstås till mottagaren av egendomen att användas för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara den.

13 § Kammarkollegiet beslutar om avstående av arv och försäkringsbelopp.

4 kap. Hantering av dödsbon

Anmälningsskyldighet vid dödsfall

1 § Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare, ska den som har boet i sin vård anmäla detta till Kammarkollegiet.

God man

2 § Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare, ska Kammarkollegiet förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen.

3 § En god man behöver inte förordnas om

1. Allmänna arvsfonden har uteslutits från arv genom testamente och Kammarkollegiet bedömer att det inte finns någon anledning till klander,

2. boet har större skulder än tillgångar och det inte behövs en god man för att ta vård om egendomen, eller

3. egendom som har tillfallit fonden som legat utgörs av pengar.

4 § Har egendom tillfallit Allmänna arvsfonden genom gåva som inte endast utgörs av pengar ska Kammarkollegiet förordna en god man att ta hand om egendomen.

5 § Kammarkollegiet ska övervaka att den gode mannen fullgör sina uppgifter.

I fråga om god man enligt denna lag gäller vad som är föreskrivet om sysslomän i 18 kap. handelsbalken.

Försäljning av Allmänna arvsfondens egendom

6 § Kammarkollegiet beslutar om försäljning av fast egendom eller tomt rätt som har tillfallit Allmänna arvsfonden.

7 § Annan lös egendom än tomträtt ska av den gode mannen säljas på offentlig auktion, om Kammarkollegiet inte medger annat.

Fordringar får säljas endast om de inte kan drivas in.

Om särskilda föreskrifter har lämnats genom ett testamente, ska de tillämpas.

8 § Om det i ett dödsbo finns egendom som förvaltas av en god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken och som har tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller 6 och 7 §§ i fråga om egendomens försäljning.

5 kap. Kostnader

1 § Kostnader för fördelning av stöd ska betalas ur Allmänna arvsfonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

2 § Kammarkollegiets kostnader för att förvalta och företräda Allmänna arvsfonden ska betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

6 kap. Övriga bestämmelser

Överklagande

1 § Beslut enligt 2 kap. 12 § första stycket och Kammarkollegiets beslut enligt 2 kap. 14 § och 3 kap. 10 § andra stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Redovisning till riksdagen

2 § Regeringen ska varje år före juni månads utgång lämna en redovisning till riksdagen för hur Allmänna arvsfonden har förvaltats och hur stöd har fördelats under det föregående räkenskapsåret och även ange den kommande inriktningen av stödet.

Kammarkollegiets redovisning enligt 3 kap. 9 § ska bifogas.

Delgivning

3 § När delgivning ska ske med Allmänna arvsfonden är chefen för Kammarkollegiet, eller någon annan person som är behörig att ta emot delgivningen för Kammarkollegiets räkning, delgivningsmottagare.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2021.
 2. Genom lagen upphävs lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden.
 3. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för beslut om stöd som har meddelats före ikraftträdandet.
 4. Regeringen får efter ikraftträdandet besluta hur stor del av Allmänna arvsfondens samlade tillgångar som ska vara tillgänglig för utdelning för perioden 1 juli 2021–31 december 2021 och samtidigt ange beräknad nivå för 2022 och 2023.

2.2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 10 § föräldrabalken¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

10 §

Har egendom i dödsbo vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 3 § tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller i fråga om egendomens försäljning *lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden.*

Har egendom i dödsbo vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 3 § tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller i fråga om egendomens försäljning *lagen (2021:000) om Allmänna arvsfonden.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2021.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 15 juni 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över och analysera vissa frågor som rör Allmänna arvsfondens verksamhet. Utredningen tog namnet 2017 års arvsfondsutredning (S 2017:06). Den 5 september 2018 överlämnade utredningen betänkandet En arvsfond i takt med tiden – En översyn av regelverket kring Allmänna arvsfonden (SOU 2018:70). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2018/04805).

I lagrådsremissen behandlas förslagen i betänkandet, dock med undantag av det demokrativillkor som utredningen föreslår. Vid prövning av demokrativillkor i ärenden om stöd till det civila samhället, bl.a. stöd ur Allmänna arvsfonden, kan känsliga personuppgifter behöva behandlas. En särskild utredare har därför fått i uppdrag att bl.a. analysera frågor om personuppgiftsbehandling och sekretess i ärenden om stöd till det civila samhället, inklusive trossamfunden (dir. 2020:113). Uppdraget omfattar även det föreslagna demokrativillkoret för Allmänna arvsfonden. Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2021. Förslaget om ett demokrativillkor för stöd ur Allmänna arvsfonden bereds därför fortsatt.

Målgruppen för stöd ur Allmänna arvsfonden är i dag barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Inom Socialdepartementet har det utarbetats en promemoria med förslag om att utöka målgruppen till att omfatta även äldre, Utökad målgrupp för Allmänna arvsfonden (Ds 2020:9). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2020/04542).

4 Utgångspunkter för en modernisering

4.1 Allmänt om Allmänna arvsfonden

4.1.1 Allmänna arvsfondens uppkomst

Allmänna arvsfonden bildades genom ett beslut av 1928 års riksdag i samband med att arvsrätten begränsades. Kusiner och mer avlägsna släktingar uteslöts från arvsrätt. Skälet till begränsningen var en förändrad syn på arvsrätt. Förutom blodsband skulle det finnas en social och ekonomisk samhörighet mellan arvlåtare och arvtagare. Släktens betydelse hade minskat och släktkänslan ansågs bli svagare eller upphöra helt i fråga om mer avlägsna släktingar.

Begränsningen i arvsrätten medförde att det allmännas arvsrätt utökades väsentligt. För att förhindra att begränsningen i arvsrätten skulle ge en negativ reaktion hos allmänheten beslutades det att kvarlåtenskap som inte

övergick till en arvsberättigad släkting skulle tillfalla en särskild fond, Allmänna arvsfonden. Pengarna från dödsbon till Arvsfonden skulle sedan användas på ett sådant sätt att de tjänade ett allmännyttigt ändamål.

4.1.2 Allmänna arvsfondens rättsliga ställning

Allmänna arvsfonden har en unik rättslig ställning till följd av dess uppgift och det sätt fonden skapats på och regleras. Fonden är en självständig och självägande förmögenhetsmassa. Den erkänns som egen juridisk person och självständigt rättssubjekt i de praktiska sammanhang där den förekommer. Dock utövar riksdagen bestämmanderätten över arvsfonden. De uppgifter som hör ihop med verksamheten med fonden handhas på riksdagens uppdrag av regeringen och olika förvaltningsmyndigheter.

4.1.3 Allmänna arvsfondens organisering

Tidigare beslutade regeringen om stöd ur Allmänna arvsfonden. Genom en lagändring 1969 öppnades en möjlighet för regeringen att i vissa fall delegera beslutanderätten till en underordnad myndighet.

Arvsfondsdelegationen skapades i och med den nuvarande lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden som trädde i kraft 1994. Skälet var att regeringen skulle avlastas arvsfondsärenden som inte kräver ställningstagande från regeringen. Riksdagen beslutade att en ny statlig myndighet, Arvsfondsdelegationen, skulle inrättas direkt under regeringen, eftersom en mer allmän decentralisering av beslutanderätten bedömdes kunna leda till bristande enhetlighet vid prövningarna av arvsfondsärenden och försvåra möjligheterna till uppföljning och erfarenhetspridning. Det ansågs viktigt att den beslutsfattande myndigheten var knuten till regeringen så att myndigheten fick tillgång till den dialog som pågår mellan Regeringskansliet och berörda samhällssektorer. Ytterligare skäl för en nära anknytning till regeringen var att möjligheterna till förnyelse och utveckling av den reguljära politiken skulle minska utan tillgång till den kunskap som Arvsfondsdelegationen tillgodogör sig i sin stödgivning.

Arvsfondsdelegationen beslutar sedan en lagändring 2004 om all fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden. Om det finns särskilda skäl får regeringen, efter förslag från Arvsfondsdelegationen, emellertid besluta att en annan myndighet ska fördela visst stöd ur fonden. Något sådant beslut har dock ännu inte fattats.

Arvsfondsdelegationen tillhör gruppen nämndmyndigheter. Ledamöterna i Arvsfondsdelegationen utses av regeringen och utgör tillsammans delegationens ledning. Karaktäristiskt för en nämndmyndighet är att den ansvarar för verkställighetsbeslut inom ett avgränsat område genom en i grunden kollektiv beslutsform. En nämndmyndighet kan ha en värdmyndighet och den behöver inte ha egen personal eller egen ekonomi. Arvsfondsdelegationens värdmyndighet är sedan 2010 Kammarkollegiet, som bistår delegationen med bl.a. kanslistöd och utför administrativa och handläggande uppgifter åt delegationen. Arvsfondsdelegationen har således varken egen personal eller egen ekonomi.

Arvsfondsdelegationens uppgift är att besluta om fördelning av stöd ur fonden. Arvsfondsdelegationen har även i uppgift att informera allmänheten om fondens ändamål och fondmedlens användningsområde samt att ha en samlad strategi för uppföljning och utvärdering av beviljade stöd. Dessutom tillkommer uppgifter som avser återkrav av stöd och ekonomi-administration, vilka utförs av Kammarkollegiet. I vissa fall får Allmänna arvsfonden avstå från arv eller försäkringsbelopp till förmån för någon annan. Kammarkollegiet beslutar i dessa ärenden. Om det uppkommer någon fråga av särskild vikt från allmän synpunkt, ska Kammarkollegiet dock överlämna ärendet till regeringen för avgörande. Arbetsuppgifterna regleras i lagen om Allmänna arvsfonden och i den tillhörande förordningen.

Kostnaderna för fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden betalas med medel ur fonden på grunder som regeringen har beslutat.

4.1.4 Förvaltning av Allmänna arvsfonden

Allmänna arvsfonden består av egendom som har tillfallit fonden genom bl.a. arv, gåva och testamente. Av de medel som tillfaller Allmänna arvsfonden under ett år, dvs. arvsmedel, medel från metallåtervinning (värdet av återvunna metaller efter kremering) och aktieutdelningar på befintligt kapital (direktavkastning) läggs 10 procent från nettoinflödet av arvsmedel och metallåtervinning till fondkapitalet vid årets utgång. Resterande tillfallna medel är till stor del utdelningsbara kommande år och tillgängliga för Arvsfondsdelegationens beslut om nya projekt.

Fondens bokförda värde uppgick den 31 december 2019 till 6 663 miljoner kronor inklusive skulder. Marknadsvärdet inklusive skulder var 10 191 miljoner kronor. Utdelningsbara medel för 2020 var 1 563 miljoner kronor. Fondens tillgångar är huvudsakligen placerade i Kammarkollegiets svenska respektive utländska aktiekonsortier samt aktie-, företagsobligations- och räntekonsortier.

Kammarkollegiet förvaltar Allmänna arvsfonden som en särskild fond, skild från statskapitalet. Kollegiet företräder fondens intressen och för talan i mål och ärenden som rör fonden. Kammarkollegiet betalar ut beviljat stöd efter rekvisition. Kollegiet bevakar också att dödsbon som fonden har del i avvecklas på ett riktigt sätt och tar ställning i frågor som rör återbetalning av stöd från fonden.

Kapitalförvaltningen sker i syfte att tillgodose både behovet av en god direktavkastning och önskemålet om värdebeständighet. Förvaltningen av Allmänna arvsfonden och andra fondmedel som Kammarkollegiet förvaltar – förutom stiftelser – regleras i förordningen (1987:778) om placering av fondmedel under Kammarkollegiets förvaltning.

De kostnader Kammarkollegiet har för att företräda och förvalta Allmänna arvsfonden betalas med medel ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

4.2 Reglering, praxis och stödgivning ur Allmänna arvsfonden

4.2.1 Allmänna arvsfondens målgrupper och stödmottagare

De grundläggande bestämmelserna om vem som kan få stöd ur fonden finns under rubriken Allmänna arvsfondens ändamål i lagen om Allmänna arvsfonden. Här framgår att Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder (5 §). Målgrupperna för stöd är alltså barn, ungdomar och personer som har funktionsnedsättning.

Huvudregeln är att stöd endast får lämnas till organisationer som bedriver ideell verksamhet (7 §). Stöd får alltså inte lämnas till enskilda personer. Om det finns särskilda skäl, får stöd lämnas till en offentlig huvudman. Kravet på särskilda skäl syftar till att stöd ur fonden inte ska medverka till en kostnadsövertäring från offentlig verksamhet till fonden. Ett särskilt skäl för att lämna stöd till en offentlig huvudman kan enligt förarbetena (prop. 1993/94:124 s. 22 och 38) vara att stödet utvecklar frivilliga och ideella insatser i anslutning till offentlig verksamhet eller att en kommun i samverkan med en ideell organisation vill förnya eller utveckla sin verksamhet. Ett annat särskilt skäl kan vara att en kommun i samverkan med en sammanslutning som inte är en juridisk person vill utveckla verksamhet som bedrivs av det allmänna eller initiera en ny verksamhet inom det allmänna verksamhetsområde. Offentlig huvudman får dock inte ges stöd till investeringar (7 § andra meningen). Sådant stöd avser stöd till anläggningar, lokaler och utrustning.

4.2.2 Kriterier för stöd i lagen om Allmänna arvsfonden

Den nuvarande bestämmelsen om kriterier för stöd trädde i kraft genom införandet av 1994 års lag om Allmänna arvsfonden. Av 6 § första meningen följer att stöd ur fonden i första hand ska lämnas till verksamhet som är nyskapande och utvecklande. Sådant stöd får också, om det bedöms som särskilt angeläget, lämnas till anläggningar, lokaler och utrustning (andra meningen).

Det stöd som regleras i paragrafens första mening kallas ofta projektstöd. Stödet som avses i den andra meningen benämns av Arvsfondsdelegationen som lokalstöd.

Med begreppet nyskapande och utvecklande verksamhet avsåg regeringen att markera att fondens ändamål är framåtsyftande och att stöd ur fonden ska stimulera till verksamhet som innebär utveckling och prövande av nya idéer. Regeringen anförde (prop. 1993/94:124 s. 37 f.) att det för stöd till anläggningar eller lokaler (inköp, ny-, om- eller tillbyggnad) och utrustning, krävs att investeringarna behövs för att en verksamhet ska kunna utvecklas. Regeringen uttalade vidare att stöd ur fonden inte får fungera som ett allmänt stöd till en löpande verksamhet.

I detta sammanhang kan också nämnas bestämmelsen i 9 a § lagen om Allmänna arvsfonden. Av denna paragraf följer att en organisation som beviljas lokalstöd i normalfallet ska förbinda sig att under minst tio år

använda den lokal eller den anläggning som stödet avser för det ändamål och med de villkor som förutsattes när stödet beviljades.

4.2.3 Arvsfondsdelegationens beslutspraxis

Utöver de lagstadgade kriterierna för stöd i 6 § lagen om Allmänna arvsfonden har Arvsfondsdelegationen i beslutspraxis utarbetat ytterligare kriterier för stöd.

Verksamheten ska vara nyskapande och utvecklande

Kravet på att en verksamhet ska vara nyskapande och utvecklande följer som ovan angetts av 6 § lagen om Allmänna arvsfonden. En nyskapande och utvecklande verksamhet kan enligt Arvsfondsdelegationens praxis t.ex. vara att en ny metod prövas eller att en helt ny verksamhet startas. En redan existerande verksamhet kan uppfylla kravet om den vänder sig till en ny målgrupp eller utvecklar verksamheten i en ny riktning. Det kan också vara nyskapande och utvecklande att pröva nya samarbeten, nya arbetsmodeller eller nya former av mötesplatser.

Om relevanta erfarenheter från liknande metodutveckling finns tillgängliga och kan användas av den sökande organisationen, kan detta vara ett skäl för avslag på stödansökan. Graden av nyskapande måste vidare sättas i ett sammanhang för att kunna bedömas, dvs. en idé är nyskapande i förhållande till något annat som görs eller inte görs.

Kraven på särskilda skäl för att bevilja stöd till offentlig huvudman innebär att det i de fallen ställs särskilt höga krav på att projektet är nyskapande och att det bedrivs i nära samarbete med en ideell organisation.

Målgruppen ska vara delaktig

Projektets målgrupper ska vara aktiva i projektet från start till slut. Det är målgruppernas behov som ska styra projektets syfte och mål. För varje stödansökan görs en bedömning av i vilken utsträckning barn, ungdomar eller personer som har funktionsnedsättning själva är delaktiga i planeringen och genomförandet av projektet. Projektet ska vara efterfrågat av målgruppen och målgruppen ska helst ha varit delaktig i att ta fram själva ansökan. Målgruppen ska också ha en aktiv roll i verksamheten efter projektets slut.

Om inte den sökande organisationen utgörs av målgruppen, ska organisationen kunna beskriva hur den har undersökt målgruppens behov och hur väl verksamheten motsvarar behoven samt hur målgruppens idéer och perspektiv har tagits till vara i utformningen av verksamheten.

Det ska finnas en plan för överlevnad

Det ska finnas en plan över hur verksamheten eller metoden lever vidare efter projektets slut samt för hur projektets erfarenheter tas till vara och sprids. Det ska alltså finnas förutsättningar för att verksamheten ska kunna leva vidare när finansieringen från fonden upphör, och en plan för överlevnad ska bifogas ansökan om stöd. Exempel på hur en verksamhet kan överleva är att projektet inlemmas i den stödmottagande organisationens ordinarie verksamhet. Ett projekt kan också leva vidare om någon annan

aktör tar över verksamheten från den projektägande organisationen. Kriteriet kan också vara uppfyllt om organisationen sprider metoder som har utvecklats i projektet.

Demokrativillkor

För många statsbidrag gäller ett krav på att sökande organisationer måste respektera demokratiska värderingar för att komma i fråga för bidraget. Något sådant lagstadgat demokrativillkor finns inte för Allmänna arvsfondens stödgivning. Arvsfondsdelegationen tillämpar dock i sin praxis ett demokrativillkor. För att en organisation ska få stöd ur fonden krävs enligt detta villkor att:

- organisationens föreskrifter inte strider mot demokratins idéer,
- organisationen bedriver sin verksamhet på demokratisk grund,
- organisationen avser att driva projektet på demokratisk grund, och att
- den sökande organisationen har en demokratisk struktur, om den är en ideell förening.

Med demokratisk grund menar Arvsfondsdelegationen att verksamheten ska styras av följande värderingar:

- Lika rättigheter och möjligheter – alla människor ska ha lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk och social tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsförmåga, sexuell läggning eller ålder.
- Delaktighet och inflytande – alla i projektet ska ha möjlighet att ha insyn i och kunna påverka verksamheten. Det kan till exempel handla om att kunna göra sin röst hörd och bli lyssnad på.
- Inkludering – aktivt arbete för att var och en ska känna sig välkommen och kunna bidra och delta i verksamheten. Inkludering innebär ett arbete för både fysisk och social tillgänglighet, dvs. att alla ska kunna ta sig in i och vara på de platser där verksamheten bedrivs och att alla ska kunna ta del av projektets information och kommunikation.

Som framgår av avsnitt 7.1 bereds utredningens förslag om ett lagstadgat demokrativillkor för stöd ur Allmänna arvsfonden i särskild ordning.

Närmare om projektstöd

I fråga om stöd till projekt tillämpas som framgått ovan de tre övergripande kriterierna för stöd samt det ovan angivna demokrativillkoret. För projektstöd ställs det i övrigt som särskilt krav att ideella organisationer måste ha funnits i minst ett år för att få stöd ur fonden. Vidare ges som huvudregel stöd för en projekttid om maximalt tre år.

Den praxis som Arvsfondsdelegationen tillämpar i dag vad gäller kriteriet nyskapande och utvecklande för projektstöd innebär att det inte finns något krav på att projektet ska vara unikt för hela riket för att vara stödberättigat, men en bedömning görs utifrån geografiska och demografiska förutsättningar i olika delar av landet. Om en organisation vill göra något som är helt nytt just för den organisationen men som redan är etablerat under liknande förutsättningar i andra delar av landet, bedöms projektet enligt praxis som inte tillräckligt nyskapande.

Stöd kan ges till en förstudie till ett projekt om ämnet är särskilt komplicerat eller om projektiden är mycket omfattande. Stöd till en förstudie beviljas inte för normalt förarbete inför en ansökan, som t.ex. för att undersöka målgruppens intresse och delaktighet eller för finna samarbetspartner. En förstudie garanterar inte stöd för ett efterföljande projekt. En förstudie kan som längst pågå under sex månader och stöd ges som högst med 500 000 kronor.

Närmare om lokalstöd

Stödformen lokalstöd innebär att en organisation kan få stöd för ny-, och tillbyggnad av en lokal eller anläggning som behövs för att driva en nyskapande och utvecklande verksamhet. Som angetts ovan kan sådant stöd inte ges till en offentlig huvudman.

Av Arvsfondsdelegationens praxis följer att delegationen även för lokalstöd tillämpar de ovan redovisade övergripande kriterierna för stöd samt det ovan angivna demokrativillkoret. Vad gäller kriteriet om nyskapande och utvecklande verksamhet ska den verksamhet som planeras i lokalen eller anläggningen vara nyskapande och utvecklande på orten, och tydligt skilja sig från den sökande organisationens vanliga verksamhet. Arvsfondsdelegationen tillämpar en regel om en mils radie för att bedöma om verksamhet är nyskapande och utvecklande på orten. Hänsyn tas alltså till att förutsättningarna skiljer sig åt på olika orter. Kravet på nyskapande och utvecklande i fråga om lokalstöd kan också innebära att organisationen aktivt riktar sig till en ny målgrupp.

Kravet på nyskapande och utvecklande verksamhet innebär att stöd inte ges till sedvanligt underhåll eller reparationer, t.ex. byte av värmesystem, omläggning av tak eller målning. Inte heller ges stöd för utbyggnad av lokaler på grund av att föreningen har fått fler medlemmar eller till ombyggnation i syfte att tillgänglighetsanpassa en lokal, om inte tillgänglighetsanpassningen är en del av en ny verksamhet.

Lokalstöd ges inte heller för inköp av lös utrustning, t.ex. möbler, eller till flyttbara anläggningar såsom tält, flytbryggor eller snökanoner. Sökanden kan emellertid beviljas lokalstöd för utrustning som har en avskrivningstid på minst tio år om den är fast installerad i en byggnad. I detta sammanhang kan nämnas att det inom ramen för ett projektstöd kan ges ersättning för inköp av lös utrustning, som t.ex. datorer eller kameror, som behövs för att projektet ska kunna genomföras.

Tidigare fanns det inget fastställt maxbelopp för lokalstöd, men sökanden kunde som högst beviljas stöd motsvarande 75 procent av totalkostnaden för byggnationen. Sedan december 2017 kan sökanden i normalfallet beviljas upp till 70 procent av totala godkända kostnader för om-, till- eller nybyggnation av en lokal eller anläggning. Beviljat belopp kan dock högst uppgå till fem miljoner kronor inklusive mervärdesskatt eller fyra miljoner kronor exklusive mervärdesskatt. Denna praxis kan frångås i enskilda fall.

Arvsfondsdelegationen beviljar inte stöd till lokaler för verksamhet som konkurrerar med kommunens eller annan offentlig huvudmans verksamhet. Inför samtliga beslut om bifall för lokalstödsansökningar äger en dialog rum mellan Arvsfondsdelegationen och berörd kommun.

Utöver de ovan angivna kriterierna ställs följande ytterligare villkor upp för lokalstöd i Arvsfondsdelegationens praxis:

- Lokalen eller anläggningen ska ägas av den sökande föreningen eller hyras med långtidskontrakt.
- Ideella föreningar och organisationer ska ha funnits i minst två år för att kunna få lokalstöd.
- Alla lokaler och anläggningar som Arvsfonden ger stöd till ska vara tillgänglighetsanpassade för personer som har funktionsnedsättning.
- I fråga om lokalstödsansökningar som innefattar anläggning av konstgräs uppställs vissa ytterligare villkor för stöd eftersom användningen av gummigranulat vid anläggning av konstgräs är problematisk ur miljösynpunkt, bl.a. krävs att föreningen ska samråda med berörd kommun vid projektering, inköp, underhåll och deponi av konstgräs som innehåller gummigranulat.

4.2.4 Regeringens styrning

Det är lagen om Allmänna arvsfonden samt den tillhörande förordningen som reglerar delegationens verksamhet, eftersom varken myndighetsinstruktion eller regleringsbrev finns i fråga om Arvsfondsdelegationens verksamhet. Av nämnda lag följer att regeringen varje år ska lämna en redovisning till riksdagen för hur Allmänna arvsfonden har förvaltats och hur stöd ur fonden har fördelats under föregående år samt ange den kommande inriktningen av stödet (31 § första stycket). Av förordningen om Allmänna arvsfonden framgår att Arvsfondsdelegationen varje år ska lämna en verksamhetsberättelse till regeringen med en samlad redovisning av myndigheters stödgivning ur Allmänna arvsfonden som avser det senast avslutade räkenskapsåret (8 §).

Regeringen redovisar årligen i en skrivelse till riksdagen resultaten för Allmänna arvsfondens samlade verksamhet, som till stor del baseras på Arvsfondsdelegationens verksamhetsberättelse. I skrivelsen redovisas bl.a. hur medlen från Allmänna arvsfonden har fördelats. Regeringens skrivelse innehåller också den kommande inriktningen för stödet ur fonden i enlighet med nämnda lagrum. Regeringen anger här inriktningen på barnrättspolitik, ungdomspolitik och funktionshinderspolitiken.

Regeringen tar i skrivelsen också upp områden som ses som särskilt angelägna att utveckla och prioritera när delegationen fördelar medel. I skrivelsen för 2019 (skr. 2019/20:180 s. 65 f.) identifierar och beskriver regeringen tolv områden för fondens tre målgrupper som bör prioriteras vid Arvsfondsdelegationens medelsfördelning för året 2020. I skrivelsen framhålls att områdena har många beröringspunkter och att ett projekt kan innehålla delar som rör flera områden.

De prioriterade områdena är projekt som syftar till att: stärka barnets rättigheter, öka delaktighet och stärka demokratin, förebygga våld, mobbning och trakasserier, främja ett starkt föräldraskap, främja psykisk och fysisk hälsa, ökad delaktighet i kulturlivet, främja etableringen på arbetsmarknaden, stärka rättigheterna för personer som har funktionsnedsättning, ökad delaktighet och tillgänglighet för äldre personer som har funktionsnedsättning, stärka förutsättningarna för nyanländas mottagande

och etablering, ökad jämställdhet och jämlikhet samt stärka inflytandet för barn och unga.

Regeringens styrning får starkt genomslag i Arvsfondsdelegationens fördelning av stöd. Enligt Arvsfondsdelegationens verksamhetsberättelse för 2019 (s. 28) gick 728 miljoner kronor av beslutat stöd under 2019 till projekt inom de av regeringen prioriterade områdena, vilket motsvarar 97 procent av de medel Arvsfondsdelegationen beslutade om under 2019. Sett till antalet var 455 av de projekt som beslutades under året inom de prioriterade områdena, vilket motsvarar 98 procent av samtliga bifallsbeslut. Arvsfondsdelegationen påpekar dock i verksamhetsberättelsen att de prioriterade områdena har en bred inriktning.

4.3 Reformbehovet

Regeringens bedömning: Lagen om Allmänna arvsfonden har varit i kraft i över 25 år. Det finns skäl att nu modernisera regelverket för Allmänna arvsfonden för att fonden även fortsättningsvis ska vara ett relevant och rättssäkert sätt att förvalta arv efter personer som saknar arvsberättigade släktingar.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på bedömningen. Flera remissinstanser, bl.a. *Coompanion Sverige*, *Statskontoret*, *Sveriges Kvinnolobby* och *Arvsfondsdelegationen*, lyfter fram ytterligare reformbehov än de förslag som utredningen lämnat.

Skälen för regeringens bedömning: Lagen om Allmänna arvsfonden har varit i kraft i över 25 år. Det finns skäl att nu modernisera regelverket för Allmänna arvsfonden för att fonden även fortsättningsvis ska vara ett relevant och rättssäkert sätt att förvalta arv efter personer som saknar arvsberättigade släktingar. Moderniseringen syftar också till att lagen ska vara tydlig och lättöverskådlig för dem som berörs av den och för de organisationer som kan söka medel ur fonden.

Det nuvarande regelverket för Allmänna arvsfonden är särpräglat, eftersom Allmänna arvsfondens konstruktion är unik genom att fonden är en juridisk person bestående av en självständig och självägande förmögenhetsmassa av allmännyttig karaktär. Riksdagen utövar bestämmanderätten över fonden men de uppgifter som hör ihop med fondens verksamhet handhas på riksdagens uppdrag av regeringen, Kammarkollegiet och Arvsfondsdelegationen. Regelverket för fonden är därför delvis utformat på ett annat sätt än de regelverk som gäller för statsbidrag till civilsamhällets organisationer. Sådant stöd kan regleras direkt genom föreskrifter i en förordning som beslutas av regeringen medan en reglering av Allmänna arvsfonden måste framgå av lag, eftersom det är riksdagen som utövar bestämmanderätten över fonden. Regeringen kan dock med stöd av lagen meddela föreskrifter avseende fonden, Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet. Fondens konstruktion har präglat utformningen av de bestämmelser som styr verksamheten men är inte helt konsekvent, vilket kan vara en anledning till att regelverket uppfattas som svåröverskådligt. De tillägg och förändringar som har gjorts under de 25

år som lagen varit i kraft har också bidragit till att göra den mindre överblickbar.

För att Allmänna arvsfondens verksamhet även fortsättningsvis ska vara relevant och rättssäker är det viktigt att regelverket för Allmänna arvsfonden är överskådligt och lättillgängligt. Det är viktigt inte minst för dem vars tillgångar kommer att tillfalla fonden och för civilsamhället som har möjlighet att söka medel ur fonden.

Regeringen lägger i denna lagrådsremiss fram 2017 års arvsfundsutrednings förslag så när som på förslaget om ett demokrativillkor för stödutgivningen ur fonden, eftersom det förslaget är under fortsatt beredning. Frågan behandlas i avsnitt 7.1. I fråga om regleringen av ett villkor om att en organisation inte får ha skulder för skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten för att få stöd ur fonden, liksom i fråga om regleringen av avstående av arv till närstående, avviker regeringen från utredningens förslag. Frågorna behandlas i avsnitt 7 respektive 10. Regeringen lägger också fram förslag om att utöka målgruppen för stödutgivningen ur fonden till att också omfatta äldre personer samt förslag om huruvida fondens medel ska fördelas på ett annat sätt än tidigare. Förslagen har sin grund i promemorian Utökad målgrupp för Allmänna arvsfonden och behandlas i avsnitt 6.

Därutöver lyfter flera remissinstanser fram ytterligare reformbehov. *Coompanion Sverige, Frivilligorganisationernas insamlingsråd, Riksförbundet Sverige museer, Sveriges hembygdsförbund* med flera anser att målgruppen för Allmänna arvsfonden är alltför begränsande och bör utvidgas, bl.a. till att omfatta samtliga åldersgrupper men att barn, unga och personer med funktionsnedsättning ska vara prioriterade. Utredningen har som flera remissinstanser själva anger inte haft i uppdrag att se över fondens målgrupper och det saknas därför underlag att i detta lagstiftningsärendet lämna ytterligare förslag om att utvidga målgruppen för arvsfonden utöver förslaget i avsnitt 6.1 om att målgruppen även bör omfatta äldre personer.

Statskontoret anser att regeringen bör överväga att ändra det lagreglerade kravet på att Arvsfondsdelegationen ska ledas av en tjänsteman från Regeringskansliet. Statskontoret pekade i en myndighetsanalys av Arvsfondsdelegationen på att denna ordning riskerar att medföra problem med bristande transparens i styrningen och att försämra möjligheterna till ett tydligt ansvarutkrävande (Statskontoret 2017:20). Statskontoret konstaterade samtidigt att denna ordning i praktiken förefaller ha fungerat på ett tillfredsställande sätt. Statskontoret hade inte heller fått några indikationer på att regeringen skulle ha påverkat fördelningen av medel genom tjänstemännen från Regeringskansliet. Regeringen anser därför att det saknas behov att ändra på det lagreglerade kravet på att delegationen ska ledas av en tjänsteman från Regeringskansliet.

Sveriges Kvinnolobby vill ha ett tillägg som försäkrar att stöd ur Allmänna arvsfonden utdelas jämställt samt ett krav på att Allmänna arvsfonden ska genomföra återkommande systematiska jämställdhetsanalyser. Utredningens förslag om ett demokrativillkor för stöd ur Allmänna arvsfonden innebär krav på jämställdhet. Som framgår av avsnitt 7.1 bereds utredningens förslag om ett demokrativillkor för stöd ur Allmänna arvsfonden vidare. Regeringen avser därefter att återkomma i frågan om att införa ett demokrativillkor för Allmänna arvsfonden. Av

Arvsfondsdelegationens verksamhetsberättelse för 2019 (s. 57–58) framgår att genusperspektivet är en viktig del i myndighetens strategi för uppföljning och utvärdering. Genusperspektivet uppmärksammas såväl i handläggning av ärenden som i de utvärderingar som initieras. För att synliggöra könsmaktsordningen i de projekt som beviljas medel görs en uppföljning av mäns och kvinnors olika roller i projekten. Arvsfondsdelegationen följer också upp de projekt som riktar sig enbart till män respektive kvinnor för att få kunskap om vilka frågeställningar som det civila samhällets organisationer uppmärksammar alternativt inte uppmärksammar ur ett genusperspektiv. Regeringen anser att någon ytterligare åtgärd därför inte är nödvändig.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* anser att det bör framgå att ledamöterna i Arvsfondsdelegationen ska ha särskilt god kunskap om barn, ungdomar eller personer som har funktionsnedsättning. Med särskilt bör förstås ingående kunskap om målgruppernas rättigheter och livsvillkor. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att det ska vara kännetecknande för alla ledamöter att de har hög kompetens om en eller flera av Allmänna arvsfondens målgrupper (prop. 2002/03:136 s. 21). Det kan vara personer som verkar inom organisationer eller representanter för myndigheter som verkar inom områden som motsvarar fondens målgrupper. Gemensamt bör vara att personerna har god överblick, verksamhetskunskap och goda omvärldskontakter. Regeringen anser att det framgår tillräckligt tydligt av förarbetsuttalandena att ledamöterna i Arvsfondsdelegationen ska ha särskild kunskap om arvsfondens målgrupper och att något förtydligande i lag inte är nödvändigt.

5 En ny lag om Allmänna arvsfonden

Regeringens förslag: Lagen om Allmänna arvsfonden ska ersättas av en ny lag med samma namn.

Den nya lagen ska vara indelad i kapitel och innehålla kapitel- och mellanrubriker.

Med anledning av den nya lagen ska en följdändring göras i föräldrabalken.

Regeringens bedömning: Ändringar bör även göras i förordningen om Allmänna arvsfonden.

Utredningens förslag överensstämmer i allt väsentligt med regeringens förslag och bedömning. Utredningen föreslår i vissa fall en annan disposition av lagen.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget eller bedömningen. *Arvsfondsdelegationen*, *Kammarkollegiet* och *Uppsala universitet* lämnar förslag på hur den nya lagen bör struktureras.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Nuvarande regelverk är svårt att överblicka

Lagen om Allmänna arvsfonden har varit i kraft i över 25 år. Det finns skäl att nu modernisera regelverket för Allmänna arvsfonden för att fonden även fortsättningsvis ska vara ett relevant och rättssäkert sätt att förvalta arv efter personer som saknar arvsberättigade släktingar. Moderniseringen syftar också till att lagen ska vara tydlig och lättöverskådlig för dem som berörs av den och för de organisationer som kan söka medel ur fonden.

Det är svårt att genom nuvarande regelverk för Allmänna arvsfonden få en överblick över fondens verksamhet, även om det fungerat väl. De tillägg och förändringar som har gjorts under de 25 år som lagen varit i kraft har också bidragit till att göra den mindre överblickbar.

För att Allmänna arvsfondens verksamhet även fortsättningsvis ska vara relevant och rättssäker är det viktigt att regelverket för Allmänna arvsfonden är överskådligt och lättillgängligt. Det är viktigt inte minst för dem vars tillgångar kommer att tillfalla fonden och för civilsamhället som har möjlighet att söka medel ur fonden.

Regeringen bedömer att det krävs omfattande strukturella förändringar av den nuvarande lagen och att det därför är mest ändamålsenligt att ersätta den med en ny.

Regeringen anser att en ny lag i stort bör bygga på nu gällande regelverk, men med de ändringar som föreslås i denna lagrådsremiss. De nya reglerna ska vara väl avvägda och ge en så hög rättssäkerhet som möjligt. Regleringen bör utformas så att tillämpningen underlättas.

Regeringen instämmer i allt väsentligt i utredningens förslag som berör strukturen i den nya lagen och kommenterar dem inte ytterligare här, utom i följande avseenden.

Regelverket bör få en mer överskådlig struktur

Utredningen föreslår att Arvsfondsdelegationens uppgift att ta emot och hantera ansökningar om stöd, liksom att fatta beslut om stödet, ska tydliggöras i lagen. Att det är delegationen som fattar beslut framgår i dag av förordningen om Allmänna arvsfonden. Regeringen instämmer i förslaget och anser att tydlighetsskäl talar för att ange detta i lagen.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* anser att regleringen av vem som beslutar om stöd behöver tydliggöras ytterligare genom att bestämmelserna läggs tidigare i lagen. Även *Uppsala universitet* har anfört att Arvsfondsdelegationens och Kammarkollegiets roller kan förtydligas. Regeringen ser utifrån remissinstansernas synpunkter skäl att justera förslaget genom att placera dessa bestämmelser tidigare i lagen.

Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet föreslår även att Kammarkollegiets hantering av dödsbon tydliggörs genom ett eget kapitel. Regeringen ser även behovet av en sådan justering.

I utredningens förslag har bestämmelsen om att dödsbon utan testamentstagare ska anmälas till Kammarkollegiet och att Kammarkollegiet ska förordna en god man vid bouppehållet delats upp i två bestämmelser för att tydliggöra anmälningskyldigheten å ena sidan och förordnandet av god man å den andra. Kammarkollegiet och Arvsfondsdelegationen anser att detta medför en sämre tillgänglighet till lagtexten. I

den föreslagna lagen finns en strävan att hålla isär de olika ansvarsområdena och förtydliga regelverket för dem som berörs av det. Det är regeringens uppfattning att uppdelningen i två bestämmelser ligger i linje med detta.

Utredningen föreslår att bestämmelsen om att Arvsfondsdelegationen ska ha en samlad strategi för uppföljning och utvärdering av beviljande av stöd, som i dag finns i lagen, ska flyttas till förordningen. Anledningen är att bestämmelsen närmast är en anvisning till myndigheten om hur den ska arbeta i ett visst avseende. För regeringens myndigheter regleras sådana frågor vanligen i förordning. Regeringen instämmer i förslaget. Genom den riksdagsbehandling som görs av regeringens årliga redovisning av fondens verksamhet har riksdagen goda möjligheter att ändå kontrollera och styra att arbetet med uppföljning och utvärdering bedrivs på ett ändamålsenligt sätt. Förändringen är inte avsedd att minska betydelsen av uppföljning och utvärdering.

I lagen om Allmänna arvsfonden finns en bestämmelse om att den som har beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden ska föreläggas att inom viss tid efter mottagandet av medlen skriftligen redovisa hur medlen har använts. Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet framför att det bör övervägas om regleringen kan göras mer central genom att den antingen flyttas fram eller ges en egen rubrik. Regeringen instämmer i förslaget.

I föräldrabalken hänvisas till lagen om Allmänna arvsfonden i fråga om försäljning av egendom i dödsbo som tillfallit fonden. Hänvisningen bör ändras så att den i stället avser den nya lagen.

6 Utökad målgrupp samt hantering och fördelning av fondens medel

6.1 Målgruppen utökas till att även omfatta äldre

Regeringens förslag: Allmänna arvsfondens ändamål ska breddas till att även omfatta att främja verksamhet till förmån för äldre personer. Termen funktionshinder ska ersättas av funktionsnedsättning.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår endast en ändring av språklig karaktär där uttrycket ”med funktionshinder” ersätts av ”som har funktionsnedsättning”.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Funktionsrätt Sverige framför synpunkten att begreppet ”till förmån för” i ändamålsparagrafen står för en föråldrad syn på barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättningar som passiva mottagare av välgörenhet, i stället för bärare av mänskliga rättigheter på jämlika villkor. Remissinstansen föreslår att formuleringen ersätts av ”stärka rättigheter för”. *Dyslexiförbundet* och *Independent Living Institute (ILI)* instämmer i bedömningen att begreppet är föråldrat. ILI föreslår i stället formuleringen ”skydda och utveckla implementering av rättigheter för”.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* välkomnar förslaget och anser att den nya målgruppen kan leda till ökat intresse och förtroende för Allmänna arvsfonden. Arvsfondsdelegationen bedömer att inga fler prioriterade områden behövs för arvsfondens styrning, utan målgruppen äldre bör kunna inkluderas i flertalet av de nuvarande tolv prioriterade områdena. *Pensionärernas riksorganisation (PRO)* med flera tillstyrker förslaget, som man tror kommer att öka intresset för att låta arv tillfalla Allmänna arvsfonden. *Coompanion* upplever ett ökande behov av stöd till projekt till förmån för äldre och är positiv till att målgruppen för fondens ändamål utvidgas, givet fondens starka finansiella ställning. *Sveriges ungdomsråd* och *LSU – Sveriges ungdomsorganisationer* framhåller båda att äldre som samhällsgrupp påverkas av sin ålder, på liknande sätt som barn och unga. *Statskontoret* tillstyrker förslaget och anger att de skäl för förändringen som promemorian tar upp är rimliga. Statskontoret delar bedömningen i promemorian att det inte längre finns några finansiella begränsningar för att utöka målgruppen och att nyttan med Allmänna arvsfonden skulle öka om målgruppen breddades.

Sveriges hembygdsförbund anser att 65 år är en naturlig avgränsning för den nya målgruppen eftersom det har stöd i allmänna pensionssystemet. *Sverigefinska Pensionärer* och *Sverigefinska Riksförbundet* förordar också att äldre fyllda 65 år bör avses med nya målgruppen.

Skälen för regeringens förslag

Behov av idéutveckling och innovativa lösningar

Allmänna arvsfonden har i dag till ändamål att främja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning. I takt med det demografiska åldrandet i samhället ökar behovet av stöd för projekt till förmån för äldre. Genom att utöka målgruppen för Allmänna arvsfonden till att omfatta äldre blir det möjligt att med medel från fonden bidra till en välbehövlig idéutveckling i frågor som särskilt rör äldre.

Både andelen av befolkningen och antalet personer i hög ålder i Sverige väntas öka under många år framöver. När allt fler uppnår en hög ålder blir det än mer angeläget att motverka de negativa förändringar som riskerar att uppstå vid stigande ålder, t.ex. ökad ensamhet, ökade hinder för delaktighet och inflytande, minskat välbefinnande och försämrad hälsa. Det förekommer även att fördomar eller stereotypa föreställningar som utgår från en människas ålder leder till diskriminering, s.k. ålderism.

Det behövs innovativa lösningar som bidrar till att äldre kan bibehålla full delaktighet i samhället. Stöd från arvsfonden kan möjliggöra projekt som främjar delaktighet, inflytande och hälsa hos äldre och ge värdefulla erfarenheter för framtida satsningar. Insatser som verkar för ökad självständighet för den äldre delen av befolkningen kan även få positiva återverkningar på samhället i stort.

I promemorian förs ett resonemang om att det främst är personer i åldern 75 år eller äldre som i detta sammanhang kommer att avses med äldre personer, även om det finns individuella skillnader och skilda lokala förutsättningar. Sveriges hembygdsförbund och de sverigefinska organisation-

erna motsätter sig detta och anser att målgruppen äldre personer bör avgränsas till personer 65 år och äldre. Det är också det som är regeringens förslag. På motsvarande sätt som gäller för befintliga målgrupper föreslås emellertid ingen reglering i lag. Behovet av insatser får bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, men bedöms sannolikt öka med stigande ålder.

Funktionshinder ersätts av funktionsnedsättning

Uttrycket funktionshinder i 5 § i nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden bör bytas ut mot funktionsnedsättning. Det uttrycket används numera vanligen i offentliga sammanhang och i författningstext, t.ex. i diskrimineringslagen (2008:567) och i delar av socialförsäkringsbalken samt i den svenska översättningen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Ändringen är rent språklig och innebär alltså ingen ändring i sak.

Regeringen anser inte att uttrycket ”till förmån för” bör ersättas av ”stärka rättigheter för” eller motsvarande formulering. En sådan ändring riskerar att begränsa tillämpningen av ändamålsbestämmelsen på ett sätt som inte är avsett.

Regeringen behöver se över den kommande inriktningen av stödet

I samband med ett eventuellt genomförande av förslaget om utökad målgrupp behöver regeringen även, i enlighet med 6 kap. 2 § i den föreslagna nya lagen om Allmänna arvsfonden, se över den kommande inriktningen av stödet för den nya målgruppen. Vid utformningen av de prioriterade områdena i den årliga skrivelsen till riksdagen kan regeringen ge den ytterligare vägledning som bedöms behövas. Regeringen kommer i samband med den årliga skrivelsen till riksdagen att ta ställning till Arvsfondsdelegationens synpunkt om att målgruppen äldre bör kunna inkluderas i flertalet av de nuvarande tolv prioriterade områdena.

Målet för den nationella äldrepolitiken föreslås årligen i budgetpropositionen, utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Prioriterade områden som kan utgöra vägledning vid bedömning av ansökningar kan t.ex. gälla delaktighet och inflytande ur olika perspektiv. Stöd till målgruppen äldre personer skulle exempelvis kunna avse att undanröja hinder för att ta del av den snabba tekniska utvecklingen, vilket i sin tur kan bidra till att överbrygga växande fysiska avstånd på grund av förändrad samhällsservice.

6.2 En tiondel av inlutna medel ska inte längre läggas till fonden utan delas ut

Regeringens förslag: Det ska inte längre finnas något krav på att en tiondel av de medel som har tillfallit under året ska läggas till fonden, motsvarande regleringen i den nuvarande lagen.

Allmänna arvsfondens bundna kapital ska få tas i anspråk för fondens ändamål.

Regeringen ska varje år besluta hur stor del av fondens samlade tillgångar som ska göras tillgänglig för utdelning nästkommande år och samtidigt ange beräknad nivå för de två därefter följande åren. Kapitalet ska dock inte få förbrukas på ett sätt som medför att fondens långsiktiga förvaltning och fortlevnad äventyras. Medel som har gjorts tillgängliga för utdelning, men som inte har fördelats under året, ska återgå till fonden.

Regeringens bedömning: Kammarkollegiet bör varje år lämna ett underlag för regeringens beslut, efter att ha inhämtat synpunkter från Arvsfondsdelegationen. Detta kan framgå av förordning.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. Promemorian föreslår inte att det ska införas en bestämmelse i lagen om Allmänna arvsfonden om att fondens bundna kapital ska få tas i anspråk för fondens ändamål.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* är positiva till förslaget men anser att det utdelningsbara belopp som regeringen ska besluta om bör innefatta en marginal om 50 procent utöver det uppskattade behovet av stöd. Skälet till detta är att det finns betydande osäkerheter när det gäller att uppskatta storleken på ett sådant belopp. Kammarkollegiet framhåller vidare att det av redovisningsmässiga skäl kan finnas behov av att tydliggöra att bundet kapital får användas för fondens ändamål.

Statskontoret tillstyrker förslaget och delar bedömningen i promemorian att den stora värdeökning som skett av fonden varje år gör det möjligt att beakta hela fondens tillgångar när regeringen ska besluta om utdelningsbart belopp. För 2020 och några år framöver finns risk att avkastningen blir lägre men *Statskontoret* bedömer inte att den skulle bli så låg att det hindrar myndigheten att tillstyrka förslaget.

Sveriges ungdomsråd anser att förslaget är viktigt eftersom det möjliggör för en ökad frihet i storleken på de utdelade bidragen, vilket gör fonden anpassningsbar efter behov och mer lämplig för att bemöta ändrade förutsättningar i civilsamhället och idémässigt förnyande projekt. Förslaget är enligt *Sveriges ungdomsråd* även viktigt eftersom det innebär att fondens verksamhet ligger mer i linje med dess syfte, dvs. att de inlutna medlen ska komma till användning och inte samlas på hög.

Finska Pensionärers Riksförbund i Sverige ser gärna att det finns kvar en övre gräns för hur mycket medel som ska delas ut per år. *LSU – Sveriges ungdomsorganisationer* motsätter sig förslaget och anser att regeringen inte bör ha mer makt än i dag. *LSU* föreslår att fondens användning regleras som i dag.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Inlutna medel ska komma till användning och inte läggas på hög

Det bärande skälet för att låta staten samla in arv med stöd av lagen om Allmänna arvsfonden är att medlen ska delas ut för det bestämda ändamålet. Enligt den nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden ska en tiondel av de medel som under året har tillfallit fonden läggas till fonden vid årets slut. Återstoden och årets avkastning ska vara tillgängliga för utdelning

från och med närmast följande år men får också läggas till fonden. Det innebär att arvsfondens förmögenhet varje år växer med tio procent av nettoinflödet av arvsmedel och medel från metallåtervinning. Fonden växer därutöver med värdeökningen på det samlade investerade kapitalet.

De bestämmelser som reglerar hur inkommande medel och förvaltade medel ska disponeras har sitt ursprung i att det dels från början saknades medel för utdelning, dels var osäkert hur inflödet av medel skulle utvecklas. Det var viktigt att kunna dela ut medel redan från start. Arvsfondsdelegationens övergripande mål har hittills varit att volymen beslutade medel över tid ska vara i balans med inflödet till fonden samtidigt som handläggningsprocessen upprätthåller en hög kvalitet.

Fonden har i sig själv inte något annat syfte än att understödja ett jämnare flöde för utdelning, eftersom inkommande arvsmedel varierar mellan åren. Medlen bör komma till användning i samhället genom stöd till målgrupperna i stället för att läggas på hög i fonden.

Regeringen föreslår därför att kravet på att en tiondel av de medel som har tillfallit Allmänna arvsfonden under året ska läggas till fonden tas bort. Detta har tidigare även Kammarkollegiet hemställt om i en särskild skrivelse (S2018/02797).

Hela fondens tillgångar ska beaktas vid beslut om utdelningsbart belopp

Fondens tillväxt beror bara till begränsad del på inflödet av arvsmedel och medel från metallåtervinning. Tillväxten beror i stället till huvuddel på värdeutvecklingen för aktier. Direktavkastningen (netto), dvs. aktieutdelningar på befintligt kapital, används för utdelning medan värdeutvecklingen läggs till det bundna kapitalet. Den största delen av de utdelningsbara medlen består av närmast föregående års nettobelopp av inkomna arv.

Nuvarande bestämmelser och principer för hanteringen av tillgångarna har under en lång följd av år gett ett kraftigt ökat värde på tillgångarna. I förlängningen kan det bli svårt att upprätthålla legitimiteten för arvsfonden om fonden fortsätter växa utan att det avspeglas i de medel som lämnas för utdelning.

Att enbart avskaffa kravet på att viss del av inflytande medel ska läggas till fonden skulle dock leda till en uppdelning mellan tidigare inkomna arv, som förvaltas långsiktigt som kapital, och senare inkomna arv som lämnas direkt för utdelning.

Regeringen föreslår därför även att hela fondens tillgångar ska beaktas när det utdelningsbara beloppet fastställs. På lång sikt torde det vara avgörande för förtroendet och legitimiteten för Allmänna arvsfonden att de medel som tillförs fonden kan komma till användning för projekt med god kvalitet. Förslaget medför att fokus förändras från uppbyggnad av fonden till utdelning av arv.

En bestämmelse bör införas i lag om att fondkapital som tidigare inte fått förbrukas för fondens ändamål vid behov ska få delas ut

Kammarkollegiet redogör i sitt remissyttrande för de redovisningsmässiga konsekvenser som kollegiet ser av förslaget. Bokföringsnämndens regelverk för årsredovisning och koncernredovisning, det s.k. K3-regelverket

(se vidare avsnitt 14.1), som Kammarkollegiet ska tillämpa vid upprättandet av balansräkning, resultaträkning och noter föreskriver att kapital som inte får förbrukas för stiftelseändamålet ska redovisas som bundet eget kapital (se Bokföringsnämndens allmänna råd, BFNAR 2012:1 kap. 36 p. 34). I och med att en tiondel av de medel som tillfaller Allmänna arvsfonden har lagts till fonden har det under åren byggts upp ett stort bundet kapital. Kammarkollegiet påpekar att det kan finnas behov av att tydliggöra att bokföringsteknisk flytt från bundet till fritt eget kapital tillåts, för att inte riskera att bryta mot K3-regelverket.

Förslaget att hela fondens kapital ska vara tillgängligt för utdelning syftar bl.a. till att möjliggöra för Kammarkollegiet att dela ut även delar av det kapital som tidigare byggts upp genom att en tiondel av de influtna medlen lagts till fonden, i de fall då behovet av medel överstiger de medel som tillfallit fonden under året. För att Kammarkollegiet vid behov ska kunna göra en bokföringsteknisk flytt från bundet till fritt eget kapital utan att bryta mot gällande regelverk anser regeringen att den nya lagen om Allmänna arvsfonden bör innehålla en bestämmelse som innebär att det fondkapital som tidigare inte fått förbrukas vid behov ska kunna användas för fondens ändamål. Regeringen ska besluta om det utdelningsbara beloppet efter förslag från Kammarkollegiet.

En detaljerad reglering av hur arvsfondens medel ska hanteras leder inte till att en viss nivå av utdelningsbara medel säkerställs, utan beskriver endast vilka slags medel som summan utdelningsbara medel är sammansatt av. Regeringen föreslår därför att regeringen genom en bestämmelse i lagen ges rätt att varje år fastställa ett högsta belopp tillgängligt för utdelning av stöd under det kommande året. Det kommer således som *Finska Pensionärers Riksförbund* framhåller att finnas kvar en övre gräns för hur mycket medel som ska delas ut per år. Hela det belopp som gjorts tillgängligt för utdelning måste inte fördelas under året, utan får återföras till fondens samlade tillgångar vid året slut.

Det utdelningsbara beloppet ska finansieras ur de samlade tillgångarna och bör kunna tillgodose de behov av medel som följer av Arvsfondsdelegationens vid varje tid tillämpade grunder för bedömning av ansökningar om stöd. Förändringen syftar till att Allmänna arvsfonden ska kunna behandla tillgångarna som en enhet för att genom en effektiv förvaltning möjliggöra årlig utdelning av medel till stöd för allmännyttiga ändamål enligt lagens bestämmelse om ändamål.

Regeringen ska enligt förslaget även ange beräknad nivå för de två närmast följande åren. Detta ger Arvsfondsdelegationen goda förutsättningar att planera sin verksamhet, särskilt med tanke på att Arvsfondsdelegationen beslutar om stöd till treåriga projekt vid ett och samma tillfälle. Stödgivningen kan då vila på en mer förutsebar ekonomi. Sett över flera år skulle ett jämnare belopp utdelningsbara medel underlätta för Arvsfondsdelegationen att bestämma kravnivån för stöd. Vid ett högre söktryck skulle kravnivån annars behöva ändras mer eller oftare. Den möjlighet till framförhållning som förslaget ger är till fördel även för Kammarkollegiets kapitalförvaltning.

Kammarkollegiet bör få i uppdrag att lämna underlag för regeringens beslut

Regeringen bedömer vidare att Kammarkollegiet bör ges i uppdrag att varje år i ett underlag till regeringen, efter att ha inhämtat synpunkter från Arvsfondsdelegationen, redovisa en bedömning och ett förslag till hur stor del av fondens samlade tillgångar som bör utgöras av utdelningsbara medel det kommande året. Detta kan framgå av förordning. Det utdelningsbara beloppet bör utgå från en bedömning av behov av stöd, att beslutade medel över tid ska vara i balans med inflödet till fonden samt säkerställa att fonden inte utarmas. Det står Kammarkollegiet fritt att föreslå den marginal utöver det uppskattade behovet av stöd som myndigheten bedömer behövs för att för att hantera ett ökat inflöde av ansökningar som är av den kvalitet att de bör få bifall. Underlag för regeringens årliga beslut enligt förslaget ovan bör lämnas i samband med det årliga kostnadsförslaget för Allmänna arvsfondens verksamhet, som enligt nuvarande förordning om Allmänna arvsfonden ska lämnas senast i augusti varje år.

LSU motsätter sig att regeringen ska besluta om hur stor del av tillgångarna som ska vara utdelningsbara. LSU anser att ju närmare beslutet kommer civilsamhället, desto bättre. LSU anser vidare att det saknas en konsekvensanalys vad gäller långsiktighet och påverkan av värderingsändringar. För Allmänna arvsfondens trygghet och förutsägbarhet bör det därför regleras i stående krav i stället för beslut från regeringen. Medel från Allmänna arvsfonden är enligt LSU nödvändiga för en livskraftig ungdomsrörelse och ska inte riskeras att kompromissas från regering till regering.

Som framgår ovan bedömer regeringen att Kammarkollegiet, efter att ha inhämtat synpunkter från Arvsfondsdelegationen, bör föreslå hur stort det utdelningsbara beloppet bör vara. Även om det är regeringen som fattar beslutet baseras det således på förslag från den myndighet som fattar beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden till civilsamhället. Den långsiktighet och förutsägbarhet som LSU efterfrågar är tänkt att ges genom att regeringen enligt förslaget ska föreslå en beräknad nivå på det utdelningsbara beloppet även för de närmast följande två åren. Detta gäller oavsett regering. En ny regering kan i och för sig frånga beslut från en tidigare regering men riksdagen kommer på samma sätt som tidigare att utöva bestämmanderätten över arvsfonden. Mot bakgrund av den stora värdeökning som skett framstår det omotiverat att, som LSU föreslår, behålla den nuvarande bestämmelse om att en tiondel av de medel som tillfallit Allmänna arvsfonden under året ska läggas till fonden. Som framgår ovan är det regeringens mening att influtna medel bör komma till användning för fondens målgrupper och inte läggas på hög.

6.3 Högst en tiondel av utdelningsbara medel ska vara tillgängligt för den nya målgruppen

Regeringens förslag: Av det belopp som regeringen beslutar ska vara tillgängligt för utdelning ska högst en tiondel få fördelas till verksamheter till förmån för äldre personer.

Bedömning: Regleringen bör utvärderas tre år efter att bestämmelsen har trätt i kraft.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Remissutfallet är delat. Av de remissinstanser som yttrat sig har ungefär hälften tillstyrkt och ungefär hälften avstyrkt förslaget.

Myndigheten för delaktighet stöder förslaget och bedömer att det är en viktig garant för att skapa utrymme för den nya målgruppen men samtidigt säkerställa att övriga målgrupper även långsiktigt får en proportionerlig del av stödet ur fonden. *Sveriges ungdomsråd* anser att förslaget är kort-siktigt viktigt eftersom det försäkrar nu befintliga målgrupper från undanträngning till följd av den nya målgruppen. Detta, i kombination med förslaget om fondens användning, gör att Sveriges ungdomsråd anser att risken är liten att införandet av en ny målgrupp påverkar de redan befintliga negativt. Sveriges ungdomsråd ställer sig bakom spärren på tio procent till att börja med, men ser gärna att den senare tas bort, så att alla organisationer har samma förutsättningar att dela på de ekonomiska medlen.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* avstyrker förslaget. Arvsfondsdelegationen anger bl.a. att arvsfondens nuvarande ekonomi är sådan att något behov av att prioritera mellan angelägna ändamål inte är nödvändigt och att målgrupperna kan uppfattas ha olika värde. Arvsfondsdelegationen anger vidare att förslaget innebär problem genom att det kan bli avgörande för ett projekt att få finansiering om projektansökan kommer in i början eller slutet av året, att det finns risk för att kö bildas om pengarna tar slut under året, vilket leder till onödigt väntan på beslut för den sökande organisationen och ökad administration för Arvsfondsdelegationens kanslifunktion, samt en svårhanterlig kategorisering av målgrupps-tillhörighet för projekt som har flera målgrupper. Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet bedömer att det inte finns någon risk för undanträngning i det fall regeringen i enlighet med myndigheternas förslag beslutar om en årlig nivå på utdelningsbara medel som även innefattar en marginal om 50 procent över det uppskattade behovet av stöd. Arvsfondsdelegationen betonar betydelsen av att en utvärdering görs men föreslår att utvärderingen tidigareläggs till två år efter ikraftträdandet och därefter utprepar efter ytterligare ett par år.

Flera *pensionärsorganisationer* anser att bestämmelsen splittrar målgrupperna och bygger in en negativ gradering mellan äldre och övriga målgrupper. *Statskontoret* menar att förslaget innebär att äldre får en lägre prioritering än andra målgrupper och att regeringen mer tydligt bör motivera varför det är så. Även *Sveriges hembygdsförbund* anser att motiveringen till förslaget inte är övertygande. *LSU* avstyrker förslaget av ideologiska skäl och vill inte att det ska bedrivas någon form av ålderism och ser även praktiska hinder med förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Ett starkt skäl att nu överväga en förändring som även inkluderar äldre personer i målgruppen är att Allmänna arvsfonden har en ekonomi som bedöms öppna för den möjligheten. Förslaget om att utöka målgruppen för Allmänna arvsfonden

till att omfatta även äldre personer får dock inte riskera att leda till undanträngning av nuvarande målgrupper.

I nuläget förefaller en sådan risk inte vara överhängande med tanke på dels det stora fondkapitalet, dels förslaget i avsnitt 6.2 om hur arvsfondens medel ska disponeras. I ett längre perspektiv finns dock alltid en risk för undanträngningseffekter eftersom det finns en osäkerhet om bland annat omfattningen av influtna arvsmedel och den ekonomiska utvecklingen, men även om behovet av medel för att främja verksamhet för de olika målgrupperna.

Enligt förslaget i avsnitt 6.2 ska fondens samlade tillgångar beaktas när det utdelningsbara beloppet ska beslutas av regeringen. Förslaget innebär bland annat att den tiondel av de arvsmedel som under året tillfaller fonden, och som i dag läggs till fonden, ska vara tillgänglig för utdelning. Högst en tiondel av det av regeringen beslutade utdelningsbara beloppet bör därför avsättas för utdelning till verksamhet till förmån för den nya målgruppen äldre personer. På så sätt minskar risken för undanträngning av de befintliga målgrupperna: barn, unga och personer med funktionsnedsättning.

Flera remissinstanser anger som skäl för att avstyrka förslaget att det finns risk för att målgrupperna för arvsfonden kan uppfattas ha olika värde och att äldre ska få en lägre prioritering än andra målgrupper. Som framgår ovan är det av vikt för regeringen att de nuvarande målgrupperna inte kommer att trängas undan av den nya målgruppen och det är i nuläget osäkert hur stor efterfrågan på projektstöd till förmån för äldre personer kommer att vara. Fördelningen av medel följs upp löpande av Arvsfondsdelegationen och redovisas i myndighetens verksamhetsberättelse. Regeringen bedömer dock att den nya bestämmelsen bör utvärderas tre år efter att den trätt i kraft. De problem med förslaget som Arvsfondsdelegationen lyfter i sitt yttrande bör ingå som en del av utvärderingen. Att som *Arvsfondsdelegationen* föreslår utvärdera bestämmelsen redan efter två år bedömer regeringen vara för tidigt. Det måste hinna gå en tid innan effekterna av förslaget kan utläsas.

6.4 Krav på Arvsfondsdelegationens ledamöter att även ha god kunskap om äldre

<p>Regeringens förslag: När ändamålet för fonden breddas ska kvalifikationskraven för Arvsfondsdelegationens ledamöter utökas till att även omfatta goda kunskaper om den nya målgruppen äldre personer. Termen funktionshinder ersätts med funktionsnedsättning.</p>
--

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget.

Bland annat *Arvsfondsdelegationen*, *Kammarkollegiet*, *Pensionärernas riksorganisation (PRO)* och *Statskontoret* tillstyrker förslaget. Statskontoret anser att de ökade kvalifikationskraven är givna till följd av den nya målgruppen.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 8 b § i den nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden ska ledamöterna i Arvsfondsdelegationen ha god

kunskap om barn, ungdomar eller personer med funktionshinder. När målgruppen även omfattar äldre personer så behöver Arvsfondsdelegationen följaktligen även ha god kunskap om äldre personer. Med kunskap avses, i likhet med vad som gäller för övriga målgrupper, bl.a. en god överblick, verksamhetskunskap och goda omvärldskontakter. Dessutom ersätts termen funktionshinder med funktionsnedsättning.

7 Kriterier för stöd

7.1 Övergripande kriterier bör anges i lag

Regeringens förslag: De övergripande kriterier som gäller för Allmänna arvsfondens beviljande av stöd ska regleras i lag. Stöd ska få ges till en verksamhet som uppfyller kriterierna.

Regeringens bedömning: Bestämmelsen om att beslut om stöd ur fonden inte får överklagas bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag och bedömning eller har inga synpunkter.

Förvaltningsrätten i Stockholm lämnar en övergripande synpunkt som rör den formella regleringen av villkoren för stöd. Det är enligt förvaltningsrättens mening önskvärt med en mer utförlig analys av om en ökad formell reglering av villkoren för stöd kan leda till att stöd ur Allmänna arvsfonden bedöms vara en civil rättighet enligt artikel 6.1. i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), vilket skulle innebära en rätt till domstolsprövning vid avslagsbeslut. Förvaltningsrätten önskar även en analys av vilka konsekvenserna skulle bli om utredningens slutsatser i frågan inte skulle komma att delas av domstol.

Riksdagens ombudsmän (JO) och *Uppsala universitet* har lämnat synpunkter på bedömningen av överklagandeförbudet utifrån förslaget att ett demokrativillkor ska införas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Reglering i lag ger större tydlighet och ökad transparens

På grund av Allmänna arvsfondens särskilda ställning, som bl.a. innebär att den redovisas till riksdagen, regleras kriterierna för stöd ur fonden i lag och inte – som är brukligt för olika typer av statsbidrag – genom beslut av regeringen i förordning.

Av 6 § lagen om Allmänna arvsfonden följer att stöd ur fonden i första hand ska lämnas till verksamhet som är nyskapande och utvecklande. Om det bedöms som särskilt angeläget, får sådant stöd också lämnas till anläggningar, lokaler och utrustning. Bestämmelsen är generell utformad och ger delegationen ett relativt stort utrymme att formulera en praxis på området.

Arvsfondsdelegationen har utvecklat en beslutspraxis i vilken delegationen tillämpar kriterier för stöd som inte uttryckligen har stöd i lag. I sin praxis ställer delegationen, förutom det lagstadgade kravet på att en verksamhet ska vara nyskapande och utvecklande, krav på att målgruppen ska vara delaktig i projektet och att det ska finnas en plan för projektets överlevnad. Dessa övergripande kriterier tillämpas både för projekt- och lokalstödsverksamhet.

Samtliga kriterier måste vara uppfyllda för att en organisation ska kunna få stöd. Det räcker således inte att en verksamhet är utvecklande och nyskapande, utan kriterierna som avser målgruppens delaktighet och verksamhetens möjlighet till överlevnad ska också vara uppfyllda. Enligt utredningen kan delegationens bedömning beskrivas på så sätt att på en skala låg-medel-hög bör samtliga kriterier ligga på åtminstone nivån medel för att stöd ska kunna beviljas. De tre kriterierna behandlas alltså likvärdigt och det lagstadgade kravet på att verksamheten ska vara nyskapande och utvecklande ges inte större tyngd i beslutsfattandet än de övriga. Alla tre kriterier syftar till att ta tillvara den framåtsyftande ändamålsinriktning som Allmänna arvsfonden har. De olika villkorens gradering underlättar också vid rangordningen av ansökningar mellan varandra eftersom ansökningar, som alla uppfyller kriterierna för stöd, kan uppfylla dem i olika hög grad.

I den årliga verksamhetsberättelse som Arvsfondsdelegationen lämnar till regeringen redogör delegationen för den stödpraxis som delegationen tillämpar. Regeringen redovisar sedan i en årlig skrivelse till riksdagen stödfördelningen under föregående år, tillsammans med en översiktlig redogörelse för beslutspraxis samt regeringens bedömning av medelsfördelningen och en uppfattning om vilka områden som ska prioriteras i stödgivningen ur fonden. Socialutskottet behandlar skrivelsen och ger i ett betänkande förslag på beslut som sedan går till omröstning i kammaren. På detta sätt får Arvsfondsdelegationens praxis anses ha förankrats hos och godtagits av lagstiftaren.

Utredningen bedömer mot denna bakgrund att de tre övergripande kriterier som Arvsfondsdelegationen tillämpar är ändamålsenliga och föreslår att de bör bestå. Som framgår nedan i avsnitt 7.2–7.4 delar regeringen denna bedömning.

Att vissa av de kriterier som Arvsfondsdelegationen tillämpar som villkor för stöd inte är angivna i lagen innebär enligt regeringens mening inte i sig att det finns anledning att lagfästa de kriterier som Arvsfondsdelegationen har utvecklat i sin praxis. Utredningen redovisar dock att flera organisationer uppfattar att det är otydligt hur de olika kriterierna för stöd tillämpas och viktas mot varandra. Utredningen föreslår därför att de tre övergripande kriterierna anges i lagen. Regeringen instämmer i förslaget.

En samlad reglering kan ge en större tydlighet och en ökad transparens för dem som avser att ansöka om medel ur fonden. En tydlighet kring kriterierna kan även bidra till ett ökat förtroende hos allmänheten för fondens verksamhet. Såväl rättssäkerhet som effektivitet kan tjäna på en sådan reglering.

Visst mått av skönsmässighet i bedömningen behövs

På grund av Allmänna arvsfondens konstruktion och regelverkets uppbyggnad finns ett behov av att Arvsfondsdelegationen kan använda ett visst mått av skönsmässighet i sin bedömning. Osäkerheten kring tillgängliga medel innebär att det är av vikt att kriterierna för stöd regleras på ett sådant sätt att utrymmet för ett visst mått av skönsmässighet i stödgivningen inte går förlorad. Det är regeringens mening att delegationen måste kunna rangordna ansökningarna bland dem som uppfyller samtliga villkor och även tillämpa andra kompletterande villkor i stödgivningen. Avsikten med regleringen är alltså inte att frångå den ordning som gäller i dag.

Samtidigt är det regeringens mening att den skönsmässiga bedömningen inte bör gå så långt att delegationen kan frångå de kriterier som följer av lag, utan samtliga kriterier som anges i lagen måste vara uppfyllda för att stöd ska kunna beviljas. Den nuvarande bestämmelsen är otydlig i det här avseendet eftersom den anger att stöd i första hand ska lämnas till verksamhet som uppfyller kriterierna. Regeringen föreslår därför en omformulering av den nuvarande bestämmelsen i 6 § så att det tydligt framgår att stöd får ges till en verksamhet som uppfyller kriterierna. På så sätt kan delegationen tillämpa kompletterande villkor, men inte frångå de kriterier som följer av lagen.

Beslut om stöd bör inte vara överklagbara

Förvaltningsrätten i Stockholm befarar att det mycket stora utrymme för skönsmässiga bedömningar som finns i dag minskar i och med den ökade regleringen av villkor för stöd. Förvaltningsrätten lyfter att Europadomstolen och Högsta förvaltningsdomstolen i sin praxis om vad som utgör en civil rättighet har lagt stor vikt vid om prövningen av ansökningar om olika former av statliga bidrag har grundats på tydligt fastställda kriterier eller om den beslutande myndigheten haft ett betydande utrymme för skönsmässig bedömning vid beslut om fördelning av medel. Förvaltningsrätten anser att även om kriterierna för stöd ur arvsfonden som sådana, t.ex. att verksamheten ska vara utvecklande för någon av fondens målgrupper, medför ett visst mått av skönsmässiga bedömningar så kommer det mycket stora utrymme för skönsmässiga bedömningar som finns i dag att minska i och med den föreslagna lagregleringen.

Förvaltningsrätten bedömer att utrymmet för en skönsmässig bedömning därför inte längre kommer att vara en omständighet som med samma styrka talar emot att det rör sig om en civil rättighet enligt artikel 6.1 i Europakonventionen. Bedöms möjligheten att få stöd ur fonden vara en civil rättighet innebär det i sin tur en rätt till domstolsprövning av avslagsbeslut. Någon sådan möjlighet finns inte enligt den nu gällande lagen om Allmänna arvsfonden och förvaltningsrätten delar utredningens hållning att det inte heller är önskvärt att inordna stöd från arvsfonden i en sådan ordning.

Förvaltningsrätten anser mot denna bakgrund att det kommer vara av stor betydelse hur en domstol vid ett eventuellt överklagande bedömer de övriga omständigheter som förs fram av utredningen, t.ex. att stöd ur arvs-

fonden utgör projektstöd och inte organisationsbidrag eller verksamhetsbidrag, som är den typ av stöd som tidigare varit föremål för Högsta förvaltningsdomstolens prövning.

Med hänsyn till att Allmänna arvsfondens ändamålsinriktning är och fortsatt ska vara framåtsyftande och stimulera till utveckling innefattar bedömningen i sig en skönsmässighet. Det är alltså fråga om en vag och för en domstol svårkontrollerad bestämmelse från strikt juridiska utgångspunkter, oavsett om de ytterligare kriterier som Arvsfondsdelegationen i dag tillämpar kommer till uttryck i lag eller inte.

Som förvaltningsrätten nämner är vidare utgångspunkten att stöd ur Allmänna arvsfonden även fortsättningsvis inte ska ges till en organisations löpande verksamhet. För att markera detta och för att säkerställa att denna princip kommer att gälla över tid föreslår regeringen att den kommer till klart uttryck i lag (se avsnitt 7.6).

Utredningen för även fram den omständigheten att stöd endast tilldelas i mån av tillgång på medel som ett starkt argument för att det inte är fråga om en civil rättighet. Förvaltningsrätten instämmer i att dessa omständigheter talar emot att det rör sig om en civil rättighet, men anser ändå att det föreligger en viss osäkerhet i frågan om ett överklagandeförbud gällande beslut om stöd kommer att upprätthållas vid en eventuell domstolsprocess.

Allmänna arvsfonden är en egen förmögenhetsmassa och det kan inte göras större utbetalningar än vad som finns medel för i fonden. Medelstillsången beror på omständigheter utanför Arvsfondsdelegationens kontroll. Inflödet av medel sker främst genom dödsboavveckling och genom direktavkastning från Allmänna arvsfonden. I nuläget är inflödet på en relativt hög och stabil nivå, men detta kan ändras över tid. En ökad benägenhet hos personer som saknar arvingar att i stället genom testamente eller på annat sätt aktivt förordna om sin kvarlåtenskap kan medföra en väsentlig minskning av inflödet av medel i fonden. Likaså kan direktavkastningen variera över tid. Det är därför osäkert och svårt att förutse hur mycket medel som i framtiden kommer att inflyta i fonden.

Stöd ur fonden ges vidare till projekt- eller lokalstödsverksamhet utifrån en fastställd budget för varje enskilt projekt som i normalfallet sträcker sig över flera år, varför det krävs en buffert för att klara dessa åtaganden.

Det centrala i att staten med stöd av lagen om Allmänna arvsfonden samlar in arv är att de ska delas ut för det bestämda ändamålet. Fonden har i sig själv inte något annat syfte än att understödja ett jämnare flöde för utdelning eftersom inkommande arvsmedel varierar mellan åren. Nuvarande principer för hanteringen av fondens tillgångar har under en lång följd av år gett ett kraftigt ökat värde på tillgångarna. Tillväxten beror dock bara till begränsad del på tillskott av arvsmedel och till huvuddelen på värdeutvecklingen för aktier. I nuläget är värdet på fonden mycket högt, men det kan komma att ändras över tid.

Mot bakgrund av ovanstående är det regeringens mening att tillgången på medel över tid är osäker och begränsad. Tillgången på medel är beroende av omfattningen av influtna arvsmedel och den ekonomiska utvecklingen i stort men även av behovet av medel för att främja verksamhet för fondens målgrupper. Flera av de förslag som lämnas i denna lagrådsremiss innebär därutöver att behovet av utdelningsbara medel kommer att öka, bl.a. förslaget om att utöka målgruppen för arvsfonden till att även omfatta äldre personer.

Förslaget i avsnitt 6.2 om hur fondens medel ska hanteras innebär vidare att det är regeringen som årligen ska besluta om omfattningen av de utdelningsbara medlen, vilket i sig kommer att innebära att de tillgängliga medlen vid varje beslutstillfälle kommer att vara begränsade.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att övervägande skäl talar för att beslut avseende stöd ur Allmänna arvsfonden inte avser en civil rättighet, även om de övergripande kriterierna för stöd ur fonden regleras i lag. Någon ändring i bestämmelsen om att beslut om stöd ur fonden inte är överklagbara bör därför inte göras.

Slutligen efterfrågar förvaltningsrätten en analys av vilka konsekvenserna skulle bli om en domstol bedömer att stöd ur fonden utgör en civil rättighet. Mot bakgrund av den bedömning som görs här ovan ser regeringen inte skäl att i förväg göra en sådan analys.

Beredningen av det föreslagna demokrativillkoret fortsätter

Utredningen hade bl.a. i uppdrag att föreslå hur ett villkor kan utformas som säkerställer att enbart organisationer som i sin verksamhet respekterar värderingar som präglar ett demokratiskt samhälle kan få stöd. *JO* uttrycker betänkligheter avseende förslaget att bestämmelsen om att beslut om stöd ur fonden inte får överklagas ska kvarstå med anledning av det demokrativillkor utredningen föreslår. Även *Uppsala universitet* har fört fram liknande synpunkter.

Nya och förtydligade demokrativillkor för statens stöd till trossamfund och för bidragsgivningen till det civila samhället har även utretts och föreslagits i betänkanterna Statens stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige (SOU 2018:18) och Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35). Betänkanterna har remitterats.

I beredningen av betänkanterna har ett behov av att analysera frågor om personuppgiftsbehandling och sekretess i ärenden om stöd till det civila samhället konstaterats. Det behöver säkerställas att känsliga personuppgifter har ett tillräckligt skydd i samband med att myndigheter eller enskilda organ prövar frågor om stöd till det civila samhället. En särskild utredare har därför fått i uppdrag att analysera frågor om personuppgiftsbehandling och sekretess i ärenden om stöd till det civila samhället, inklusive trossamfunden (dir. 2020:113). Uppdraget omfattar även det föreslagna demokrativillkoret för Allmänna arvsfonden. Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2021. Regeringen avser därefter att återkomma i frågan om att införa ett demokrativillkor för Allmänna arvsfonden. Det finns därför inte anledning att inom ramen för nuvarande lagstiftningsarbete ytterligare behandla överklagandebestämmelsen med anledning av ett eventuellt demokrativillkor.

7.2 Kravet på att en verksamhet ska vara nyskapande bör tas bort

Regeringens förslag: Stöd ur Allmänna arvsfonden ska få lämnas till verksamhet som är utvecklande för någon av fondens målgrupper. Det nuvarande kravet på nyskapande ska tas bort.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag eller har inga synpunkter. Samtidigt framhåller *Arvsfondsdelegationen* och *Kammarkollegiet* att det finns en risk att begreppet utvecklande på samma sätt som begreppet nyskapande och utvecklande kan uppfattas som otydligt. Även *Coompanion* och *Riksidrottsförbundet* efterfrågar en tydlighet i vad som ska betecknas som utvecklande. *De arbetsintegrerande sociala företagens intresseorganisation (SKOOPI)* poängterar att beprövade metoder på annan geografisk ort för samma målgrupp kan verka utvecklande och bör därför kunna få projektmedel.

Skälen för regeringens förslag

Arvsfondens ändamålsinriktning är framåtsyftande

Allmänna arvsfondens ändamålsinriktning har sedan fondens inrättande varit framåtsyftande, och stöd ur fonden har stimulerat till att utveckla och pröva nya idéer. Stöd ur fonden har finansierat utveckling av olika verksamhetsformer i syfte att förbättra situationen för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning. Medel ur fonden har finansierat nyskapande och utvecklande projekt som har syftat till att pröva ny verksamhet eller utveckla nya metoder i en redan etablerad verksamhet eller en helt ny verksamhetsinriktning. Stödet har skapat möjligheter att införa nya hjälpformer som sedan har spridits vidare till samhället i stort och har i många fall lett till att verksamheter har kunnat permanentas.

Verksamheter som startat som projekt med stöd ur fonden men som nu bedrivs i etablerad organisationsform är t.ex. Bris, Cirkus Cirkör och Friends. Även viss offentligt finansierad verksamhet har startat som arvsfondsprojekt, såsom färdtjänst och personlig assistans, där staten och kommuner tagit över ansvaret för driften av verksamheten.

Att stöd har gått till utveckling av nya verksamheter har alltså lett till att ett flertal olika organisationer har utvecklat metoder och arbetssätt som blivit så framgångsrika att de har överlevt projekttiden och sedan blivit en del av det etablerade civilsamhället eller drivits vidare i det allmännas regi. Kravet på att stöd ska gå till nyskapande och utvecklande verksamhet har således berikat samhället med flera olika verksamheter som kanske inte hade tillkommit utan detta kriterium. Det är regeringens mening att verksamheter som syftar till att vara nyskapande och utvecklande även fortsättningsvis ska ha möjlighet att få stöd ur Allmänna arvsfonden.

Vid införandet av den nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden avsåg regeringen med begreppet nyskapande och utvecklande verksamhet att markera att fondens ändamål även fortsättningsvis skulle vara framåtsyftande och att stöd ur fonden ska stimulera till verksamhet som innebär utveckling och prövande av nya idéer. Några mer konkreta förarbetsuttalanden om vad som utgör en nyskapande och utvecklande verksamhet gjordes dock inte.

Kriteriet nyskapande upplevs som otydligt och onödigt begränsande

Av Arvsfondsdelegationens praxis framgår att kraven på att verksamhet ska vara nyskapande och utvecklande tillämpas på ett sådant sätt att det kan avse projekt som syftar till att utveckla helt nya verksamheter, men

även att utveckla en befintlig metod eller verksamhet i en annan riktning. Enligt delegationens praxis kan nyskapande och utvecklande också vara att pröva nya samarbeten, nya arbetsmodeller eller nya former av mötesplatser. Graden av nyskapande måste vidare sättas i ett sammanhang för att kunna bedömas, dvs. en idé är nyskapande i förhållande till något annat som görs eller inte görs.

Under de dialogmöten med civilsamhället som utredningen anordnat kom det fram att organisationer upplever en otydlighet om hur kriteriet nyskapande tillämpas av Arvsfondsdelegationen och att det kan bidra till att fokus flyttas från målgruppernas behov till en ansträngning att verka nyskapande. Det kan orsaka att syftet med projektet och de behov hos målgrupperna som det är tänkt att möta blir lidande.

Att nyskapandekriteriet upplevs som otydligt och för svårt att nå upp till kan i förlängningen leda till att organisationer helt avstår från att söka stöd på grund av kriteriets utformning, dvs. att organisationer inte söker stöd för projekt som skulle kunna generera goda resultat med hjälp av beprövade metoder och arbetssätt för målgrupperna. Detta kan särskilt vara fallet i fråga om mindre organisationer som saknar erfarenhet av att söka projektmedel.

Kriteriet nyskapande bör tas bort för att öka tydligheten

För att åstadkomma en ökad tydlighet i fråga om det krav som ställs på sökandena är det mot bakgrund av ovanstående regeringens uppfattning att kriteriet *nyskapande* bör tas bort och ersättas med ett krav på att verksamheten ska vara *utvecklande*. Avsikten är dock inte att förändra fondens framåtsyftande inriktning. Liksom tidigare bör alltså verksamhet med syfte att pröva helt ny verksamhet eller utveckla nya metoder i en redan etablerad verksamhet eller att utveckla verksamheten i en ny riktning omfattas av begreppet utvecklande. Betydelsen av begreppet utvecklande verksamhet är dock avsedd att vara vidare eftersom den inte har den begränsningen att verksamheten också måste vara nyskapande.

Som *Arvsfondsdelegationen*, *Kammarkollegiet*, *Coompanion* och *Riksidrottsförbundet* för fram kan även begreppet utvecklande uppfattas som otydligt. Det är dock regeringens bedömning att de svårigheter som beskrivits ovan om att nå upp till kravet inte längre bör finnas eftersom kravet inte längre begränsas av begreppet nyskapande. Med begreppet utvecklande bör i stället fler verksamheter kunna uppfylla kravet.

Som utredningen lyfter fram följer det av Svenska Akademiens ordlista att en betydelse av ordet utveckla är att förändra och förbättra något. I ljuset av denna betydelse bör med utvecklande verksamhet förstås verksamhet som på något sätt medför förbättring för den målgrupp som den riktar sig till och de behov som denna målgrupp har. Om en verksamhet är helt ny eller inte, bör därför inte hämma bedömningen av om den ska anses utvecklande för målgruppen, utan det avgörande bör vara att verksamheten innebär ett utvecklingsarbete som syftar till en förändring och förbättring av målgruppens situation. Målgruppens behov blir tillgodosedda i högre grad än vad som skulle varit fallet utan verksamheten.

Det är regeringens mening att det inte finns skäl att ytterligare specificera begreppet. Även fortsättningsvis finns det ett behov av att

Arvsfondsdelegationen kan göra en skönsmässig bedömning och utveckla en praxis för sin stödgivning.

Det finns inget krav på att projekt måste vara unika för hela riket

En fråga vid bedömningen av om en verksamhet ska anses vara utvecklande är den som bl.a. *SKOOP* lyfter fram och som gäller om en geografisk begränsning ska tillämpas, dvs. om en verksamhet som bedrivs i en del av landet ska ses som utvecklande för målgruppen på en annan ort, om en sådan verksamhet inte finns där sedan tidigare. Den praxis som Arvsfondsdelegationen tillämpar i dag vad gäller kriteriet nyskapande och utvecklande innebär att det inte finns något krav på att projektet är unikt för hela riket för att kunna få stöd, men att en bedömning görs utifrån geografiska och demografiska förutsättningar. Bedömningen av om ett projekt kan anses utvecklande bör således göras utifrån om projektet innebär någon form av utvecklingsarbete.

Inte bara nya metoder och arbetssätt är att se som utvecklande, utan även beprövade metoder som har använts för en målgrupp, men som nu är tänkta att användas för en ny målgrupp faller också inom begreppet. Det måste i de fallen finnas ett behov av anpassning av ett arbetssätt eller en metod till en ny målgrupp eller till nya förhållanden. Att enbart flytta en befintlig metod från en ort till en annan för att använda den för samma målgrupp kan inte anses innebära ett sådant utvecklingsarbete som krävs för att ett projekt ska kunna beviljas stöd.

Det kan inte heller anses vara utvecklande att en organisation använder en metod som är ny för organisationen, men som redan tillämpas av andra aktörer på den målgrupp vars behov projektet syftar att tillgodose. Fokus ska ju vara på målgruppen och inte på om metoden eller arbetssättet är nytt för den enskilda organisationen.

Att en organisation önskar använda en beprövad metod för en ny målgrupp eller i ett annat sammanhang, t.ex. i glesbygd när metoden ännu inte har anpassats till glesbygdens förutsättningar, kan dock anses innefatta ett sådant utvecklingsarbete att projektet kan anses utvecklande för målgruppen. Det bör i denna bedömning alltså inte ha någon betydelse om metoden har använts inom riket redan tidigare eller inte, så länge användningsområdet är utvecklande för någon av målgrupperna, dvs. syftar till förändring och förbättring för deras situation och behov och att ett utvecklingsarbete är nödvändigt för att undersöka om metoden fungerar.

7.3 Målgruppen ska delta i planeringen och genomförandet av verksamheten

<p>Regeringens förslag: Stöd ur Allmänna arvsfonden ska få lämnas till verksamhet där målgruppen deltar i planeringen och genomförandet av verksamheten.</p>

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker i stort utredningens förslag eller har inga synpunkter. *Delegationen mot segregation (Delmos)* är positiv till

förslaget och framhåller att det ger goda förutsättningar till ett långsiktigt arbete att stödja verksamhet som är utvecklande för någon av fondens målgrupper tillsammans med kravet på att målgruppen själv deltar i planeringen. *Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB)* och *Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS)* föreslår att det ska framgå i lagen att även företrädare för målgruppen ska kunna delta i planeringen och genomförandet.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen konstaterar att målgruppens delaktighet i ett projekt är en framgångsfaktor. Projekt som drivs för målgrupperna men utan deras aktiva medverkan kan i stället riskera att misslyckas eftersom målgrupperna inte kommit till tals och inte fått kommunicera sina behov. Verksamhet med hög delaktighet och engagerade deltagare har större möjligheter att leva kvar efter projektens slut än verksamheter med lägre eller ingen delaktighet. Regeringen delar utredningens bedömning att det även fortsättningsvis bör tas hänsyn till målgruppens delaktighet vid bedömningen av om en verksamhet ska få stöd och föreslår att kriteriet regleras i lag.

FUB menar att det inte alltid är möjligt för personer med intellektuell funktionsnedsättning att delta i planeringen och utformningen av projekt. *FUB* föreslår därför att företrädare för målgruppen ska kunna delta i planeringen och genomförandet och att det ska framgå av lagstiftningen.

Av Arvsfondsdelegationens beslutspraxis framgår bl.a. att projektets målgrupper ska vara aktiva i projektet från start till slut. Det är målgruppernas behov som ska styra projektets syfte och mål. Projektet ska vara efterfrågat av målgruppen och målgruppen ska helst ha varit delaktig i att ta fram själva ansökan. Om inte den sökande organisationen utgörs av målgruppen, ska organisationen kunna beskriva hur den har undersökt målgruppens behov och hur väl verksamheten motsvarar behoven samt hur målgruppens idéer och perspektiv har tagits till vara i utformningen av verksamheten.

Målgruppen för arvsfondens stödverksamhet är i dag barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Det ligger i sakens natur att målgruppens möjlighet att delta i planeringen och genomförandet av verksamheten därför kan variera. Arvsfondsdelegationen tar hänsyn till detta i sin praxis, och regeringens avsikt med förslaget är inte att ändra den praxis som hittills utvecklats kring delaktighet. Regeringen anser att den föreslagna lagtexten ger utrymme för en sådan tillämpning och ser inte skäl att utforma kriteriet på ett annat sätt än vad utredningen föreslår.

7.4 Verksamheten ska ha förutsättning att fortsätta efter att stödet ur fonden har upphört

<p>Regeringens förslag: Stöd ur Allmänna arvsfonden ska få lämnas till verksamhet som har förutsättningar att fortsätta efter det att stödet ur fonden har upphört.</p>
--

Utredningens förslag överensstämmer i allt väsentligt med regeringens förslag. Utredningen föreslår att stöd ska få lämnas till verksamhet som har förutsättningar att överleva efter det att stödet ur fonden har upphört.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker i stort utredningens förslag eller har inga synpunkter. *Funktionsrätt Sverige* liksom *Independent Living Institute (ILI)* avstyrker kriteriet om krav på överlevande eftersom motiveringen är otillräcklig för att införas i lag. Funktionsrätt Sverige anser att det är för stor spridning mellan de exempel som utredningen anger när det gäller överlevande, dvs. att det ska finnas en plan för spridning av framtaget material eller att någon, t.ex. en offentlig aktör, ska ta över verksamheten. Aktörer i offentlig sektor väljer sällan att binda upp sig eftersom verksamhet och budget styrs av politiska beslut. Funktionsrätt Sverige framhåller även att såväl projektägare som finansärer givetvis vill att projekt ska få långsiktiga effekter, men att en utmaning är att projekt per definition har en början och ett slut. En ny verksamhet eller spridning kräver resurser och finansiering. ILI menar att det finns risk för en mer restriktiv tolkning av bestämmelsen om den kodifieras än om den är just praxis. Det kan även vara svårt att ha med många samarbetspartner, särskilt inom det offentliga, när en ansökan skickas in.

Även *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)* avstyrker kravet om att verksamheten ska ha förutsättning att överleva efter att stödet ur fonden har upphört. MUCF menar att kriteriet exkluderar projekt som vill komma till rätta med en viss specificerad fråga eller ett visst fenomen och föreslår att det i stället kan vara en bedömningsgrund för kvalitet på projektansökningar där det anses relevant. *Region Gotland* anser att kravet på att kunna visa en ekonomisk lösning för att permanenta verksamheten bör bli mer flexibel eller tas bort. *Famna – Riksorganisationen för idéburen välfärd* ser en risk för att kravet på verksamhetens överlevnad kan hindra innovativa projekt med utsatta målgrupper att ansöka om projektmedel ur Allmänna arvsfonden på grund av svårigheten att sälja in idén till offentliga eller privata aktörer. Famna föreslår därför en omformulering av kriteriet om överlevnad så att det framgår att det är verksamheten eller resultatet av denna som ska ha förutsättningar att överleva. *Frivilligorganisationernas insamlingsråd (FRII)* lyfter fram att det är omöjligt att på förhand veta om en verksamhet har förutsättningar att få fortsatt finansiering eller bedrivs vidare eftersom det beror på de effekter och resultat som uppnås i projektet. *Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB)* anser att det stundtals ställs orimliga krav på att säkerställa projektens överlevnad innan de har startat. Som ett led i att öka transparensen föreslår *Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS)* att uttrycket i någon form införs i satsen om överlevnadskriteriet.

Skälen för regeringens förslag: *ILI*, *FRII* och *FUB* har i sina remissyttranden framfört att det finns svårigheter att säkerställa ett projekts överlevnad redan vid projektstart. Ett krav på överlevnad är dock ett uttryck för syftet med stöd ur Allmänna arvsfonden, dvs. att en framåt-syftande verksamhet ska ha förutsättningar att leva kvar även efter det att stöd ur fonden har upphört. En verksamhets möjlighet att överleva kan sägas vara en del i dess utvecklingspotential. En verksamhet som har förutsättningar att överleva och således ligga till grund för en mer varaktig verksamhet bör i normalfallet vara mer till gagn för målgruppen än om den upphör att existera efter en kortare tid, och således vara mer ändamålsenlig

i förhållande till fondens syfte. Regeringen anser därför att det även fortsättningsvis bör tas hänsyn till överlevnadspotentialen vid bedömningen av om stöd ska beviljas till en verksamhet.

Även om överlevnadskriteriet kan sägas vara en del av tanken att verksamhet som bekostas ur fonden ska vara utvecklande finns det – som flera organisationer har framfört till utredningen – en inneboende motsättning mellan överlevnad och det nuvarande lagstadgade kravet på att en verksamhet ska vara nyskapande och utvecklande. Att kunna bedöma en helt ny verksamhets överlevnad vid ansökan om stöd kan mot bakgrund av de skäl som framförts av organisationerna i fråga vara mycket svårt. Krav på en organisation att visa hur överlevnad ska säkras kan leda till att organisationer som t.ex. vid ansökningstillfället saknar finansiering för en inkorporering av projektet i den ordinarie verksamheten tvekar inför att söka stöd ur fonden.

Vidare kan det, som t.ex. *Famna* framför, för vissa verksamheter vara svårt att hitta naturliga övertagare av verksamheten i fråga, medan det för andra projekt kan vara mer självklart att andra aktörer tar över driften efter projekttidens slut. Exempel på det senare fallet kan vara verksamhet som ligger nära offentlig huvudmans ansvar och som därför är lämplig att tas över av en kommun eller en region när projektiden har löpt ut. För annan mer nischad verksamhet kan det vara svårare att finna lämpliga övertagare av verksamheten, varför den riskerar att bedömas ha en lägre möjlighet till överlevnad. Organisationer som har en smal verksamhet och som saknar egen finansiering för vidare drift kan alltså riskera att missgynnas i förhållande till de organisationer vars projektverksamhet är sådan att det finns aktörer för vilka det är naturligt att ta över verksamheten.

Visserligen skulle de beskrivna svårigheterna kunna motivera att lägre krav ställs på sökanden i fråga om att visa överlevnad, t.ex. om det saknas naturliga övertagare av en viss sorts verksamhet. Överlevnadskriteriet föreslås emellertid vara ett av tre övergripande kriterier för stöd, och bedömningen av om en verksamhet har möjlighet att överleva efter stöd-givningens slut är en viktig del i att tillse att stöd ur fonden går till projekt som överensstämmer med dess syfte. Regeringen anser att det inte finns skäl att på grund av svårigheterna i nu nämnda fall förbise eller ställa lägre krav i fråga om detta kriterium i bedömningen av om stöd ska beviljas. Inte heller i det fall som *MUCF* för fram, dvs. att kriteriet exkluderar projekt som vill komma till rätta med en viss specificerad fråga, anser regeringen att det finns skäl att ställa lägre krav.

Det är regeringens uppfattning att de åtgärder som är möjliga ska vidtas för att säkerställa att medlen gör bästa möjliga nytta och kommer målgruppen till gagn under en lång tidsperiod. På det sättet får fler än de som deltar under projektets levnad nytta av projektet och dess resultat. Förvaltningen av arvsfondsmedlen är ett förtroende och allmänheten behöver vara trygg i att medlen används till verksamheter som har förutsättningar att fortsätta efter att finansieringen av arvsfondsmedlen avslutas. Regeringen föreslår därför att det ska regleras i lag att ett krav för stöd ur Allmänna arvsfonden är att verksamheten har förutsättningar att fortsätta efter att stödet ur fonden har upphört. Avvikelsen från utredningens förslag om att verksamheten ska ha förutsättningar att överleva är endast språklig i syfte att undvika att använda en metafor i lagstiftningen. Att verksamheten ska ha förutsättningar att fortsätta speglar också på ett

bättre sätt att det är verksamheten som bedrivits i projektet som ska ha förutsättningar att fortsätta utan stöd från arvsfonden, men inte nödvändigtvis i samma regi eller organisationsform.

SIOS hänvisar bl.a. till utredningens författningskommentar och drar slutsatsen att det finns en gradering av överlevnadskriteriet som inte framgår vid en första anblick. För att öka transparensen föreslår SIOS därför tillägget att det är verksamhet som har förutsättningar att överleva i någon form efter det att stödet ur fonden har upphört. Som framgår ovan har Arvsfondsdelegationen möjlighet att använda ett visst mått av skönsmässighet i sin stödgivning. Regeringen anser att det även fortsättningsvis finns ett behov av att Arvsfondsdelegationen kan göra en skönsmässig bedömning och utveckla en praxis för sin stödgivning. Det är därför regeringens mening att det inte finns skäl att ytterligare specificera begreppet.

7.5 Samma kriterier bör gälla även för stöd för anläggningar, lokaler och utrustning

Regeringens förslag: Stöd ska få lämnas för anläggningar, lokaler och utrustning, om de ska användas för verksamhet som uppfyller kraven på att vara utvecklande för någon av fondens målgrupper, där målgruppen deltar i planeringen och genomförandet, och som har förutsättningar att fortsätta efter det att stödet ur fonden har upphört.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter.

Skälen för regeringens förslag: Av den nuvarande bestämmelsen i 6 § lagen om Allmänna arvsfonden följer att stöd i första hand ska lämnas till verksamhet som är nyskapande och utvecklande. Sådant stöd får också, om det bedöms som särskilt angeläget, lämnas till anläggningar, lokaler och utrustning.

Den nuvarande bestämmelsen i 6 § lagen om Allmänna arvsfonden kan tolkas som att det för projektstöd krävs att verksamheten ska vara nyskapande och utvecklande, medan det för lokalstöd är ett villkor att stödet ska vara särskilt angeläget. En annan tolkning är den som kommer till uttryck i Arvsfondsdelegationens praxis, nämligen att verksamheten ska vara nyskapande och utvecklande oavsett om det rör sig om projektstöd eller lokalstöd.

Förarbetena ger inte klart stöd för vare sig den ena eller andra tolkningen av bestämmelsen. De ger inte heller någon närmare ledning i frågan om vad som avses med uttrycket särskilt angeläget. Formuleringen är otydlig och fyller inte heller någon funktion.

Regeringen föreslår därför att formuleringen särskilt angeläget stryks i förslaget till ny lag. Regeringens intention med den nya paragrafens utformning är att det tydligt ska framgå att samma kriterier för stöd ska gälla för både projekt- och lokalstöd.

7.6 Stöd får inte lämnas till en organisations löpande verksamhet

Regeringens förslag: Det ska av lagen uttryckligen framgå att stöd inte får lämnas till en organisations löpande verksamhet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter. *Funktionsrätt Sverige* och *Independent Living Institute (ILI)* avstyrker förslaget eftersom de inte tycker att förslaget är tillräckligt motiverat för att införas i lag. Funktionsrätt Sverige anser att utredningens underlag avseende löpande verksamhet är kortfattat, trots att frågan om vad som är ordinarie verksamhet enligt organisationen är en av de vanligast förekommande invändningarna mot projektidéer. Funktionsrätt Sverige menar att allt kan täckas in som löpande verksamhet i en organisation med väldigt breda formuleringar i sina stadgar. ILI menar att det finns risk för en mer restriktiv tolkning av bestämmelsen om den kodifieras än om den är just praxis. *Frivilligorganisationernas insamlingsråd (FRII)* anser att stöd även bör kunna finansiera löpande verksamhet eftersom det enligt FRII inte nödvändigtvis står i motsättning till utvecklande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag: Stöd ur Allmänna arvsfonden ges främst till projektverksamhet, medan en mindre del av stödet ur fonden ges i form av lokalstöd, som t.ex. ny-, om- eller tillbyggnad av lokaler. Stöd ges inte till en organisations löpande verksamhet, dvs. varken verksamhets- eller organisationsbidrag förekommer i stödgivningen ur fonden. *Funktionsrätt Sverige* framhåller att allt kan räknas som löpande verksamhet i en organisation med breda formuleringar i sina stadgar. Stöd ur arvsfonden ges dock endast till projekt som är avgränsade i tid och som uppfyller de krav som framgår av lagen om Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationens villkor. Det bör därför enligt regeringens mening inte vara några svårigheter att i detta sammanhang avgöra vad som utgör en organisations löpande verksamhet respektive projektverksamhet. Fondens ändamålsinriktning, dvs. att stödet ska vara framåtsyftande, riskerar att gå förlorad eller i vart fall bli väsentligt mindre framträdande om stöd också skulle ges i form av organisations- respektive verksamhetsbidrag, eftersom sådant stöd går just till bedrivandet av löpande basverksamhet. Regeringen gör således en annan bedömning än *FRII* och anser att det finns en motsättning mellan löpande och utvecklande verksamhet.

Regeringen har inte för avsikt att ändra fondens framåtsyftande ändamålsinriktning och anser därför att stöd inte bör ges till en organisations löpande verksamhet. För att säkerställa att denna princip kommer att gälla över tid föreslår regeringen att den kommer till uttryck i lag.

7.7 Projektstöd bör få lämnas till offentlig huvudman endast om det finns särskilda skäl

Regeringens bedömning: Bestämmelsen om att projektstöd ur fonden får lämnas till offentlig huvudman endast om det finns särskilda skäl bör kvarstå.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna har inte lämnat några synpunkter på bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: En viktig utgångspunkt i Allmänna arvsfondens stödgivning är och har sedan fondens inrättande varit att medel ur fonden inte ska bekosta verksamhet som det allmänna – stat, region eller kommun – är skyldig att tillhandahålla invånarna. Någon kostnadsövervältring från det offentliga till Allmänna arvsfonden får således inte ske.

I 2 § andra stycket 1928 års lag om Allmänna arvsfonden stadgades att stöd inte fick lämnas för åtgärd, som det åligger stat eller kommun att bekosta. Lydelsen omfattade således både fall där stat och kommun avsåg att bedriva verksamhet, som fall där ideella föreningar sökte stöd för att bedriva verksamhet som det allmänna hade som ansvar att tillhandahålla medborgarna, även om det förekom att ideella föreningar fick stöd till sådan verksamhet (SOU 1992:120 s. 25).

Den nuvarande bestämmelsen i 7 § andra meningen lagen om Allmänna arvsfonden anger att projektstöd ur fonden får lämnas till offentlig huvudman endast om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan enligt förarbetena till bestämmelsen vara att stödet utvecklar frivilliga och ideella insatser i anslutning till offentlig verksamhet eller att en kommun samverkar med en ideell organisation för att förnya eller utveckla sin verksamhet (prop. 1993/94:124 s. 38). Ett annat särskilt skäl kan enligt förarbetena vara att en kommun samverkar med en sammanslutning som inte är en juridisk person för att utveckla verksamhet som bedrivs av det allmänna eller initiera en ny verksamhet inom det allmännas ansvarsområde. Det poängteras dock att det inte under några förhållanden kan komma i fråga att stödet ur fonden medverkar till en kostnadsövervältring från offentlig verksamhet till fonden.

Kraven på särskilda skäl för att bevilja stöd till offentlig huvudman innebär enligt Arvsfondsdelegationens praxis att det ställs särskilt höga krav på att projektet är nyskapande och att det bedrivs i nära samarbete med en ideell organisation. I dag ges som regel enligt Arvsfondsdelegationens praxis inte heller stöd till sådan verksamhet som är offentlig huvudmans ansvar att tillhandahålla, vare sig i fråga om projekt- eller lokalstöd. Projekt som innebär utveckling av verksamheter och metoder som efter projektets slut används av offentliga huvudmän kan dock få stöd, under förutsättning att projektet utförs av en ideell förening och ur ett målgruppsperspektiv.

Enligt uppgift från Arvsfondsdelegationen till utredningen samarbetar ideella organisationer och offentliga aktörer i den övervägande delen av de projekt som finansieras av medel ur Allmänna arvsfonden. I den stora merparten av dessa projekt är det ideella organisationer som har beviljats

stödet, dvs. som är projektägare. Oavsett om det är en ideell organisation eller en offentlig huvudman som är projektägare bör den offentliga huvudmannen så långt som möjligt enligt Arvsfondsdelegationens praxis bära sina egna kostnader under projektets gång.

Bestämmelsen i 7 § nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden omfattar till sin lydelse inte fall där ideella organisationer avser att driva verksamhet som faller inom det allmännas ansvarsområde. Som nämnts ovan är det dock en grundläggande utgångspunkt för Allmänna arvsfondens stöd-givning att medel ur fonden inte ska finansiera verksamhet som det allmänna är skyldigt att tillhandahålla. Gränsdragningen mellan det allmännas obligatoriska och frivilliga verksamhet är emellertid otydlig enligt utredningen och det är sålunda många gånger svårt att avgöra om en viss verksamhet faller inom det allmännas ansvar.

Med hänsyn till gränsdragningsproblematiken är det förenat med svårigheter att i lag klart ange principen om att medel ur fonden inte ska finansiera verksamhet som det offentliga har ansvar att tillhandahålla. Utredningen avstår därför från att lämna ett förslag i denna del men anger att principen och den praxis som utarbetats kring den dock alltjämt bör gälla. Den nuvarande regleringen i 7 § om under vilka förutsättningar som en offentlig huvudman kan få stöd ur Allmänna arvsfonden är vidare ett utslag av denna princip. Regeringen bedömer att de avvägningar som gjorts vid införandet av denna bestämmelse framstår som välmotiverade och att den därför inte bör ändras. De exempel som anges i förarbetena bedöms vara relevanta även i dag.

7.8 En organisation får inte ha skulder hos Kronofogden

Regeringens förslag: Det ska framgå av lagen om Allmänna arvsfonden att stöd inte får lämnas till en organisation som har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs.

Regeringens bedömning: Det finns inte behov av att föra in ytterligare villkor i lagen.

Utredningens bedömning överensstämmer inte med regeringens förslag. Utredningen bedömer att det inte finns behov av att föra in ett villkor i lagen om att en organisation inte får ha skulder hos Kronofogdemyndigheten eller vara i likvidation eller försatt i konkurs för att få stöd.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna har inte lämnat några synpunkter på bedömningen.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* anser att det bör anges i författning att stöd ur fonden inte får ges till en organisation som har skulder för skatter och avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs. Myndigheterna anser vidare att regeringen bör förtydliga inom vilka ramar delegationen har befogenhet att ställa särskilda krav i sin stöd-givning. *Region Gotland* anser att projektstöd bör kunna ges för längre tid än tre år.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Ett flertal av de förordningar som reglerar utbetalning av statsbidrag innehåller en uppsättning villkor som ska vara uppfyllda för att en sökande ska kunna få stöd. I propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55 s. 148 f.) uttalade den dåvarande regeringen vilka principer som bör gälla för styrningen av de statliga bidragen till det civila samhällets organisationer och här angett vilka strukturella villkor som bör ställas för att stöd ska lämnas.

Regeringen uttalade att det bör ställas upp som villkor för stöd att organisationen saknar vinstsyfte, har en riksomfattande organisation med lokal eller regionalt förankrad verksamhet eller har ett riksintresse, har ett antal enskilda medlemmar eller är en sammanslutning av organisationer som har enskilda medlemmar, har bedrivit verksamhet under minst två år och inte har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller är i likvidation eller försatt i konkurs. Därutöver uttalades att det bör ställas krav på demokratisk uppbyggnad och att organisationen respekterar demokratins idéer och att villkoren successivt borde införas för statsbidrag till organisationer inom det civila samhället i samband med att bidragssystem ses över och förändras. Systemen för statsbidrag, och då framför allt organisationsbidragen, borde på sikt utformas i enlighet med de föreslagna villkoren. Vidare menade den dåvarande regeringen att eftersom gemensamma villkor föreslås bör de aktuella bidragssystemen inte innehålla fler strukturella villkor än de som beskrivs i propositionen. Däremot kan det finnas behov av ytterligare villkor för verksamhets-, projekt- och anläggningsbidrag i syfte att tydliggöra vilken typ av verksamhet som kan stödjas, under hur lång tid stöd ska ges osv.

Förutom de villkor som gäller för varje enskilt statsbidrag innehåller förordningarna om statsbidrag ofta ett flertal strukturella villkor, t.ex. krav på ett visst antal medlemmar, krav på viss geografisk spridning och flera av de villkor som angavs i propositionen. Statsbidrag omfattas alltså av en detaljerad reglering på förordningsnivå.

Av nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden följer att endast ideella organisationer som huvudregel kan få stöd ur fonden (7 §). Några andra konkreta krav på organisationer som söker stöd finns inte i lagen. Arvsfondsdelegationen tillämpar dock flera andra villkor för stöd ur fonden. Som exempel tillämpas en huvudregel om en maximalt treårig projekttid, krav på hur länge en organisation ska ha funnits för att komma i fråga om stöd samt krav på medfinansiering för lokalstöd. Vidare framgår av Arvsfondsdelegationens och Kammarkollegiets remissvar att det kontrolleras vid ansökan om stöd om organisationen har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten. Enligt Arvsfondsdelegationens praxis beviljas inte stöd till en organisation som har pågående skulder. Som konstaterats ovan förekommer sådana villkor i ett flertal förordningar som reglerar statsbidrag. Delegationen tillämpar dock inte samtliga de villkor för statligt stöd som nämns i propositionen ovan.

Arvsfondsdelegationen har ett utrymme att tillämpa olika stödkriterier i sin praxis, utan att det är behövligt att de följer av lagen om Allmänna arvsfonden. Utredningen har inte heller funnit något att invända mot stödsvillkor som mer i detalj reglerar stödgivningen, som t.ex. regeln om

en i normalfallet maximalt treårig projekttid, som utvecklats i delegationens praxis, utan de framstår som väl avvägda. Regeringen delar den bedömningen. Något skäl att reglera t.ex. för hur långa projekttider som stöd kan lämnas, så som Region Gotland föreslår, ser regeringen därför inte.

Stöd ur Allmänna arvsfonden är inte statsbidrag, även om paralleller kan dras till denna bidragsform eftersom fonden kontrolleras och administreras av staten. Vidare ges stöd ur fonden i form av projekt- respektive lokalstöd, och inte i form av verksamhets- eller organisationsbidrag, vilka främst berörs av uttalandena i den nämnda propositionen.

Till skillnad från statsbidrag regleras inte villkor för stöd ur fonden i förordning utan i lag. I lagen om Allmänna arvsfonden anges den övergripande inriktningen för stöd, vilken syftar att ta tillvara fondens ändamål, och den mer detaljerade styrningen av Arvsfondsdelegationens stöd-givning sker genom regeringens årliga skrivelse till riksdagen. I skrivelsen anges bl.a. den kommande inriktningen för stödet ur fonden och områden som ses som särskilt angelägna att utveckla och prioritera när delegationen fördelar medel. Genom den riksdagsbehandling som görs av regeringens skrivelse har riksdagen möjlighet att kontrollera och styra stöd-givningen. Enligt regeringens mening framstår det som mindre lämpligt att i lag detaljreglera samtliga stöd-villkor. En lagreglering och eventuella ändringar av lagen kräver riksdagens godkännande, vilket är en omfattande process för att införa eller ändra strukturella eller andra villkor för stöd. Riksdagen bör enligt regeringen inte ta ställning till den typen av detaljreglering.

Oaktat att lagstadgade krav skulle kunna bidra till en ökad tydlighet och transparens i beslutsfattandet skulle det också ha som följd att Arvsfondsdelegationen blir uppbunden av en uppsättning krav som ska vara uppfyllda för att stöd ska ges. Som utvecklats ovan finns det i stöd-givningen ett behov av ett visst mått av skönsmässighet i beslutsfattandet med hänsyn till osäkerheten i prognosen över medelsinflödet i fonden. Skönsmässigheten innebär att Arvsfondsdelegationen kan anpassa sin beslutspraxis efter de rådande förutsättningarna medan en detaljreglering i lag minskar denna flexibilitet, vilket kan få oönskade effekter.

Vidare finns det inte något hinder mot att villkor som avser en detaljreglering av stöd-givningen kommuniceras och tydliggörs på annat sätt än i lag, t.ex. genom en lättillgänglig redovisning av dem i anslutning till ansökningsblanketten för stöd som finns att hämta på Arvsfondsdelegationens webbplats. Till skillnad från de övergripande kriterierna för stöd är inte dessa villkor öppna för tolkning, de reglerar ju avsevärt mer konkreta omständigheter än de övergripande stödkriterierna. Regeringen delar utredningens bedömning att det därför inte finns behov av att klargöra deras betydelse i lag och i förarbetsuttalanden på samma sätt som är fallet för de övergripande kriterierna.

När det gäller villkoret om att en organisation inte får ha skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten anser dock regeringen att det bör regleras att stöd ur fonden inte får ges till en organisation som har skulder för skatter och avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs. Avseende organisationers ekonomi angav den dåvarande regeringen i propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55 s. 162) att det kan

anses självklart att statsbidrag inte ska lämnas till en organisation som har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs. För den handläggande myndigheten kan det ändå vara viktigt att det finns en uttrycklig grund att neka bidrag i ett sådant läge, särskilt om organisationen kan anses uppfylla villkoren i övrigt. Regeringen delar denna bedömning och föreslår, i likhet med Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet, att det i lagen om Allmänna arvsfonden införs ett uttryckligt villkor om att stöd inte får lämnas till en organisation som har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs.

8 Förbindelsetid för lokalstöd

8.1 Nuvarande ordning

I nuvarande 9 a–9 b § lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden regleras att den som beviljas stöd till lokaler eller anläggningar ska förbinda sig att under minst tio år använda den lokal eller den anläggning som stödet avser. Arvsfondsdelegationen kan besluta om undantag i fråga om den tioåriga förbindelsen om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan enligt förarbetena till bestämmelsen vara att fastigheten inom tioårsperioden överlåts till någon som fortsätter att använda den för samma ändamål som stödmottagaren eller att den aktuella fastighetens marknadsvärde sjunkit kraftigt sedan stödet beviljades (prop. 2002/03:136 s. 33 och 37).

Lokalstöd ska återbetalas helt eller delvis om användningen av fastigheten ändras, eller om den säljs inom en tioårsperiod, utan Arvsfondsdelegationens medgivande (12 § andra stycket).

Bestämmelserna trädde i kraft den 1 juli 2004 men var enligt förarbetena endast en kodifiering av då rådande praxis (prop. 2002/03:136 s. 32 f.). Gällande praxis innebar att den som fått stöd till en lokal eller en anläggning skulle betala tillbaka en del av medlen om lokalen eller anläggningen användes till annat ändamål. Detsamma gällde om lokalen eller anläggningen såldes till någon annan som inte skulle använda den för samma ändamål. Stödet skrevs av med tio procent per år och var helt avskrivet efter tio år.

Tanken bakom denna praxis var att lokalstödet innebär en form av förmögenhetsuppbyggnad hos den som mottagit stödet. Regeringen konstaterade i propositionen att det för statligt investeringsstöd inom andra områden, t.ex. i den numera upphävda förordningen (2001:531) om statligt investeringsbidrag för nybyggnad av bostäder som upplåts med hyresrätt i områden med bostadsbrist, fanns tidsfrister för återbetalning på 5, 10 och 25 år men att en tioårsfrist anslöt till preskriptionstiden för fordringar enligt 1 § preskriptionslagen (1981:130). Tio år ansågs därför vara en rimlig och lämplig tidsperiod under vilken återkrav ska göras gällande. Regeringen uttalade vidare att det även i fortsättningen bör vara ett riktmärke att det belopp som ska återbetalas ska motsvara det beviljade stödet minskat med tio procent för varje år som har gått sedan stödet beviljades, vilket också är den praxis Arvsfondsdelegationen tillämpar i dag.

Arvsfondsdelegationens praxis i anslutning till de redovisade bestämmelserna innebär bl.a. att endast ideella organisationer som funnits i minst två år kan få lokalstöd. Därutöver beviljas enligt praxis i normalfallet upp till 70 procent av totala godkända kostnader för om-, till- eller nybyggnation av en fastighet. Beviljat belopp kan som huvudregel dock högst uppgå till 5 miljoner kronor inklusive mervärdesskatt eller 4 miljoner kronor exklusive mervärdesskatt. Det krävs alltså i normalfallet att sökanden kan finansiera resterande del av totalkostnaden, antingen genom egna medel eller genom bidrag från annan finansiär. Den sökande organisationen måste också äga fastigheten eller enligt avtal ha nyttjanderätt till den i minst tio år.

Bestämmelsen kan inte tillämpas redan vid ansökningstillfället utan gäller endast omständigheter som inträffat efter det att lokalstöd har beviljats.

8.2 Kortare förbindelsetid för lokalstöd i vissa fall

Regeringens förslag: Den tioåriga förbindelsen att bedriva verksamhet ska fortsätta att gälla för lokalstöd i fråga om stöd som har beviljats för en lokal eller anläggning. Om sökanden hyr eller på annat sätt har nyttjanderätt till lokalen eller anläggningen i fråga, och om det finns särskilda skäl för en kortare förbindelse än tio år, ska sökanden i stället förbinda sig att i minst fem år bedriva verksamhet i lokalen.

Arvsfondsdelegationens möjlighet att besluta om undantag från tidsförbindelsen efter ansökan från den som beviljats stöd om det finns särskilda skäl ska omfatta även den femåriga förbindelsen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget i huvudsak eller har inga synpunkter. *Kammarkollegiet* och *Arvsfondsdelegationen* tillstyrker utredningens förslag men vill att Arvsfondsdelegationens möjlighet att meddela villkorsändringar tydliggörs i lagtexten. *Famna – Riksorganisationen för idéburen välfärd* tillstyrker utredningens förslag och framhåller att i områden där det råder stor efterfrågan på hyreslokaler är det svårt eller rent av omöjligt att hitta en hyresvärd som är villig att ingå lokalhyresavtal under de premisser som gäller för stöd ur Allmänna arvsfonden. En kortare tidsförbindelse skulle kunna motverka detta och förenkla för organisationer att hitta lämpliga lokaler för sin verksamhet och därmed gynna verksamhetens målgrupper.

Riksidrottsförbundet (RF) föreslår att Arvsfondsdelegationen redan från början ska ha möjlighet att, om särskilda skäl finns, tillåta femåriga förbindelser för lokalstöd även i de fall den sökande äger lokalen. *Funktionsrätt i Uppsala län* stöder förslaget om hyresavtal på fem år men anser att undantagsmöjligheter för kortare tid än fem år bör finnas.

Skälen för regeringens förslag

Förbindelsetiden bör inte vara kortare än tio år i de fall den sökande äger lokalen

Förbindelsen att under minst tio år använda den lokal eller den anläggning (nedan kallad fastighet) som stödet avser syftar till att förhindra ren fastighetsspekulation. Utan denna förbindelse skulle stödmottagaren kunna sälja fastigheten direkt efter färdigställandet av byggnationen, och på så sätt tillgodogöra sig en väsentlig ekonomisk vinst utan något krav på motprestation. Genom tidsförbindelsen utfäster sig i stället stödmottagaren att under tio år bedriva verksamhet för de målgrupper som är aktuella för stödet.

Tidsförbindelsens längd kan dock medföra att organisationer är mindre benägna att söka lokalstöd. Det kan t.ex. vara svårt att förutse om verksamheten går att driva under en längre tid. Ett exempel är om verksamhet för barn i glesbygd inte går att driva vidare efter en tid om det inte längre finns några barn på orten att bedriva verksamhet för. Sådana svårigheter att bedöma verksamhetens överlevnadspotential talar för att förordna om en kortare tidsförbindelse än tio år. Av den statistik som utredningen presenterar framgår det dock att det är ovanligt att lokalstödsprojekt avbryts under perioden för den tioåriga förbindelsen, varför sådana svårigheter inte tycks vara särskilt vanligt förekommande för de lokalstödsprojekt som har beviljats stöd.

För att förhindra ren fastighetsspekulation är det av vikt att det finns ett krav på motprestation som i vart fall till en del svarar mot det värde som stödet bidrar till. Tioårsförbindelsen avser ju att förbinda stödmottagaren att bedriva verksamhet i minst tio år. Utredningen lyfter fram att det finns krav på motprestation för att få lokalstöd ur fonden, på samma sätt som vid beviljande av projektstöd. En förutsättning för det sistnämnda stödet är ju att en organisation bedriver ett projekt under en viss tid, vanligen tre år. Denna period kan sägas motsvara en förbindelse av det slag som gäller vid lokalstöd. Lokalstöd beviljas dock ofta med ett högre belopp än vad som är fallet vid fördelning av projektstöd, vilket är skäl för en längre tidsförbindelse.

Arvsfondsdelegationen tillämpar emellertid sedan en tid tillbaka en praxis som innebär att sökanden i normalfallet som högst kan beviljas fem miljoner kronor i lokalstöd. Detta innebär att nivån på lokalstöd respektive projektstöd närmar sig i storlek, varför argumentet för en längre tidsförbindelse i fråga om lokalstöd inte är lika tungt vägande som innan denna praxis beslutades. Arvsfondsdelegationens praxis är dock föränderlig över tid och kan också frångås i enskilda fall.

Skillnaden i tidsförbindelsen mellan de olika stödformerna motiveras också av att lokalstödet i normalfallet bidrar till en bestående värdeökning, som sökanden kan realisera efter att tidsförbindelsen har löpt ut och som kan härledas till det ursprungliga stödet ur Allmänna arvsfonden.

Vidare har Arvsfondsdelegationen möjlighet att, om det finns särskilda skäl, i efterhand besluta om undantag från tioårsförbindelsen om stödmottagaren inte har möjlighet att bedriva sin verksamhet under tio år (se nuvarande 9 b § lagen om Allmänna arvsfonden).

Mot bakgrund av ovanstående bedömer regeringen därför att det inte är befogat med en kortare tidsförbindelse i de fall sökanden äger fastigheten i fråga.

Förbindelsetiden bör inte heller vara längre än tio år i de fall den sökande äger fastigheten

En effekt av lokalstödet kan vara att fastighetsägaren tillgodogör sig den bidragsrelaterade värdeökningen genom att avyttra fastigheten efter att den tioåriga förbindelsen har löpt ut, och fondens målgrupper får då inte längre ta del av den verksamhet som har bedrivits i lokalen. Lokalstöd kan uppgå till betydande belopp som kan bidra till en väsentlig värdeökning för den fastighet som stödet har gått till.

Värdeökningen ska dock vägas mot att stödmottagaren under tio år måste stå för underhåll av fastigheten i viss utsträckning för att dess värde ska bestå. Vidare förbinder sig stödmottagaren att under de tio åren bedriva verksamhet i lokalen för de målgrupper som stödet beviljats för, vilket är en betydligt längre tid än vad som förekommer vid beviljande av projektstöd.

För att försäkra sig om att en större del av den stödrelaterade värdeökningen kommer fondens målgrupper till godo är en möjlig åtgärd att förlänga tidsförbindelsen. Som övervägts i tidigare förarbeten till lagen om Allmänna arvsfonden skulle en tidsförbindelse på upp till 25 år kunna komma i fråga (prop. 2002/03:136 s. 32).

Det finns dock en risk för att ideella föreningar skulle vara mindre benägna att söka stöd med krav på en längre tidsförbindelse än tio år. En sådan ändrad reglering skulle ju innebära att stödmottagaren förbinder sig att under en väsentligt längre tid bedriva verksamhet. Det kan vara svårt att överblicka för den enskilda organisationen om det finns möjlighet att bedriva verksamhet under t.ex. 20 år. Svårigheter att avgöra om organisationen kommer att förfoga över tillräckliga resurser, bl.a. i fråga om personal eller volontärer, kan medföra att kraven upplevs som för höga. En avbruten verksamhet innebär ju att återbetalningsskyldighet av beviljat stöd aktualiseras (se avsnitt 9.5). Dessutom kan en fastighet säljas med ett bestående värde även efter t.ex. 20 år. Det bidragsrelaterade värdet skulle emellertid vid denna tidpunkt, allt annat lika, vara mindre.

Regeringen instämmer därför i utredningens bedömning att det finns skäl att låta den tioåriga förbindelsen kvarstå i de fall sökanden äger fastigheten.

Förbindelsetiden bör i vissa fall vara kortare än tio år om den sökande inte äger fastigheten

För att beviljas lokalstöd krävs det inte att sökanden äger den fastighet som sökanden bedriver verksamhet i. Arvsfondsdelegationen ställer i dessa fall som krav för stöd att sökanden har ett tioårigt nyttjanderättsavtal för fastigheten. Det krav som ställs på nyttjanderättsavtalets längd har enligt utredningen kritiserats av flera organisationer. Som skäl har angetts att fastighetsägare ofta inte vill ingå lokalhyresavtal för en period om tio år eller längre, ett problem som enligt organisationerna är särskilt vanligt förekommande i storstadsområden.

Skälen mot att förordna om en kortare tidsförbindelse är desamma som gäller för fastigheter som ägs av sökanden och har behandlats i avsnittet ovan. Därutöver kan tioåriga hyreskontrakt borga för stabilitet för sökanden själv, som alltså kan utgå från att verksamheten kan bedrivas i lokalen under den aktuella tiden.

Som *Famna* framhåller kan den tioåriga förbindelsen dock innebära att det är svårt eller till och med omöjligt att bedriva verksamhet som kräver lokalstöd i vissa delar av landet. Främst gäller detta områden där det råder stor efterfrågan på hyreslokaler. Av naturliga skäl kan det då vara mycket svårt att på dessa orter finna en hyresvärd som är villig att ingå lokalhyresavtal under de premisser som gäller för stöd ur Allmänna arvsfonden. Svårigheten att kunna ingå tioåriga hyresavtal kan således innebära att organisationer som bedriver verksamhet i vissa delar av landet i praktiken inte har möjlighet att beviljas stöd ur fonden, vilket innebär att de målgrupper som verksamheten skulle kunna vara till nytta för blir lidande. En kortare tidsförbindelse skulle kunna motverka detta, och således förenkla för organisationer att hitta lämpliga lokaler för sin verksamhet och därmed gynna verksamhetens målgrupper.

Möjligheten för Arvsfondsdelegationen att frångå kravet på en tioårig tidsförbindelse om det finns särskilda skäl kan inte heller tillämpas i fall där sökanden inte har möjlighet att ingå ett tioårigt hyresavtal. Denna bestämmelse gäller endast omständigheter som inträffat efter det att lokalstöd har beviljats, t.ex. om lokalen inom tioårsperioden överläts till någon som fortsätter att bedriva verksamhet för samma ändamål som stöd-mottagaren.

Mot bakgrund av ovanstående finns det övervägande skäl för att i lag förordna om en kortare tidsförbindelse i de fall där sökanden inte äger fastigheten i fråga. En förutsättning bör dock vara att det finns särskilda skäl för att förordna om en kortare tidsförbindelse, vilket bl.a. gäller om hyresmarknaden på den aktuella orten är sådan att det är mycket svårt att få hyreskontrakt för en tioårsperiod och att sökanden kan visa dessa svårigheter vid ansökningstillfället.

Funktionsrätt i Uppsala förespråkar undantagsmöjligheter även för en kortare tid än fem år. Regeringen bedömer dock den kortare tidsfristens längd som väl avvägd med en femårig period. Med denna längd på förbindelsen kan ändå en viss kontinuitet uppnås för verksamheten och dess målgrupper samtidigt som lokalhyresvärdar torde vara mer benägna att ingå avtal för denna tid än för en tioårig period. Sökande som hyr eller på annat sätt nyttjar en fastighet bör således, under förutsättning att det finns särskilda skäl, förbinda sig att bedriva verksamhet under fem års tid, varför den aktuella bestämmelsen bör ändras på detta sätt.

Av Arvsfondsdelegationens praxis följer att en sökande som huvudregel kan beviljas som mest fem miljoner kronor i lokalstöd. En effekt av en femårig förbindelse i stället för en tioårig förbindelse i det aktuella fallet kan sannolikt vara att stöd beviljas med ett lägre belopp än som skulle varit fallet vid en tioårig förbindelse.

RF föreslår att Arvsfondsdelegationen ska ha möjlighet att, om särskilda skäl finns, redan från början tillåta femåriga förbindelser för lokalstöd även i de fall den sökande äger fastigheten. Som framgår ovan syftar bestämmelsen om tioårig förbindelsetid till att förhindra ren fastighets-spekulation och att det är viktigt att det finns ett krav på motprestation från

stödmottagaren. Regeringen har som framgår ovan inte för avsikt att ändra på tioårsförbindelsen i de fall den sökande äger fastigheten i fråga.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* föreslår att Arvsfondsdelegationens möjlighet att meddela villkorsändringar bör tydliggöras i lagtexten. Regeringen anser inte att det finns förutsättningar för att behandla denna fråga i detta lagstiftningsärende.

Möjligheten att medge undantag från tidsförbindelsen bör kvarstå

Arvsfondsdelegationen kan, som nämnts ovan, efter ansökan från den som har beviljats stöd besluta om undantag i fråga om den tioåriga förbindelsen eller de villkor i övrigt som tillämpas vid lokalstöd om det finns särskilda skäl. Undantagsbestämmelsen har enligt uppgift från Arvsfondsdelegationen till utredningen endast tillämpats vid ett fåtal tillfällen.

Möjligheten att meddela undantag från den tioåriga förbindelsen framstår som en väl avvägd ventil för fall där stödmottagaren har tvingats att upphöra med verksamheten exempelvis på grund av oförutsedda externa faktorer, såsom krympande målgrupp. Det har i utredningens arbete inte framkommit att bestämmelsen skulle vara förenad med några tillämpningsproblem. Utredningen föreslår därför att möjligheten bör kvarstå och föreslår även att den bör ha motsvarande tillämpning för de fall där sökanden enligt förslaget förbinder sig att under fem års tid bedriva verksamhet i lokalen. Regeringen instämmer i utredningens förslag.

9 Kontroll av och möjlighet att avbryta stöd

9.1 Nuvarande ordning

9.1.1 **Reglering och Arvsfondsdelegationens generella villkor**

Enligt 10 § (2004:484) förordningen om Allmänna arvsfonden ska en ansökan om stöd ur fonden innehålla en beskrivning av det projekt för vilket stöd söks, ekonomisk kalkyl, tid och plats för genomförandet och plan för dokumentation av projektet. Till ansökan ska i förekommande fall bifogas sökandens stadgar och senaste verksamhetsberättelse samt uppgifter om styrelsens sammansättning.

Bestämmelser om redovisning och återbetalningsskyldighet finns i 11–13 §§ lagen om Allmänna arvsfonden. Bestämmelserna innebär att den som beviljas stöd ur Allmänna arvsfonden ska föreläggas att inom viss tid efter mottagandet av medlen skriftligen redovisa hur medlen har använts och på begäran lämna det underlag som behövs för granskningen av redovisningen. Stöd ur fonden ska betalas tillbaka om stödet inte har förbrukats inom angiven tid eller för avsett ändamål, om mottagaren inte inom föreskriven tid har lämnat redovisning eller underlag, om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har förorsakat att stöd ur fonden har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren

borde ha insett detta. Stöd till lokaler eller anläggningar ska återbetalas helt eller delvis om användningen av lokalen eller anläggningen ändras, eller om lokalen eller anläggningen säljs inom en tioårsperiod, utan Arvsfondsdelegationens medgivande.

Om den myndighet till vilken redovisning lämnas finner att det finns skäl att överväga ett åläggande för mottagaren att betala tillbaka stöd ur fonden, ska ärendet överlämnas till Kammarkollegiet, som beslutar i frågan. Kammarkollegiet får, om det finns särskilda skäl, besluta att mottagaren helt eller delvis befrias från återbetalningsskyldighet. I lagens förarbeten (prop. 1993/94:124 s. 39) anges att ett särskilt skäl kan vara att underlåtenheten att uppfylla villkoren för stöd har varit ursäktlig, av ringa betydelse eller att ett återbetalningskrav skulle drabba orimligt hårt.

Det saknas bestämmelser i lagen om Allmänna arvsfonden och förordningen om Allmänna arvsfonden om återkallelse av beslutat, men ännu inte utbetalat stöd. Att en sådan återkallelse kan ske framgår emellertid av de villkor för stöd som Arvsfondsdelegationen tillämpar. I varje enskilt beslut om stöd anges vilka specifika villkor som ska gälla för det projekt som beslutet avser och att Arvsfondsdelegationens generella villkor för stöd också gäller för projektet. De generella villkoren för stöd följer med som en bilaga till beslutet. Av de generella villkoren för stöd framgår att delegationen kan besluta att avbryta finansieringen av ett projekt, om projektet drivs i strid mot villkoren. De villkor som avses är såväl de generella villkoren som de övriga villkor som framgår av det enskilda beslutet.

9.1.2 Arvsfondsdelegationens kontroller inför och efter beslut om stöd

Kontroller inför beslut om stöd

Av Arvsfondsdelegationens verksamhetsberättelse för 2019 (s. 43) framgår att innan Arvsfondsdelegationen fattar beslut om projekt- eller lokalstöd genomför delegationens kanslistöd flera kontroller av den stöd-sökande organisationen och den planerade verksamheten.

En kontroll görs av att den eller de som har skrivit på en projektansökan också är behöriga att företräda den sökande organisationen, liksom en genomgång av sökande organisations stadgar, årsredovisning och verksamhetsberättelse. Det görs även en kontroll av skatteregistrering och om organisationen har några obetalda skulder eller betalningsanmärkningar.

Dessutom görs en översiktlig granskning av sökande organisations webbplats och en kontroll av vad som anges om och av organisationen på internet. Avstämning görs med projektets samarbetspartner. Har organisationen inte tidigare sökt medel från Arvsfonden görs även referenstagning, genom kontakt med kommunen eller annan etablerad samhällsaktör.

Innan ett beslut om bifall fattas har ansvarig handläggare alltid en dialog med den sökande organisationen och de centrala samarbetsorganisationerna. Viktiga delar i dialogen är målgruppens delaktighet i projektet, förutsättningarna för att genomföra projektet, planen för verksamhetens fortlevnad efter projektets slut samt projektets finansiering. Controllerfunktionen går igenom samtliga nya projekts budgetar i syfte att få en samstämmig bedömning av projektens kostnader och mer kostnadseffektiva projekt.

Kontroll efter beslut om stöd

När en organisation har fått pengar ur arvsfonden gör Arvsfondsdelegationens kanslistöd flera olika kontroller av projektet och den stödmottagande organisationen (Arvsfondsdelegationens verksamhetsberättelse för 2019 s. 44–46).

Alla projekt som får bifall inbjuds till en obligatorisk introduktionsdag under projektets första år. Syftet med introduktionsdagen är att kanslifunktionen ska träffa representanter för projekten och att projekten ska få tillfälle att ställa frågor och utbyta erfarenheter med varandra. På introduktionsdagen får projekten information om bl.a. arvsfondens generella villkor, uppföljningsverksamheten och hur man kan vara en god ambassadör för arvsfonden. Handläggarna träffar de projekt som de har ansvar för. Controllerfunktionen går igenom de viktigaste ekonomiska aspekterna av att genomföra ett projekt och berättar om hur de arbetar med kontrollbesök.

Handläggarna har kontakt med projekten under hela projekttiden, för att stämna av och för att hjälpa projekten med de frågor de har. Det kan till exempel handla om behov av att göra förändringar i projektens budget eller i planerade aktiviteter. En digital projekthandbok har tagits fram som stöd till pågående projekt och innehåller en mängd tips och råd kring hur man driver ett arvsfondsprojekt. Handläggarna genomför därutöver årligen projektbesök på plats.

Sedan 2016 fattar Arvsfondsdelegationen fleråriga beslut för projektstöd. Det betyder att ett projekt får en budgetram för hela projektperioden, normalt upp till tre år. Efter varje genomfört projektår skickar stödmottagaren in en årsrapport och en ekonomisk redovisning samt en plan för nästkommande projektår. Då görs liknande kontroller som inför det första beslutet. Controllerfunktionen hjälper handläggarna att granska och följa upp de ekonomiska redovisningarna. Årsrapporten godkänns av ansvarig enhetschef innan projektet kan rekvirera medel för nästkommande projektår. Efter det sista projektåret görs en särskild slutrapport. Lokalstödsprojekt redovisas när byggnationen är klar, senast två år efter beslut. Projektens slutredovisning godkänns av ansvarig enhetschef. Utvärderingsansvarig deltar i föredragning av slutredovisningarna, för att kunna samla lärande och följa upp projektens överlevnad.

Samtliga projekt granskas av kvalificerad revisor som är auktoriserad eller godkänd av Revisorsinspektionen. I revisors granskningsrapport framgår bl.a. om projektens rapporterade kostnader överensstämmer med budgetposterna i Arvsfondsdelegationens beslut. Revisorerna ska även göra iakttagelser ifall det inte finns en fastställd attestordning, om de utbetalda medlen inte hållits avskilda eller om det finns kostnader som inte är stödberättigande enligt arvsfondens villkor.

Arvsfondsdelegationens mål är att tio procent av de projekt- och lokalstöd som beviljats under föregående år ska besökas av controllerfunktionen. Syftet med kontrollerna är att svara på ekonomiska frågor och att granska att arvsfondsmedel har använts på ett riktigt och effektivt sätt. Urvalet av vilka projekt som besöks sker delvis slumpmässigt, delvis utifrån en risk- och väsentlighetsbedömning.

9.2 Mest ändamålsenligt att Arvsfondsdelegationen använder sig av befintliga kontrollåtgärder

Regeringens bedömning: De kontrollåtgärder som Kammarkollegiet och Arvsfondsdelegationen använder är ändamålsenliga och tillräckliga för att upptäcka och förhindra ekonomiska oegentligheter. Någon ytterligare bestämmelse om detta är inte nödvändig.

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen bedömer även att ett genomförande av Statskontorets förslag om upprättande av en databas som ger bidragsgivande myndigheter en överblick över statens bidragsgivning till ideella organisationer bör övervägas.

Remissinstanserna: Majoriteteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på bedömningen. *Kammarkollegiet* och *Arvsfondsdelegationen* delar utredningens bedömning om att de kontrollåtgärder som Arvsfondsdelegationen har att använda är ändamålsenliga.

Flera remissinstanser, bl.a. *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)*, *Skatteverket* och *Statskontoret*, tillstyrker bedömningen att det bör upprättas en gemensam databas för bidragsgivande organisationer. *Famna – Riksorganisationen för idéburen välfärd* anser däremot att det innebär onödiga risker med att samla så stora mängder av information på ett ställe. *Famna* ser även en risk att en sådan databas saknar viktig information eller innehåller felaktig sådan och därmed bidrar till att ge en felaktig uppfattning av organisationerna. *Forum – idéburna organisationer med social inriktning* avstyrker att det bör upprättas en gemensam databas med hänvisning till att det inte är ett kostnadseffektivt sätt ge en komplett bild av det offentliga stödet till alla Sveriges idéburna organisationer. *Forum* ser även att det finns risk för att en sådan databas kan utnyttjas och utökas i ett försämrat demokratiskt läge för att undergräva och kontrollera idéburna organisationer och föreningsfriheten.

Skäl för regeringens bedömning

En bestämmelse om förbud mot dubbelfinansiering är inte nödvändig

En organisation som söker stöd ur Allmänna arvsfonden kan behöva finansiering från andra aktörer. Samfinansiering kan därför förekomma. Samfinansiering får dock inte innebära att samma kostnader finansieras två gånger av medel från både arvsfonden och från en annan aktör.

Arvsfondsdelegationen har till utredningen framfört att dubbelfinansiering inte upplevs som ett vanligt förekommande problem. I de fall där oegentligheter i redovisningar har upptäckts har det enligt delegationen mer varit fråga om okunskap och slarv än om medvetet vilseledande. Det finns enligt utredningen inte heller några konkreta omständigheter som ger vid handen att medveten dubbelfinansiering är ett vanligt förekommande problem.

Regeringen föreslår i avsnitt 9.3 att det bör införas en uttrycklig regel i lagen om Allmänna arvsfonden om en skyldighet för stödmottagare att

efter stödbeviljandet anmäla ändrade förhållanden till Arvsfondsdelegationen. Denna regel gäller inte endast frågan om dubbelfinansiering utan gäller samtliga förhållanden som gäller vid tiden för ansökan om medel. En sådan regel inskräper dock vikten av att stödmottagaren t.ex. ska redovisa ytterligare stöd som har mottagits från en annan finansiär efter att ansökan om stöd ur Allmänna arvsfonden har beviljats.

Det är straffbart att medvetet förtiga eller lämna vilseledande uppgifter om dubbelfinansiering och på så sätt lura till sig medel ur fonden för kostnader som inte är stödberättigande. Ett sådant agerande kan i många fall utgöra bedrägeri eller annan likartad brottslighet och hanteras av rättsväsendet efter polisanmälan. Arvsfondsdelegationen har som framgår ovan vidare möjlighet att vidta flera åtgärder för att upptäcka oegentligheter och felaktig redovisning.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer utredningen att en uttrycklig bestämmelse i lag om att dubbelfinansiering inte är tillåten framstår som överflödig. Regeringen delar den bedömningen.

Arvsfondsdelegationens kontrollsystem är ändamålsenliga

Att förhindra och upptäcka dubbelfinansiering och andra ekonomiska oegentligheter är en viktig del i Arvsfondsdelegationens arbete med kontroll och utvärdering av hur beviljat stöd har använts. För att förhindra och upptäcka fall av dubbelfinansiering eller andra oegentligheter är det viktigt att kontrollen och uppföljningen av ansökan och utbetalt stöd är adekvat och ändamålsenlig. För att bedöma detta har utredningen jämfört hur motsvarande rutiner och kontroller ser ut vid två liknande verksamheter, dvs. Svenska ESF-rådets utbetalning av stöd ur EU:s strukturfond samt utbetalning av statsbidrag för projektstöd som beslutas av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällefrågor (MUCF). Arvsfondsdelegationens rutiner vid utbetalning och uppföljning av stöd har enligt utredningen stora likheter med de rutiner som tillämpas av ESF-rådet och MUCF.

Regeringen delar utredningens bedömning att de kontrollsystem som Arvsfondsdelegationen har möjlighet att använda sig av och som redovisas i avsnitt 9.1.1, t.ex. granskning av räkenskaper, kontrollbesök och krav på redovisning, är lämpliga och väl avvägda för ändamålet. Arvsfondsdelegationens kontrollåtgärder – både vid ansökan och vid uppföljning av utbetalt stöd – motsvarar enligt utredningen också i stort sett de åtgärder som ESF-rådet och MUCF kan vidta. Kontrollverktygen får anses ändamålsenliga och torde ge – under förutsättning att de används fullt ut – Arvsfondsdelegationen ett tillräckligt underlag för att bedöma hur stödet har använts under den period som ett projekt eller en byggnation som finansierats av lokalstöd har pågått.

Regeringen bedömer därför att Arvsfondsdelegationen redan i dag har de verktyg som krävs för att förhindra och upptäcka ekonomiska oegentligheter och att någon ytterligare bestämmelse om detta därför inte är nödvändig.

Utredningen bedömer även att Arvsfondsdelegationen bör se över ansökningsblanketternas och de generella villkorens utformning i syfte att tydliggöra dem i vissa delar. Enligt uppgift har Arvsfondsdelegationen efter att utredningen lämnat sitt betänkande ändrat ansökningsblanketterna

i enlighet med utredningens bedömning. Regeringen anser därför att någon ytterligare åtgärd inte är behövlig.

Förslag om en gemensam databas för bidragsgivande myndigheter behandlas inte i detta sammanhang

I Statskontorets rapport Myndighetsanalys av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2017:13, s. 89 f.) föreslår Statskontoret att en gemensam databas bör skapas för bidragsgivande myndigheter i syfte att ge en bättre överblick över statens bidragsgivning till den civila sektorn, eftersom det förekommer att olika myndigheter beviljar olika bidrag till en och samma organisation.

Sökanden ska i ansökan om stöd ur Allmänna arvsfonden ange om organisationen har beviljats stöd för projektet från annan finansiering. Sökanden tillfrågas dock inte om organisations- eller verksamhetsbidrag har beviljats eller sökts för den ordinarie verksamheten. För att beviljas bidrag ur fonden ska det visserligen vara fråga om ett projekt som är skilt från sökandens ordinarie verksamhet. Om sökanden i ansökan tillfrågas vilka offentliga stöd denne beviljats för sin ordinarie verksamhet, skulle Arvsfondsdelegationen kunna få en mer komplett bild av de offentliga stöd som sökanden beviljats.

Utredningen bedömer därför att Statskontorets förslag om en gemensam databas för statens stöd till den civila sektorn bör övervägas. Utredningen menar att om Arvsfondsdelegationen får en mer fullständig bild av de offentliga stöd som sökanden har beviljats kan denna kunskap användas i den kontroll av uppkomna kostnader som görs under projektets gång och vid dess avslut. Regeringen avser inte att i detta sammanhang, i arbetet med en ny arvsfondslag, gå vidare med förslaget om en gemensam databas för bidragsgivande myndigheter.

9.3 Det bör införas en skyldighet i lag att anmäla ändrade förhållanden

Regeringens förslag: Den som ansöker om eller har beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden ska utan dröjsmål till Arvsfondsdelegationen anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter. *Arvsfondsdelegationen* och *Kammarkollegiet* ser positivt på att det i lag införs en anmälningskyldighet.

Skälen för regeringens förslag: I den nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden framgår det av 11 § att stödmottagaren ska föreläggas att inom en viss tid efter mottagandet av medlen skriftligen redovisa hur medlen har använts och på begäran lämna det underlag som behövs för granskningen av redovisningen. Bestämmelsen förutsätter alltså att Arvsfondsdelegationen särskilt begär informationen.

Det är av stor vikt att en organisation som ansöker om stöd lämnar korrekta uppgifter. Lika viktigt är det att organisationen informerar om förändringar som kan medföra att villkoren för stöd inte längre är uppfyllda, särskilt med hänsyn till att det kan vara svårt för Arvsfondsdelegationen att kontrollera vissa av villkoren på annat sätt. Utan en skyldighet att anmäla förändringar ökar risken för att stöd betalas ut felaktigt, eftersom stödmottagaren då inte är skyldig att anmäla om något villkor för stöd inte längre är uppfyllt. Behovet av en reglering har dessutom ökat till följd av att Arvsfondsdelegationen sedan 2016 fattar beslut om projektmedel för upp till tre år. Tidigare fattade delegationen beslut för ett år i taget.

Enligt Arvsfondsdelegationens generella villkor för stöd är stödmottagaren skyldig att kontakta Arvsfondsdelegationen vid viktiga förändringar. Denna anmälningsskyldighet är dock begränsad på så sätt att skyldigheten endast tar sikte på vissa närmare angivna förändringar. Regeringen anser att det finns skäl att tydligare understryka anmälningsskyldighetens betydelse genom att lyfta upp den i lag. Dessutom bör skyldigheten utvidgas till att avse alla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet. Genom att på detta sätt tydliggöra och vidga anmälningsskyldigheten bedömer regeringen att möjligheterna att återkräva felaktigt utbetalat stöd ökar.

Regeringen föreslår därför att det i lag införs en bestämmelse om anmälningsskyldighet som innebär att den som ansöker om eller har beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden utan dröjsmål till Arvsfondsdelegationen ska anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet.

9.4 En möjlighet att hindra att beviljat stöd betalas ut till någon som inte uppfyller kraven bör införas i lag

Regeringens förslag: Ett beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden ska förenas med de villkor som behövs. Dessa ska framgå av beslutet.

Om den som har beviljats stöd bryter mot kraven för det, ska Arvsfondsdelegationen besluta att stödet helt eller delvis inte ska betalas ut. Beslutet ska gälla omedelbart. Innan Arvsfondsdelegationen fattar ett sådant beslut får dock den som beviljats stöd ges tillfälle att avhjälpa bristen.

Ett beslut om att inte betala ut stöd ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningens förslag har i fråga om möjligheten att åtgärda brister en annan utformning med anledning av det demokrativillkor som utredningen föreslår.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter. *Arvsfondsdelegationen* och *Kammarkollegiet* ser positivt på att Arvsfondsdelegationen ska kunna besluta att beviljat stöd helt eller delvis inte ska betalas ut om stödmottagaren bryter mot kraven för stödet. De anser dock

att det även bör framgå i författning att Arvsfondsdelegationen ska kunna besluta om att avbryta pågående projekt om organisationen har skulder för skatter eller avgifter till Kronofogden. Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet vill också att Arvsfondsdelegationen bör få möjlighet att även avbryta pågående projekt som inte har styrfart under år två eller tre och det på goda grunder får anses att verksamheten inte kommer överleva efter projekttiden eller att det visar sig att delaktigheten är för låg. De framhåller vidare att Arvsfondsdelegationen bör ha samma möjlighet som finns i bl.a. förordningen (2015:454) om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer att avbryta pågående projekt.

Skälen för regeringens förslag

Förbehåll om att beslutat stöd i inte ska betalas ut om kraven inte uppfylls bör regleras

Beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden är s.k. gynnande förvaltningsbeslut. Ett gynnande beslut får återkallas med stöd av ett återkallelseförbehåll, om förbehållet är tillräckligt tydligt. Ett förbehåll om att finansieringen av ett projekt kan avbrytas finns i Arvsfondsdelegationens generella villkor för projektstöd. Enligt villkoren kan Arvsfondsdelegationen besluta att avbryta finansieringen av ett projekt, om det drivs i strid mot villkoren. De villkor som avses är de generella villkoren och de villkor för det specifika projektet som framgår av beslutet om stöd.

Med den tidigare ettåriga beslutspraxisen har det krävts ett nytt stödbeslut från Arvsfondsdelegationen inför varje projektår. Med den nya treåriga beslutspraxisen måste dock, om den som beviljats stöd inte längre uppfyller kraven, ett beslut meddelas om att inte betala ut resterande stöd.

Tydighetsskäl talar för att det i lag förtydligas att ett beslut om stöd ska förenas med de villkor som behövs och att dessa ska framgå av beslutet. Tydighetsskäl talar vidare för att ett förbehåll om att stödgivningen kan avbrytas bör tas in i lagen, särskilt mot bakgrund av den ökade betydelse som ett sådant förbehåll har fått genom Arvsfondsdelegationens ändrade beslutspraxis. Av förarbetena till förvaltningslagen bör sådana återkallelseförbehåll också i första hand tas in i de föreskrifter som beslutet grundas på (prop. 2016/17:180 s.329). Förbehållet bör, i likhet med vad som för närvarande gäller enligt de generella villkoren, ge Arvsfondsdelegationen möjlighet att besluta att ett beviljat stöd helt eller delvis inte ska betalas ut om ett projekt drivs i strid mot kraven för stöd.

Med krav för stöd avses här de villkor som anges i det enskilda stödbeslutet, de generella villkor som fogats till beslutet samt kraven i lagen, som t.ex. att på begäran lämna det underlag som behövs för granskningen av redovisningen men också det krav som presenteras i avsnitt 7.8 om att en organisation inte får ha skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller vara i likvidation eller försatt i konkurs för att få stöd. Med krav för stöd avses inte de övergripande kriterierna för stöd som behandlas i avsnitt 7.2–7.4. Ett eventuellt avvikande från de kriterierna bör därför inte ligga till grund för ett beslut om att inte betala ut ett beviljat stöd under förutsättning att verksamheten genomförs enligt den beskrivning som har lämnats i ansökan om stöd.

Vidare följer av 37 § andra stycket 3 förvaltningslagen att ett gynnande beslut får ändras till den enskildes nackdel om parten lämnat oriktiga eller

vilsleledande uppgifter. Detta, tillsammans med den nu föreslagna förbehållet gör det möjligt att avbryta utbetalningen av stöd till ett projekt när det finns grund för att återkräva stödmedel som redan har betalats ut såväl som innan en felaktig utbetalning har skett.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* anger i sina remissyttranden att det också bör framgå av lagen att Arvsfondsdelegationen bör få möjlighet att avbryta pågående projekt om organisationen har skulder för skatter eller avgifter till Kronofogden, om projekt inte har styrfart under år två eller tre och det på goda grunder får anses att verksamheten inte kommer att överleva efter projekttiden eller att det visar sig att delaktigheten är för låg, samt när förutsättningar att bedriva projekt inte längre finns. Som ovan beskrivits avses med kraven för stödet i den föreslagna bestämmelsen villkoren i det enskilda stödbeslutet, generella villkor och de lagstadgade krav som ställs på den som beviljats stöd. Någon ytterligare reglering om att stödgivningen får avbrytas om den som beviljats stöd har skulder för skatter och avgifter hos Kronofogden anser regeringen därför inte vara nödvändig.

De kriterier för stöd som regeringen föreslår, dvs. att det är verksamhet som är utvecklande och som uppfyller kraven på delaktighet och på att ha förutsättningar att fortsätta som ska få stöd, är endast relevanta vid prövningen av om stöd ska beviljas eller inte. Om den planerade verksamheten vid ansökningstillfället uppfyller kriterierna och beviljas stöd, är det inte rimligt att bedömningen av den kan ändras innan projektet har genomförts i sin helhet. Detta gäller givetvis under förutsättning att verksamheten genomförs enligt den beskrivning som har lämnats i ansökan om stöd. Med kraven för stöd avses således inte avvikelser från de övergripande kriterierna för stöd och en sådan avvikelse bör därför inte kunna leda till att stödgivningen avbryts.

Beslut om att inte betala ut beviljat stöd bör meddelas av den myndighet som fattat beslut om stöd, dvs. Arvsfondsdelegationen. Beslut om återkrav fattas dock enligt nuvarande reglering formellt av Kammarkollegiet, men även i de fallen är det Arvsfondsdelegationen som initierar ärendena genom att överlämna dem till kollegiet. I återkravsfallen krävs också ytterligare åtgärder för att pengarna ska kunna återföras till fonden, medan ett beslut om att inte betala ut beviljat stöd endast innebär att några ytterligare stödmedel inte ska betalas ut. Båda frågorna är sålunda ytterst Arvsfondsdelegationens ansvar. Förslaget innebär därför inte någon förändring när det gäller den hittillsvarande ansvarsuppdelningen för Allmänna arvsfondens verksamhet. Det innebär inte heller någon förändring jämfört med hur besluten fattas i dag.

Stödmottagaren bör få ges tillfälle att avhjälpa brister

Utgångspunkten bör vara att stöd inte ska betalas ut vid överträdelser av kraven för stöd. Frågan om huruvida hela det resterande stödet eller endast en del av det inte ska betalas ut får avgöras utifrån bristernas karaktär. Är ett villkor för stöd exempelvis att en viss del av medlen enligt budgeten ska gå till en informationsinsats, men att det snart efter det att stödbeslutet har meddelats står klart att någon sådan insats inte kommer att genomföras, kan det vara tillräckligt att inte betala ut det stöd som avser informationsinsatsen.

För att inte bestämmelsen ska vara alltför sträng föreslår regeringen att det bör införas en möjlighet för Arvsfondsdelegationen att ge stödmottagare tillfälle att rätta till mindre allvarliga överträdelser. Exempelvis bör det vara möjligt att ge en stödmottagande organisation möjlighet att inkomma med redovisning vid ett senare tillfälle, om organisationen överskridit tiden för när redovisningen skulle ha inkommit.

Beslut om att inte betala ut beviljat stöd bör få överklagas till allmän förvaltningsdomstol och gälla omedelbart

De grunder för ett beslut om att inte betala ut stöd som beviljats som nu föreslås är sådana att ett beslut bör anses avse en sådan civil rättighet som enligt artikel 6.1 Europakonventionen ger rätt till en domstolsprövning. Det bör därför anges i lagen att beslut om att återkalla stöd får överklagas till allmän förvaltningsdomstol och att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

För att kunna stoppa felaktiga utbetalningar är det viktigt att ett beslut får snabbt genomslag. Eftersom det införs en rätt till domstolsprövning är det nödvändigt att samtidigt införa en bestämmelse som innebär att ett sådant beslut ska gälla omedelbart. Det föreslås därför att det ska föras in en bestämmelse som anger det. I annat fall skulle utbetalningar kunna behöva ske till dess att beslutet vunnit laga kraft, vilket skulle riskera att förta verkan av beslutet.

9.5 Återbetalningsskyldighet bör gälla i fler fall än tidigare

Regeringens förslag: Stöd ur fonden ska betalas tillbaka

1. om stödet inte har använts inom angiven tid eller för avsett ändamål,
2. om mottagaren inte inom föreskriven tid har lämnat den redovisning eller det underlag som föreskrivs,
3. om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att stöd ur fonden har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller
4. om stödet av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta.

Stöd till en lokal eller anläggning ska också återbetalas helt eller delvis, om den säljs eller användningen av den ändras utan Arvsfondsdelegationens medgivande inom en tioårsperiod eller, om den kortare tiden gäller för stödet, en femårsperiod.

Ett beslut om återbetalning ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningens förslag har en annan utformning med anledning av det demokrativillkor som utredningen föreslår. Den särskilda bestämmelse om återkrav av stöd till en lokal eller anläggning som utredningen föreslår avviker också redaktionellt från regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter. *Arvsfönsdelegationen* och *Kammarkollegiet* anser att det bör tydliggöras att de grunder för återkrav som föreslås är tillämpliga även för stöd till lokaler och anläggningar. De anser även att annan överlåtelse än försäljning kan vara skäl för återbetalning och att det bör framgå av den aktuella bestämmelsen.

Skälen för regeringens förslag

En möjlighet bör införas att återkräva stöd i de fall stödmottagaren inte orsakat en felaktig utbetalning men varit i ond tro

För att kunna återkräva utbetalat stöd krävs enligt nuvarande 12 § första stycket 3 lagen om Allmänna arvsfonden att stödmottagaren både har orsakat den felaktiga utbetalningen och borde ha insett detta, dvs. varit i ond tro. I många andra regleringar om statsbidrag till civilsamhället kan bidrag återkrävas antingen om bidragstagaren har orsakat den felaktiga utbetalningen eller om den felaktiga utbetalningen skett av annan anledning och bidragsmottagaren varit i ond tro.

Mot bakgrund av att återkravsgrunderna i merparten av de förordningar som reglerar statsbidrag till det civila samhället är förhållandevis enhetligt utformade framstår det som ändamålsenligt att hantera beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden på motsvarande sätt som görs i de fallen.

Bestämmelsen bör därför ändras på så sätt att stöd ur Allmänna arvsfonden ska betalas tillbaka om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att stöd ur fonden har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller om stödet ur fonden av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta. Ändringen innebär en utvidgning av möjligheterna att återkräva stöd, eftersom det till skillnad mot vad som gäller i dag blir möjligt att återkräva stöd i de fallen stödmottagaren inte har orsakat en felaktig utbetalning men varit i ond tro.

För många statsbidrag är det möjligt att återkräva utbetalade medel, om mottagaren inte följer villkoren i bidragsbeslutet. Frågan är om en så bred återkravsmöjlighet bör införas även för Allmänna arvsfondens stödgivning. Utbetalat stöd skulle med en sådan bestämmelse kunna återkrävas även om den mottagande organisationen uppfyllde kraven för att få stöd vid tidpunkten för utbetalningen av stödet. Vid felaktiga utbetalningar skulle inte heller den mottagande organisationens goda tro spela någon roll för återbetalningsskyldigheten.

En så långtgående och generell återkravsgrund framstår inte som nödvändig. Det får normalt antas att stöd som betalas ut så länge den mottagande organisationen uppfyller villkoren för stöd är till förmån för Allmänna arvsfondens målgrupper. Utgångspunkten bör därför vara att det saknas anledning att återkräva stödet när stödmottagaren vid en senare tidpunkt bryter mot villkoren. De befintliga återkravsgrunderna, som t.ex. gör det möjligt att återkräva stöd som inte har förbrukats inom angiven tid eller för avsett ändamål, bedöms ge tillräckliga möjligheter att återkräva utbetalda medel i de fall det är rimligt att frångå den angivna utgångspunkten. Enligt regeringens mening bör det därför inte införas en allmän möjlighet att återkräva utbetalat stöd i de fall villkor i beslutet har följts.

Beslut om återbetalning bör, på samma sätt som gäller i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden, få överklagas till allmän förvaltningsdomstol, och prövningstillstånd bör gälla vid överklagande till kammarrätten.

Skyldigheten att i vissa fall återbetala stöd till lokaler eller anläggningar bör förtydligas

För stöd till lokaler eller anläggningar finns en särskild bestämmelse som innebär att sådant stöd helt eller delvis ska återbetalas om lokalen eller anläggningen inom en tioårsperiod från det att stödet beviljades får ändrad användning eller säljs utan Arvsfondsdelegationens medgivande (12 § andra stycket lagen om Allmänna arvsfonden).

Den nuvarande lagtexten är dock otydlig på så sätt att den ger intryck av att det endast är vid försäljning av lokalen eller anläggningen, och inte vid en ändrad användning av den, som tioårsgränsen gäller. Det framgår dock av förarbetena (prop. 2002/03:136 s. 37) att tidsbegränsningen avser både försäljning och ändrad användning. Utredningen föreslår att detta bör komma till tydligare uttryck i bestämmelsen, vilket regeringen instämmer i.

Arvsfondsdelegationen och *Kammarkollegiet* påtalar dock att även utredningens förslag är otydligt i så måtto att det kan framstå som att den återkravsmöjlighet som föreslås gälla när stödmottagaren inte uppfyller villkoren inte är tillämplig på lokalstöd. Regeringen delar remissinstansernas bedömning och anser att detta bör framgå av bestämmelsen.

Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet lyfter även fram att förslaget innebär att det endast är vid överlåtelse i form av försäljning, och inte vid andra typer av överlåtelser, som stödet kan återkrävas. Myndigheterna anser att även annan överlåtelse än försäljning kan vara skäl för återbetalning och att det bör framgå av bestämmelsen. Som framgår av avsnitt 8.2 är syftet med kravet att under minst tio år använda den lokal eller den anläggning som stödet avser att förhindra ren fastighetspekulation. Utan denna förbindelse skulle stödmottagaren kunna sälja fastigheten direkt efter färdigställandet av byggnationen, och på så sätt tillgodogöra sig en väsentlig ekonomisk vinst utan något krav på motprestation. Av förarbetsuttalandena till bestämmelsen framgår att det var gällande praxis vid återkrav av lokalstödet som regeringen avsåg att reglera i lagen om Allmänna arvsfonden (prop. 2002/03:136 s. 32). Regeringen anser därför att bestämmelsen inte bör ändras på det sätt som Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet föreslår.

Regeringen föreslår i avsnitt 8.2 att i de fall den sökanden av lokalstöd hyr eller på annat sätt har nyttjanderätt till lokalen eller anläggningen i fråga, och om det finns särskilda skäl för en kortare förbindelse än tio år, ska sökanden i stället förbinda sig att i minst fem år bedriva verksamhet i lokalen. Återkravsbestämmelsen bör därför utvidgas så att den även omfattar den kortare förbindelsetiden.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att stöd till en lokal eller anläggning bör återbetalas helt eller delvis om den säljs eller användningen av den ändras utan Arvsfondsdelegationens medgivande inom en tioårsperiod eller, om den kortare tiden gäller för stödet, en femårsperiod.

Arvsfondsdelegationen är fri att tillämpa en lämplig avskrivningstakt för lokalstöd i de fall en femårig förbindelse gäller.

10 Avstående av arv

10.1 Avstående av arv till närstående

10.1.1 Nuvarande reglering

När arvingar saknas, och när inte heller en testamentstagare finns i ett lagakraftvunnet testamente, tillfaller arvet Allmänna arvsfonden enligt ärvdabalkens arvsordning. I lagen om Allmänna arvsfonden finns dock en möjlighet att i vissa fall göra undantag och avstå hela eller en del av arv eller försäkringsbelopp. Möjligheten att avstå arv till närstående utgör en ventil för att undvika att kvarlåtenskap tillfaller arvsfonden i situationer där detta kan uppfattas som orimligt.

Allmänna arvsfonden kom till genom ett beslut av 1928 års riksdag i samband med att arvsrätten begränsades. Begränsningen innebar att kusiner och avlägsnare släktingar uteslöts från arvsrätt. Skälet till inskränkningen var en förändrad syn på arvsrätten. Förutom blodsband skulle det också finnas en social och ekonomisk samhörighet mellan arvlåtare och arvtagare. Släktens betydelse hade minskat och släktkänslan ansågs bli svagare eller upphöra helt i fråga om mer avlägsna släktingar. Begränsningen i arvsrätten medförde att det allmänna arvsrätt utökades väsentligt. För att förhindra att begränsningen i arvsrätten skulle ge en negativ reaktion hos allmänheten och då skälet till den begränsade arvsrätten inte var att tillföra staten inkomster för att täcka löpande utgifter beslutades det att kvarlåtenskap som inte övergick till en arvsberättigad släkting skulle tillfalla en särskild fond.

Vid Allmänna arvsfondens inrättande fick fonden, enligt en bestämmelse i 5 kap. 3 § lagen (1928:279) om arv, endast avstå arv till arvlåtarens "skyldeman" (dvs. släkting) eller annan som stått arvlåtaren nära. Dessutom var det ett krav att ett avstående med hänsyn till omständigheterna fick anses "billigt" (dvs. skäligt).

År 1969 infördes en möjlighet att avstå arv, om ett avstående med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Lagändringen syftade till att utvidga möjligheterna att avstå arv som tillfallit fonden (SOU 1967:2 s. 69). Med ikraftträdandet av den nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden år 1994 infördes en möjlighet att också avstå försäkringsbelopp som utfaller efter arvlåtarens död men som inte ingår i arvlåtarens kvarlåtenskap (se prop. 1993/94:124 s. 30 f.).

Avståenden som är förenliga med arvlåtarens yttersta vilja

I första hand prövas om ett avstående kan anses förenligt med den avlidnes yttersta vilja. Enligt bestämmelsen i 24 § första meningen lagen om Allmänna arvsfonden medges att arv eller försäkringsbelopp som har tillfallit Allmänna arvsfonden helt eller delvis får avstås till någon annan,

om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller till andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja.

Av bestämmelsens förarbeten (prop. 1969:83 s. 32 och 47) framgår att den yttersta viljan bör ha kommit till uttryck på ett tillfredsställande och otvetydigt sätt, t.ex. genom samtalsvis fällda yttranden eller andra förordnanden som inte har karaktär av testamente i rättslig mening. I vissa fall kan arvlåtarens yttersta vilja framgå utan att något direkt uttalande om kvarlåtenskapen har gjorts, exempelvis om omständigheterna talar för att arvlåtaren felaktigt trott att en viss person hade arvsrätt efter honom.

Enbart det förhållandet att arvlåtaren har varit medlem i ett samfund eller en förening och visat intresse för samfundets eller organisationens verksamhet bevisar däremot inte utan vidare att arvlåtarens yttersta vilja har varit inriktad på att tillgodose organisationen.

Avstående bör kunna ske till förmån för både fysiska och juridiska personer, och mottagarens ekonomiska situation bör i detta fall i princip inte tillmätas någon betydelse. Regeringens förslag i avsnitt 10.1.2 innebär i denna del ingen ändring av nuvarande ordning.

Avstående till närstående

Den nuvarande bestämmelsen i 24 § andra meningen lagen om Allmänna arvsfonden om avstående av arv till en släkting eller annan närstående är avsedd att tillämpas i situationer där det saknas eller inte finns tillräckliga omständigheter som tyder på att ett arvsavstående är förenligt med arvlåtarens yttersta vilja men där det ändå kan anses skäligt.

Bestämmelsen härstammar från den ovan nämnda bestämmelsen i den upphävda lagen om arv från 1928. Utredningen har i sitt betänkande sammanfattat de uttalanden som gjordes i förarbetena till bestämmelsen från 1928 på så sätt att det kunde anse skäligt att avstå arv till släktingar i den fjärde arvsklassen/parenteln (dvs. arvlåtarens mormors, morfars, farmors eller farfars föräldrar) som var i livet, om de hade behov av kvarlåtenskapen eller om det av andra skäl fick anses skäligt att arvet avstods till dem. Ett sådant skäl kunde vara att egendomen kommit från släktingen. Om en annan släkting t.ex. hade samägt en jordbruksfastighet eller en annan egendom med arvlåtaren, kunde det i en del fall anses vara skäligt att avstå arvlåtarens andel till släktingen. Även till andra personer som inte var släkt med arvlåtaren kunde det anses skäligt att avstå arv till om personen hade stått arvlåtaren nära. Detta gällde särskilt då arvlåtaren hade bidragit till personens försörjning eller om personen hade hjälpt eller vårdat arvlåtaren (se SOU 1925:43 s. 260 f. och SOU 2018:70 s. 238).

Bestämmelsen har därefter genomgått flera redaktionella förändringar och i proposition 1969:83 s. 47 anges följande.

Med hänsyn till att det ibland kan vara svårt att få tillräckligt underlag för att kunna bedöma arvlåtarens yttersta vilja bör emellertid, som utredningen också föreslagit, den nuvarande möjligheten att avstå arv till släkting eller annan som har stått arvlåtaren nära bibehållas vid sidan av den föreslagna nya regeln. Härvid bör med närstående avses bara fysisk person. Vidare bör en förutsättning för avstående med stöd av denna regel vara, att avståendet kan anses billigt. Detta bör liksom hittills bedömas huvudsakligen på grundval av en behovsprövning.

Någon ytterligare ledning för hur bestämmelsen ska tillämpas ges inte i senare förarbetsuttalanden.

Tillämpningen av bestämmelsen om arvsavstående till närstående i regeringens och Kammarkollegiets praxis

Enligt de uppgifter Kammarkollegiet lämnat till utredningen görs prövningen av om arv ska avstås på den aktuella grunden efter en sammantagen bedömning av närstående- och skälighetsgraden i ansökan om avstående av arv. Denna sammantagna bedömning utgår från styrkan i beroendeförhållandet mellan arvlåtaren och sökanden.

Ett beroendeförhållande kan enligt praxis föreligga antingen om sökanden har varit beroende av arvlåtaren för sitt uppehälle eller om arvlåtaren har varit beroende av sökanden för hjälp eller vård. Av praxis följer att denna hjälp och vård måste ha varit långvarig och frekvent samt ha utgått i mycket stor omfattning för att en ansökan om arvsavstående ska beviljas. Om det bedöms ha funnits ett tillräckligt beroendeförhållande, är omfattningen av vården och under hur lång tid den har ägt rum utgångspunkter för att bestämma det belopp som ska avstås. Arv kan också avstås om sökanden har varit ekonomiskt beroende av arvlåtaren.

En prövning av sökandens behov av egendomen görs också. Behovsprövningen tar sikte på sökandens ekonomiska förhållanden i allmänhet eftersom det i regel inte är någon annan sorts egendom än en viss summa pengar som avstås på den aktuella grunden. En sökande som har en medelinkomst anses normalt ha behov av egendomen även om han eller hon äger sin bostad, t.ex. en villa eller en bostadsrätt. Om sökanden äger flera fastigheter, har en hög inkomst eller har ansevärda kapitalinkomster anses han eller hon dock inte ha behov av egendomen. Normalt avstås på den här grunden inte högre belopp än 200 000–300 000 kronor.

Kammarkollegiet tillämpar också en praxis som innebär att i det fallet kollegiet bedömer att ett affektionsföremål inte kan avstås på någon av grunderna i 24 § lagen om Allmänna arvsfonden kan föremålet ändå överlåtas till sökanden. Om föremålet har ett ekonomiskt värde, erbjuds sökanden att köpa det till ett s.k. värderat marknadsvärde. Om föremålet däremot inte har något värde, överlämnas det direkt till sökanden.

Som berörs nedan är beslut om arvsavstående helt beroende av en skönsmässig bedömning. Det är alltså fråga om en diskretionär rätt för beslutsmyndigheten att avgöra om en ansökan om avstående av arv ska beviljas.

Utredningen har gått igenom regeringens och Kammarkollegiets beslutspraxis under 2015–2017. Under denna period meddelade regeringen och Kammarkollegiet sammanlagt 181 beslut i arvsavståendärennen. I 86 av besluten prövades om hela eller delar av arvet skulle avstås på grund av att sökanden var släkt med eller närstående till arvlåtaren och att ett avstående var skäligt. I de flesta av de besluten hade dock sökanden även åberopat att ett avstående var förenligt med arvlåtarens yttersta vilja. I elva av de 86 besluten bifölls ansökningen på närståendegrunden, i ett av dem bifölls ansökningen på den andra grunden och i övrigt avslogs ansökningarna. Samtliga bifallsbeslut meddelades av Kammarkollegiet och i alla de besluten fäste kollegiet avseende vid att sökanden hade vårdat eller hjälpt arvlåtaren. I fem av besluten angavs inte vilket förhållandet

mellan sökanden och arvlåtaren var, i två fall var de sambor, i två fall kusiner och i två fall vänner.

Av bifallsbesluten framgår bl.a. följande. För att arv ska kunna avstås på grund av att någon stått arvlåtaren nära fordras ett närmare beroendeförhållande, antingen att sökanden har varit beroende av arvlåtaren för sitt uppehälle eller att arvlåtaren har varit beroende av sökanden för hjälp, vård osv. En sökande som tagit vård om och hjälpt arvlåtaren kan anses som närstående i lagens mening, om det är klarlagt att vården och hjälpen har varit långvarig, frekvent och utgått i mycket stor omfattning. Det är vidare av mycket stor betydelse att de uppgifter som sökanden lämnat om vården och hjälpen kan bekräftas av utomstående personer. Den närmare samhörighet som krävs för ett arvsavstående innebär att sedvanliga släktkontakter inte räcker för att arvet ska avstås på denna grund. Inte heller är enbart det förhållandet att man levt tillsammans under längre tid tillräckligt för att arv ska kunna avstås på grund av närstående i lagens mening.

De ovan återgivna beslutsskäl ger enligt utredningen intryck av att prövningen av om det fanns ett beroendeförhållande har varit en del av bedömningen av om sökanden och arvlåtaren har varit tillräckligt närstående. I andra beslut antyds dock att prövningen av beroendeförhållandet har varit en del av skälighetsbedömningen. Exempelvis angavs i ett beslut att skäligheten av ett arvsavstående i huvudsak ska bedömas med utgångspunkt från en behovsprövning, bl.a. kan närstående personer som har varit beroende av arvlåtaren för sitt uppehälle få del av arvet om deras ekonomiska förhållanden inte är alltför goda. Att skälighetsbedömningen i vart fall har innefattat en behovsprövning, som innebär att sökanden kan få del av arvet om hans eller hennes ekonomiska förhållanden inte är alltför goda, framgår genomgående av besluten. Några närmare överväganden om sökandens behov av egendomen har emellertid endast undantagsvis gjorts.

Av utredningens genomgång framgår att skälen för avslagsbesluten oftast är likalydande och har innebörden att det i det aktuella fallet har saknats ett sådant beroendeförhållande mellan sökanden och arvlåtaren som krävs för att arvet ska kunna avstås. Endast i ett av besluten angavs uttryckligen att sökandens ekonomiska förutsättningar är sådana att ett arvsavstående inte kunde anses skäligt.

Flera av ansökningarna om arvsavstående har gjorts av arvlåtarens efterlevande sambo. I dessa fall har utredningen särskilt noterat att varken samboskapet i sig eller längden av det förefaller ha haft någon betydelse vid bedömningen av om en ansökan om arvsavstående skulle beviljas. Även för efterlevande sambor förefaller prövningen huvudsakligen ha avsett om det har funnits ett tillräckligt starkt beroendeförhållande mellan sökanden och arvlåtaren. I de flesta fall har Kammarkollegiet gjort bedömningen att beroendeförhållandet har varit för svagt. Det finns ett fall där samboskapet hade varat i 40 år och där den efterlevande sambon inte ansågs ha varit beroende av arvlåtaren och därför fick avslag på sin ansökan om arvsavstående. Det finns även ett fall där sökanden och arvlåtaren hade varit sambor i nästan lika lång tid, mer än 30 år, och sökanden förefaller ha hjälpt arvlåtaren i stor utsträckning men där ansökningen avslogs trots att sökanden hade uppgett att han inte skulle ha möjlighet att bo kvar i den gemensamma bostaden om inte arvet avstods till honom. Samtidigt finns det en ansökan som fått bifall där samboskapet endast hade

varat i fem år men där sökanden hade vårdat och hjälpt arvlåtaren under tre av de åren på grund av arvlåtarens sjukdom.

10.1.2 Bestämmelsen om avstående av arv till närstående bör moderniseras och förtydligas

Regeringens bedömning: Bestämmelsen om avstående av arv till närstående har funnits med väsentligen oförändrat innehåll i snart 100 år och har sin utgångspunkt i förarbetsuttalanden från en tid då de normer och värderingar som präglade samhället såg annorlunda ut. Bestämmelsen om avstående av arv till närstående bör därför moderniseras till nuvarande förhållanden.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna tillstyrker bedömningen eller har inga synpunkter.

Kammarkollegiet anger i sitt remissyttrande att den nuvarande bestämmelsen är svår att tillämpa, särskilt i förhållande till en sambo som ansöker om arvsavstående, och att förarbetena är föråldrade.

Skälen för regeringens bedömning: Bedömningen av om det är skäligt att avstå arv eller försäkringsbelopp till arvlåtarens släkting eller någon annan person som har stått arvlåtaren nära tar sin utgångspunkt i förarbetsuttalanden som är skrivna för länge sedan och i en tid då samhället och de normer och värderingar som präglade det såg väldigt annorlunda ut. Bestämmelsen har därigenom blivit allt svårare att tillämpa och kan ibland leda till resultat som framstår som orimliga. Utifrån den genomgång av Kammarkollegiets och regeringens beslutspraxis för åren 2015–2017 som utredningen har gjort bedömer utredningen att beslutspraxis tagit en snävare riktning än vad de ursprungliga förarbetena ger uttryck för.

Förarbetsuttalandena ger utrymme för att det kan vara skäligt att avstå arv till så avlägsna släktingar som de i fjärde parentelen, om de är i behov av arvet eller kvarlåtenskapen kommer från dem. Förarbetsuttalandena ger också utrymme för att arv bör kunna avstås till andra släktingar, t.ex. då en fastighet ägs med samäganderätt av arvlåtaren och sökanden. I praxis avstås emellertid inte arv i de nu angivna situationerna, om det inte även funnits ett beroendeförhållande mellan sökanden och arvlåtaren. Släktskap eller samägande av egendom har alltså i praxis inte i sig någon nämnvärd betydelse för bedömningen av om arvet ska avstås till sökanden.

En särskild fråga är om prövningen av om det har funnits ett beroendeförhållande mellan sökanden och arvlåtaren har betydelse för bedömningen av om sökanden och arvlåtaren varit närstående eller för bedömningen av om ett avstående är skäligt. Enligt förarbetena ska beroendeförhållandet mellan sökanden och arvlåtaren få betydelse för bedömningen av om en sökande som inte är släkt med arvlåtaren ska anses ha stått arvlåtaren nära. I Kammarkollegiets praxis görs en prövning av beroendeförhållandet även när sökanden är en släkting och prövningen av beroendeförhållandet har betydelse för både närstående- och skälighetsbedömningen. Enligt förarbetena ska skälighetsbedömningen huvudsakligen ske med utgångspunkt från en behovsprövning. Sökandens behov av egendomen nämns dock i beslutsskälen endast i något enstaka beslut, vilket antingen talar för att

det endast undantagsvis görs någon egentlig behovsprövning eller talar för att behovskravet är lågt ställt. Den genomgångna praxisen stämmer tämligen väl med den bild som Kammarkollegiet har gett av sin praxis, nämligen att det görs en sammantagen bedömning av närstående graden och skäligheten av ett avstående baserat på en prövning av om det funnits ett beroendeförhållande mellan sökanden och arvlåtaren. I praktiken får alltså behovsprövningen en mindre betydelse vid bedömningen.

Mot bakgrund av att bestämmelsen om avstående av arv till närstående funnits med väsentligen oförändrat innehåll i närmare 100 år och med hänsyn till den praxisutveckling som har skett finns det anledning att modernisera och tydliggöra bestämmelsen på ett sätt som möjliggör att arv kan avstås i de fall det är rimligt i dagens samhälle.

10.1.3 Avstående får göras till arvlåtarens sambo eller annan närstående

Regeringens förslag: I bestämmelsen om att arv och försäkringsbelopp får avstås till en släkting eller någon annan som har stått arvlåtaren nära ska ordet släkting bytas ut mot ordet sambo.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag. Utredningen förespråkar dock en annan bedömning än regeringen av vem som utöver sambor bör anses vara närstående när det är fråga om styvföräldrar och styvbarn, fosterföräldrar och fosterbarn eller familjehemsförälder och familjehemsbarn.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter. *Uppsala universitet* anser att genom att ta bort ordet släkting ur bestämmelsen och i stället lägga till sambo förtydligas den samtida synen på sambor som närstående. *Uppsala universitet* tycker dock att det är en befogad fråga om inte ytterligare åtgärder borde genomföras för att säkerställa transparens, rättssäkerhet och opartiskhet. Enligt *Uppsala universitet* kunde utredningen med fördel även ha undersökt kollegiets praxis kopplad till testamentsfrågor och gjort en analys av om sistnämnda praxis borde ha föranlett särskilda lagförslag. Universitetet efterfrågar vidare kontrollåtgärder för att säkerställa Kammarkollegiets hantering av arvsavståenden.

Kammarkollegiet pekar på svårigheten att på objektiva grunder bedöma graden av närhet i en relation mellan styvföräldrar och styvbarn. Kammarkollegiet anser att det förslaget framstår som direkt olämpligt med tanke på de starka känslor ett avslagsbeslut skulle kunna medföra för sökanden och bristen på rättssäkerhet i besluten.

Kammarkollegiet tolkar utredningen som att personal inom t.ex. hemtjänst skulle kunna komma i fråga för ett avstående eftersom även dessa personer kan ha varit arvlåtaren behjälpliga utanför sin anställning. Kammarkollegiet ifrågasätter detta och hur det står i relation till mutbrottsfrågan och förbudet för hemtjänstanställda att ta emot gåvor, testamenten m.m. från sina vårdtagare.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att det bör ställas ett visst krav på samboskapets närhet och framför allt hur länge samboskapet varat. Länsstyrelsen har inget att invända mot att sambo skrivs ut i lagtext, men förespråkar tydligare kriterier för närhetsbedömningen.

Skälen för regeringens förslag: Den nuvarande bestämmelsen om avstående av arv till en släkting eller annan närstående i de fall det kan anses skäligt är avsedd att tillämpas i situationer där det inte finns några, eller tillräckliga, omständigheter som tyder på att det är förenligt med arvlåtarens yttersta vilja att avstå arvet till sökanden men där det ändå är motiverat att så sker. Det är alltså fråga om ömmande fall där det är rimligt att hela eller en del av arvet avstås. Det ligger i en sådan bestämmelses natur att den måste innehålla ett moment som innebär att skäligheten av ett avstående prövas. Det framstår också som rimligt att kräva att sökanden och arvlåtaren har varit närstående för att ett avstående ska kunna ske. Andra än närstående kan inte anses ha något berättigat intresse av egendomen, bl.a. mot bakgrund av att det ligger närmare till hands att tro att arvlåtaren hade önskat att hela eller delar av arvet skulle tillfalla en närstående än någon helt utomstående. De utgångspunkter som den nuvarande bestämmelsen vilar på – att avstående ska få ske till en person som stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt – är enligt regeringens mening därför fortfarande rimliga. Skälighetsbedömningen behandlas i nästa avsnitt 10.1.4.

När bestämmelsen om avstående av arv till närstående infördes tog den främst sikte på de släktingar som genom ändringen av arvsreglerna uteslöts från rätten till arv. Dessutom kunde en vårdarinna eller trojänarinna som arvlåtaren inte sört för på annat sätt eller andra icke arvsberättigade släktingar i små omständigheter komma i fråga för arvsavstående (jfr NJA II 1928 s. 390 f. och SOU 1967:2 s. 69 f.).

De normer och värderingar som präglar samhället och relationer människor emellan har emellertid förändrats, liksom de ekonomiska villkoren för individer. Synen på vem som är att anse som närstående har kommit att ändras. Släktskapets betydelse har i sig fått allt mindre betydelse för om en person ska anses vara närstående. Vid den genomgång av beslutspraxis som nämnts ovan fann utredningen att släktskapet inte heller i sig inte haft någon nämnvärd betydelse för bedömningen av om arv ska avstås.

En stor förändring när det gäller vem som bör anses vara närstående är att det på 1920-talet var mindre socialt accepterat att två personer levde tillsammans utan att ha ingått äktenskap, vilket både är en accepterad och vanlig samlevnadsform i dag. Numera finns också ett visst minimiskydd i sambolagen (2003:376) för den svagare parten när ett samboförhållande upphör. Med sambor avses enligt sambolagen två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll (1 §). Utredningen bedömer mot denna bakgrund att det i dagens samhälle framstår närmast som självklart att arvlåtarens efterlevande sambo bör anses vara närstående på ett sådant sätt som avses i bestämmelsen om avstående av arv utan att det finns något ytterligare kvalificerande krav på förhållandet dem emellan.

Utredningen gör vidare bedömningen att ytterligare en förändring i den allmänna synen på vem som kan anses vara närstående är att släktband överlag har fått en mindre betydelse än tidigare. Släktingar som inte är

arvsberättigade, t.ex. kusiner, kusinbarn eller nästkusiner, kan numera inte enbart till följd av släktförhållandet anses vara närstående. Regeringen instämmer i utredningens bedömning och anser, liksom *Uppsala universitet*, att genom att ersätta ordet släkting med sambo i bestämmelsen förtydligas den samtida synen på närstående.

Den föreslagna ändringen innebär, så som beskrivits ovan, att sambor får en särställning i fråga om vem som är att anse som närstående, medan en släkting bör bedömas på samma sätt som andra sökande i fråga om huruvida han eller hon får anses vara närstående. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser dock att det bör ställas ett visst krav på samboskapets närhet och framför allt hur länge samboskapet varat. Regeringen delar emellertid utredningens uppfattning att sambor normalt sett bör anses vara närstående i fråga om avstående av arv. Som utvecklas i nästa avsnitt föreslår regeringen däremot att det i bedömningen av om ett avstående är skäligt bör beaktas sådant som t.ex. samboskapets varaktighet (se avsnitt 10.1.4). Regeringen återkommer därför till länsstyrelsens synpunkter där.

När det gäller sökande som inte är sambor bör huvudregeln vara, på samma sätt som bestämmelsen tillämpas i dag, att det har funnits ett närmare beroendeförhållande mellan arvlåtaren och sökanden för att sökanden ska anses vara närstående. Det kan vara fråga om antingen att sökanden har varit beroende av arvlåtaren för sitt uppehälle eller att arvlåtaren har varit beroende av sökanden för hjälp eller vård. Det behöver inte vara fråga om vård som annars hade utförts av vårdpersonal, men hjälpen eller vården måste ha varit långvarig och frekvent samt utgått i större omfattning. Sökandens hjälp får dock inte endast vara en följd av en anställning, t.ex. inom hemtjänsten, eller ett uppdrag som god man eller liknande. *Kammarkollegiet* framhåller att detta kan tolkas som att personal inom t.ex. hemtjänst skulle kunna komma i fråga för ett arvsavstående avstående eftersom även dessa personer kan ha varit arvlåtaren behjälpliga utanför sin anställning. Regeringen vill här framhålla att det är fråga om att göra en bedömning av om det fanns ett sådant beroendeförhållande att sökanden och arvlåtaren kan anses vara närstående och, som utvecklas mer nedan i avsnitt 10.1.4, att det får anses skäligt med ett arvsavstående. Hjälp och vård som har sin grund i ett uppdragsförhållande bör enligt regeringens mening inte beaktas vid denna bedömning. Det går dock inte att utsluta att det kan förekomma att en person som – utan uppdragsförhållande – har tagit hand om arvlåtaren på ett sätt som leder till att han eller hon får anses närstående, vid ett senare tillfälle får i uppdrag att vara arvlåtarens gode man eller personliga assistent. I ett sådant fall bör uppdragsförhållandet inte i sig vara ett hinder för att ändå anse personen vara närstående. I en sådan situation måste givetvis regelverk kring otillbörliga gåvor till uppdragstagare och mutbrott särskilt beaktas.

Utredningen har härutöver föreslagit att styvföräldrar och styvbarn, fosterföräldrar och fosterbarn, liksom familjehemsföräldrar och familjehemsbarn som har haft en relation som varit mycket nära och har varat under en längre tid bör kunna anses vara närstående utan att det har funnits ett beroendeförhållande mellan dem. Detta gäller mot bakgrund av att det i dag finns en större rörlighet mellan olika familjebildningar än för 100 år sedan. Det innebär t.ex. att barn i större utsträckning än tidigare får styvföräldrar. Kammarkollegiet påtalar svårigheten att på objektiva grunder bedöma graden av närhet i en relation mellan styvföräldrar och styvbarn och anser

att regleringen framstår som olämplig. Regeringen delar Kammarkollegiets bedömning att det inte bör tillämpas särskilda bedömningsgrunder för relationen mellan styv-, foster- eller familjehemsföräldrar och barn. Även för en sökande som stått i sådan relation till arvlåtaren bör det krävas att det funnits ett närmare beroendeförhållande mellan arvlåtaren och sökanden för att sökanden ska anses vara närstående.

Regeringen anser vidare att någon ytterligare precisering av vilka kategorier av personer runt arvlåtaren som kan anses vara närstående inte bör göras. En sådan uppräkningslista skulle kunna uppfattas som uttömmande, men också som ett utpekande av vilka som skulle kunna ha ett rättmätigt intresse av kvarlåtenskapen trots avsaknad av arvsrätt. Som beskrivits ovan är syftet med bestämmelsen att vara en ventil i ömmande fall där omständigheter i det enskilda fallet gör det rimligt att Allmänna arvsfonden avstår hela eller delar av arvet. Som behandlats ovan är avsikten att möjligheten, liksom i dag, ska tillämpas i situationer där det inte finns några, eller tillräckliga, omständigheter som tyder på att det är förenligt med arvlåtarens yttersta vilja att avstå arvet till sökanden men där det ändå är motiverat att så sker. Avsikten med den ändrade bestämmelsen är att tydliggöra att arvsavstående ska kunna göras till närstående som i allmänhetens uppfattning, utifrån de värderingar och normer som gäller i samhället, är att anse som närstående.

Uppsala universitet efterfrågar kontrollåtgärder i syfte att tillse att Kammarkollegiets agerande är befogat och väl motiverat i enskilda fall. Eftersom beslut om arvsavstående är av diskretionär natur och den som önskar ta del av en avlidens persons kvarlåtenskap inte har någon lagstadgad rätt till arv föreslår universitetet inga ökade möjligheter till överprövning av besluten, men lyfter fram möjligheten att ålägga Kammarkollegiet att tydligt redogöra för sina beslut i den årliga redovisning som lämnas till regeringen. Regeringen avser inte att i detta lagstiftningsärende behandla frågan om kontroll av Kammarkollegiets beslut i relation till bestämmelserna om arvsavstående. Uppsala universitet efterfrågar även en analys av behovet av lagändringar i fråga om Kammarkollegiets hantering av ärenden där en arvlåtare utan arvsberättigade släktingar förordnat om testamente till förmån för någon annan än Allmänna arvsfonden. Det ingick dock inte i utredningens uppdrag att analysera och lämna lagförslag avseende hantering av ärenden där en arvlåtare utan arvsberättigade släktingar förordnat om testamente till förmån för annan än Allmänna arvsfonden. Bestämmelserna om testamenten bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen om Allmänna arvsfonden.

10.1.4 Vid skälighetsbedömningen bör beroendeförhållandet och behov särskilt beaktas

Regeringens förslag: Arv eller försäkringsbelopp ska få avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Vid skälighetsbedömningen ska särskilt beaktas det beroendeförhållande som fanns mellan arvlåtaren och sökanden och om sökanden har behov av egendomen.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att skälighetsbedömningen bör göras huvudsakligen utifrån sökandens behov av egendomen. Var sökanden och arvlåtaren sambor eller om de hade en styv-, foster- eller familjehemsrelation menar utredningen att bestämmelsen ska tillämpas på så sätt att sökandens behov av egendomen ska vara helt styrande vid skälighetsbedömningen.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter. *Kammarkollegiet* avstyrker dock utredningens förslag. Kammarkollegiet anser att utredningens förslag innebär att tillämpningen blir svårare. Kammarkollegiet anser vidare att det finns risk för att en partiell arvsrätt införs för efterlevande sambo om behov ställs som enda krav i skälighetsbedömningen och att utredningens förslag därmed innebär en ändring av ärvdabalkens arvsordning. I de fall grunden för avståendeansökan är att sökanden hjälpt eller tagit vård om den avlidne anser Kammarkollegiet att det finns skäl att helt slopa bedömningen av sökandens ekonomiska förhållanden.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att det bör ställas ett visst krav på samboskapets närhet och framför allt hur länge samboskapet varat.

Skälen för regeringens förslag

Beroendeförhållanden

Utredningen föreslår att arv och försäkringsbelopp ska få avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Som framgår av avsnitt 10.1.3 vilar förslaget på samma utgångspunkter som den nuvarande bestämmelsen vilket enligt regeringens mening är rimligt.

Enligt utredningens förslag bör skälighetsbedömningen göras huvudsakligen utifrån en behovsprövning. Utredningens skäl till detta är att den aktuella bestämmelsen är avsedd för särskilt ömmande fall, där ett arvsavstående inte kan ske på någon annan grund. Om sökanden inte kan anses ha behov av egendomen, kan det normalt inte anses vara ömmande. Regeringen instämmer i utredningens utgångspunkt att sökandens behov har en central betydelse för att bedöma om ett arvsavstående till en närstående är skäligt. Liksom i dag bör behovsbedömningen innebära att sökanden kan få del av arvet, om hans eller hennes ekonomiska förhållanden inte är alltför goda (se vidare om behovsprövningen nedan).

Genom den förändring som föreslås i avsnitt 10.1.3 av vem som bör anses vara närstående och som innebär att sambor bör anses vara närstående utan någon närmare bedömning av deras inbördes beroendeförhållande, kan dock utredningens förslag om hur skälighetsbedömningen bör gå till tolkas som att arv alltid ska avstås om den sökande varit sambo med arvlåtaren och har behov av egendomen. *Kammarkollegiet* anför att i och med detta skulle sambor som ansöker om arvsavstående alltid få ett belopp avstått till sig, eftersom det är ytterst få sökande som bedöms ha en för god ekonomi. Enligt Kammarkollegiets bedömning medför det att – för att det ska vara rättvist – myndigheten regelmässigt bör anmoda en sambo att ansöka om avstående. Det skulle som Kammarkollegiet framhåller alltså i det närmaste innebära en förändring av den generella arvsordningen, vilket enligt regeringen är en för långtgående förändring. Beroendeförhållandet mellan arvlåtaren och en efterlevande sambo bör därför

även fortsättningsvis bedömas vid skälighetsbedömningen (se vidare om särskilda överväganden vid skälighetsbedömning för sambor nedan).

Regeringen har övervägt att vid sidan av utredningens förslag därför införa en särskild bestämmelse om skälighetsbedömningen när sökanden är arvlåtarens sambo. Regeringen anser dock att en sådan reglering inte är lämplig. Syftet med bestämmelsen om avstående av arv till närstående är att Kammarkollegiet bör ha en diskretionär möjlighet att avstå arv där arvlåtarens yttersta vilja att avstå arvet inte har kunnat utredas men där det ändå är motiverat utifrån en skälighetsbedömning att så sker. Det ligger i sakens natur att en sådan skälighetsbedömning utgörs av en samlad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Vid en sådan bedömning bör enligt regeringens mening såväl beroendeförhållanden som behov vara sådana omständigheter som bör beaktas särskilt och att detta bör gälla oavsett om sökanden är arvlåtarens sambo eller annan närstående.

Till skillnad från utredningens förslag innebär regeringens förslag således att beroendeförhållandet på samma sätt som i dag kan ha betydelse både för bedömningen av om sökanden är närstående och för bedömningen av om ett arvsavstående framstår som skäligt. Regeringen anser att detta inte i sig behöver leda till tillämpningssvårigheter eller innebära motsägelsefulla bedömningar.

Behovsprövningen

Den aktuella bestämmelsen är som framgår ovan avsedd för särskilt ömmande fall, där ett avstående inte kan ske på någon annan grund. Om den sökande inte kan anses ha behov av egendomen, kan fallet normalt inte anses vara särskilt ömmande. Behovsprövningen bör utgå från sökandens ekonomiska förhållanden, eftersom det på motsvarande sätt som i dag normalt bör vara ett penningbelopp som avstås på den aktuella grunden. Detta innebär liksom i dag att endast en del av arvet bör avstås i de fall dödsboet har stora tillgångar. På motsvarande sätt som i dag bör en sökande som har en medelinkomst normalt anses ha behov av egendomen, även om han eller hon äger sin bostad.

Att ett arvsavstående ska vara skäligt innebär också att det endast är ett begränsat belopp som kan avstås. Om dödsboet har stora tillgångar kan endast en del av arvet avstås. I de fall sökanden har vårdat arvlåtaren bör skälighetsbedömningen enligt utredningen göras, efter att det konstaterats att sökanden har ett behov av egendomen, med utgångspunkt i omfattningen av vården och den tid under vilken tid den har utgått. Detta motsvarar hur bedömningen tidigare har gjorts. Enligt utredningen bör i dessa fall normalt, i dagens penningvärde, inte högre belopp än några hundratusen kronor avstås. Kammarkollegiet anser inte att man bör tala om en viss normalbeloppsnivå. Kammarkollegiet beslutar om avstående och måste då vara fritt att vara mer generöst om omständigheterna i ärendet medger det, inte bara i undantagsfall. Regeringen anser att beloppsnivåer liksom i dag får utvecklas i Kammarkollegiets praxis. Kammarkollegiet anser även att det finns skäl att helt slopa bedömningen av sökandens ekonomiska förhållanden i dessa fall. Hjälpens innehåll och omfattning kan enligt Kammarkollegiet anses ha varit densamma och bör därför kunna motivera att ett belopp avstås oavsett om den person som lämnat hjälpen är förmögen eller inte. Kammarkollegiet upplever det som stötande att inte

kunna bifalla en avståendeansökan från en person, som under lång tid lämnat en omfattande hjälp till arvlåtaren, på grund av att personens ekonomi är för god. Det är dessutom svårt för Kammarkollegiet att säkerställa att fullständiga och korrekta uppgifter om sökandens ekonomiska förhållanden ges in. Vanligen begärs en kopia av sökandens deklARATION. Av denna framgår dock inte en persons förmögenhet. Dessutom möts Kammarkollegiet ibland av en olust från sökandena att ge in uppgifter om sin ekonomi eftersom dessa uppgifter då blir allmän handling, som vem som helst kan få del av.

Regeringen bedömer att det som hittills bör vara Kammarkollegiet som i den samlade bedömningen bör komma fram till hur den sökandes ekonomiska förhållanden ska bedömas. Det är många faktorer som påverkar en enskild persons ekonomiska förhållanden och som kan skilja sig åt t.ex. i fråga om bostadsort. Regeringen bör inte närmare precisera hur den sökandes ekonomiska förhållanden ska värderas.

Det kan finnas andra fall då det är skäligt att avstå egendom, även om behovsprövningen utfaller negativt för sökanden. Det kan bl.a. vara fråga om att en närstående till arvlåtaren ansöker om att ett föremål som har ett stort affektionsvärde ska avstås till honom eller henne.

Särskilda överväganden vid skälighetsbedömning för sambor

Utredningen har föreslagit att i det fall en efterlevande sambo har vårdat arvlåtaren ska det vid bedömningen av storleken på det belopp som ska avstås göras en sammanvägning av samboskapet och vårdinsatsen. Denna sammanvägning innebär att ett högre belopp kan avstås till en efterlevande sambo som vårdat arvlåtaren än till en sambo som inte gjort några vårdinsatser eller till någon som inte varit sambo men vars vårdinsatser varit tillräckliga för att ett avstående ska vara skäligt.

Som behandlats ovan avviker dock regeringens förslag från utredningen i så måtto att det även för sambor bör krävas att det funnits ett beroendeförhållande. Det ligger dock enligt regeringen i sakens natur att bedömningen av beroendeförhållandet bör se annorlunda ut när det är fråga om sambor. Som tidigare nämnts anser exempelvis *Länsstyrelsen i Stockholms län* att när det gäller sambor bör det ställas ett visst krav på samboskapets närhet, och framför allt hur länge samboskapet varat, för att ett arvsavstående ska komma i fråga. Regeringen delar denna uppfattning i fråga om samboskapets längd.

Som beskrivits tidigare bör syftet med bestämmelsen om arvsavstående vara att ge Kammarkollegiet en möjlighet att göra en diskretionär och samlad bedömning av skäligheten att avstå egendom som annars skulle ha tillfallit fonden och vid denna bedömning särskilt beakta om det fanns ett beroendeförhållande mellan arvlåtaren och den sökande och om den sökande har behov av egendomen. Det är regeringens mening att samboskapets längd kan vara en omständighet som bör kunna beaktas vid såväl en bedömning av om det fanns ett beroendeförhållande mellan sambor som vid en bedömning av behovet. Att avgöra en relations "närhet" är dock, som Kammarkollegiet anfört i fråga om relationen mellan styvföräldrar och barn, en vansklig bedömning och bör inte i sig utgöra en del av skälighetsbedömningen.

10.2 Ingen ytterligare reglering vid arvsavstående av kulturhistorisk egendom

Regeringens bedömning: Det saknas behov av en reglering om hur Allmänna arvsfondens intressen ska tillgodoses vid arvsavståenden av egendom av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller natur- eller kulturvårdssynpunkt.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna tillstyrker bedömningen eller har inga synpunkter. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser dock att bestämmelsen om arvsavstående av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller natur- eller kulturvårdssynpunkt behöver moderniseras och förslår att även egendom som är av särskild betydelse från miljösynpunkt eller för idrotts- och friluftslivet eller som avser byggnadsminne eller värdefulla byggnadsverk bör kunna avstås till en juridisk person.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 25 § första stycket lagen om Allmänna arvsfonden får arv som utgörs av egendom vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt avstås till en juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt. Om det finns särskilda skäl, får ett belopp av det arv som tillfallit fonden tillsammans med sådan egendom avstås till mottagaren av denna att användas för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen.

Möjligheten att avstå kulturhistorisk egendom m.m. infördes år 1981. Möjligheten att då det finns särskilda skäl även avstå ett belopp av arvet infördes år 1994. Vid konkurrens med bestämmelsen i 24 § första meningen har enligt förarbetena arvlåtarens yttersta vilja företräde. Av förarbetena (LU 1980/81:11 s. 19–23 och Ds Ju 1979:11 s. 148) framgår också att arvsavståenden för de angivna ändamålen bör ske företrädesvis till museer, bibliotek, stiftelser och andra institutioner eller sammanslutningar, ibland kan det också vara lämpligt att avstå egendomen till förmån för kommuner.

Det bedömdes inte vara nödvändigt att förena arvsavståenden med villkor om hur egendomen ska förvaltas, eftersom den endast får avstås till juridiska personer som kan antas ha förutsättningar att sköta egendomen på avsett sätt. Det förutsattes dock att den beslutande myndigheten alltid kräver besked av den till vilken avståendet ska ske om hur egendomen är avsedd att förvaltas och att myndigheten, om den inte är nöjd med svaret, bör försöka få till stånd en överenskommelse med sökanden om de åtgärder som bör vidtas. Innan egendomen avstås bör ett samråd normalt ske med myndigheter som har särskild sakkunskap när det gäller att avgöra om egendomen är av sådant slag som bestämmelsen förutsätter.

Enligt den nuvarande bestämmelsen finns det således inte möjligheter att förmå mottagaren av egendom av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller natur- och kulturvårdssynpunkt att följa sina förpliktelser som den utfäst sig att göra efter ett arvsavstående. Regeringen anser att det är mycket angeläget att mottagaren av sådan egendom följer sina åtaganden.

Utredningen konstaterar samtidigt att antalet ansökningar och beslut om arvsvärdande av kulturhistorisk egendom m.m. är mycket få och att det förefaller vara mycket sällsynt att den som tar emot sådan egendom inte följer de åtaganden som denne gjort i samband med värdandet. I flera fall är mottagaren en annan statlig myndighet, främst Naturvårdsverket. Detta talar för att det saknas behov av att införa bättre möjligheter för Allmänna arvsfonden att förmå mottagaren att följa sina åtaganden.

Utredningen anser att det inte är rimligt att införa ett relativt omfattande regelverk mot bakgrund av de enstaka fall det handlar om. Utredningens sammantagna bedömning är att det saknas tillräckliga skäl att stärka fondens möjligheter att säkerställa att egendomen tas om hand på rätt sätt och enligt de åtaganden som mottagaren gjort när värdandet skedde och föreslår därför inte någon sådan reglering. Regeringen delar utredningens bedömning att det saknas behov av en lagreglering.

SKR föreslår att även egendom som är av särskild betydelse från miljösynpunkt eller för idrotts- och friluftslivet eller som avser byggnadsminne eller värdefulla byggnadsverk bör kunna värdas till en juridisk person. Det ingick inte i utredningens uppdrag att överväga en utvidgning av ändamålen för möjlighet till arvsvärdande på så sätt som SKR föreslagit. Det saknas därmed underlag för att bedöma genomförbarheten av SKR:s förslag. Bestämmelserna om värdande av egendom av kulturhistoriska skäl eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt bör därför föras över oförändrade i sak till den nya lagen om Allmänna arvsfonden.

10.3 Kammarkollegiet bör besluta i samtliga ärenden om värdande

Regeringens förslag: Samtliga beslut i ärenden om värdande av arv och försäkringsbelopp ska fattas av Kammarkollegiet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna har inte lämnat några synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

Enligt 26 § lagen om Allmänna arvsfonden är det regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Kammarkollegiet som beslutar om värdande av arv och försäkringsbelopp. Av 13 § förordningen om Allmänna arvsfonden framgår att Kammarkollegiet får besluta om att värdas från arv eller försäkringsbelopp när någon har ansökt om att egendom ska värdas. Om det i ett ärende om värdande av arv eller försäkringsbelopp som tillfallit Allmänna arvsfonden uppkommer någon fråga av särskild vikt från allmän synpunkt, ska kollegiet lämna över frågan med eget yttrande till regeringen för avgörande.

Tidigare gällde som ytterligare förutsättning för Kammarkollegiets behörighet att besluta om arvsvärdande att värdet av egendomen enligt bouppteckningen inte översteg ett visst belopp. Beloppsgränsen var två

miljoner kronor när den togs bort den 1 januari 2014 (se 13 § förordningen om Allmänna arvsfonden i den ursprungliga lydelsen).

Beslut om avstående av arv och försäkringsbelopp är som framgår ovan beroende av en skönsmässig bedömning. Det är alltså fråga om en diskretionär rätt för beslutsmyndigheten att avgöra om en ansökan om avstående ska beviljas. Besluten kan därför inte överklagas och i det fall regeringen meddelat ett beslut kan det inte bli föremål för rättsprövning enligt lagen (2006:304) om rättsprövning av vissa regeringsbeslut. Detta framgår av Högsta förvaltningsdomstolens (HFD) avgöranden HFD 2017 ref. 2 och HFD:s beslut den 19 juni 2017 i mål nr 3421-16, där det slås fast att en enskild inte kan hävda en rätt till arvsavstående och att det alltså inte är fråga om en civil rättighet enligt artikel 6.1 i Europakonventionen.

Samtliga beslut i ärenden om avstående av arv och försäkringsbelopp bör fattas av Kammarkollegiet

Utredningen konstaterar att förarbetena inte innehåller någon närmare anvisning om vad som anses vara av ”särskild vikt från allmän synpunkt”. Ett exempel som har avgjorts av regeringen, var om ett arvsavstående av kulturhistoriska skäl kan innefatta egendom av kulturhistoriskt värde för ett annat land än Sverige. Regeringen fann att så var fallet.

Kammarkollegiet har inte heller överlämnat något ärende till regeringen på denna grund sedan beloppsgränsen togs bort 2014. Utredningen konstaterar att även dessförinnan förefaller överlämnanden på den aktuella grunden ha varit mycket sällsynta.

Avståendegrunderna är till sin karaktär sådana att ansökningsärendena normalt endast har betydelse för den enskilda sökanden. Utredningen lyfter fram att det möjligen i något fall kan uppstå frågor som är av vikt från allmän synpunkt vid ansökningar om att egendom som har betydelse ur kulturhistorisk synpunkt eller natur- eller kulturvårdssynpunkt ska avstås enligt 25 § lagen om Allmänna arvsfonden.

Kammarkollegiet har redan möjlighet att samråda med myndigheter som har särskild sakkunskap när det gäller att avgöra om egendomen är av sådant slag som bestämmelsen förutsätter. Kollegiet har alltså, oberoende av möjligheten att överlämna ärenden till regeringen, goda möjligheter att skaffa sig ett tillfredsställande beslutsunderlag.

Frågor av särskild vikt från allmän synpunkt uppkommer ytterst sällan och utredningen bedömer att det inte förväntas ske någon ändring i detta avseende inom en överblickbar framtid. Utredningen ser inget praktiskt behov av politiska ställningstaganden i de fallen.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att den nuvarande möjligheten för Kammarkollegiet att lämna över ärenden där det uppkommit en fråga av särskild vikt från allmän synpunkt till regeringen ska tas bort och att samtliga beslut i ärenden om avstående av arv och försäkringsbelopp ska fattas av Kammarkollegiet.

11 Elektronisk underskrift

11.1 Nuvarande ordning

11.1.1 Reglering av ansökan

En ansökan om stöd ur Allmänna arvsfonden ska vara skriftlig och innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd ur fonden. Ansökningen ska dessutom vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud (9 § lagen om Allmänna arvsfonden).

Genom att ansökan undertecknas kan den som gjort ansökan identifieras, äktheten av det som undertecknas kan säkerställas och en kontroll av att den fysiska person som gjort ansökningen är behörig att göra ansökningen för den sökande organisationens räkning möjliggörs.

Organisationer som vill ansöka om stöd ur fonden hänvisas till en standardiserad ansökningsblankett. Av blanketten framgår att sökanden genom undertecknandet godtar de generella villkoren för stöd ur fonden och bekräftar att organisationen och det planerade projektet inte strider mot Arvsfondsdelegationens krav på demokratiska värderingar. Enligt ansökningsblanketten intygas genom undertecknandet också att de lämnade uppgifterna är riktiga och försäkras att projektstödet kommer att användas enligt de uppgifter som lämnats.

Om de uppgifter som lämnas inte är riktiga, kan det stöd som utbetalas komma att återkrävas (12 § första stycket 3 lagen om Allmänna arvsfonden). Undertecknandet utgör alltså även ett underlag för bevissäkring.

11.1.2 Reglering av elektroniska underskrifter

Förutsättningarna för elektroniska underskrifter anges i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG (kallad eIDAS-förordningen). Förordningen kompletteras av lagen (2016:561) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering.

En elektronisk underskrift är uppgifter i elektronisk form som är fogade till eller logiskt knutna till andra uppgifter i elektronisk form och som används av undertecknaren för att skriva under. En avancerad elektronisk underskrift är en elektronisk underskrift på vilken det ställs höga krav på säkerhet och kryptering. Den ska vara unikt knuten till undertecknaren och undertecknaren ska kunna identifieras genom den. Vidare ska uppgifterna för att skapa den elektroniska underskriften med hög grad av tillförlitlighet stå under enbart undertecknarens kontroll. Slutligen ska underskriften vara kopplad till de uppgifter som den används för att underteckna så att alla efterföljande ändringar kan upptäckas. Det finns också kvalificerade elektroniska underskrifter på vilka det ställs ännu högre krav (se artikel 3.11–3.13 och artikel 26 i eIDAS-förordningen och prop. 2015/16:72 s. 34).

11.2 Elektronisk underskrift bör tillåtas

Regeringens förslag: Arvsfondsdelegationen ska få tillåta att en ansökan om stöd undertecknas med en avancerad elektronisk underskrift.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter. *Funktionsrätt Sverige* tillstyrker förslaget under förutsättning att tjänsten för elektronisk underskrift är tillgänglig och utformad utifrån organisationernas behov och att organisationerna kan välja att underteckna ansökan på papper. *Kammarkollegiet* understryker vikten av att det skyndsamt blir möjligt för myndigheten att använda sig av elektroniska underskrifter.

Skälen för regeringens förslag

En del av utvecklingen mot mer digitalisering och administrativa förenklingar

Utvecklingen i samhället går mot allt mer digitalisering och det blir allt vanligare att enskilda förväntar sig att kunna kommunicera med myndigheter via internet. Att införa en möjlighet att ansöka om stöd ur Allmänna arvsfonden på elektronisk väg är ett naturligt steg i digitaliseringsutvecklingen.

Det finns också andra starka skäl för att införa ett elektroniskt ansökningsförfarande. Ett skäl är att det kan bidra till en förenklad ärendehantering och en effektivisering av Arvsfondsdelegationens hantering av ansökningar, bl.a. genom att de manuella pappers- och registreringsarbetena automatiseras.

Även för sökande organisationer kan ett elektroniskt ansökningsförfarande innebära effektivitetsvinster, eftersom upprättandet och ingivandet av en elektronisk ansökan kräver mindre arbete än vad en motsvarande pappersbaserad ansökan gör. Dessutom kan ett elektroniskt förfarande innehålla olika slag av stöd- och hjälpfunktioner som underlättar upprättandet av ansökan och minskar risken för fel.

Regeringen bedömer därför att det är en viktig del av fondens utvecklingsarbete att göra det möjligt för sökande organisationer att ge in ansökningar om stöd i elektronisk form. Regeringen föreslår dock inget krav på att ansökan måste vara elektroniskt underskriven utan det bör fortfarande vara möjligt att ansöka på papper, något som också *Funktionsrätt Sverige* för fram.

Krav på undertecknande av ansökningar om stöd även i fortsättningen

Ett sätt att möjliggöra ett elektroniskt ansökningsförfarande är att ta bort kravet på undertecknande helt och låta den allmänna regleringen i förvaltningslagen (2017:900) gälla. Förvaltningslagen innehåller varken något krav på att en ansökan måste vara skriftlig eller undertecknad men ger den myndighet som handlägger ett ärende möjlighet att begära att en handling bekräftas av avsändaren av myndigheten anser att det behövs (21 §). Bekräftelsen kan ske genom egenhändigt undertecknande eller på annat sätt. Det är myndigheten själv som får avgöra på vilket sätt bekräftelse ska ske (prop. 2016/17:180 s. 306 f.). För det fall en ansökan görs

skriftligen kan alltså myndigheten begära att den bekräftas genom att sökanden t.ex. egenhändigt undertecknar den.

Regeringen bedömer dock att det även fortsättningsvis bör krävas att ansökningar om stöd undertecknas, bl.a. med hänsyn till den viktiga bevissäkrande funktion som ett sådant krav har. Lagen bör därför även fortsättningsvis innehålla ett krav på att ansökningar om stöd ska vara egenhändigt undertecknade. Det nuvarande kravet på egenhändigt undertecknande bör kompletteras med en möjlighet till elektronisk underskrift.

Den elektroniska underskriften bör ha nivån avancerad

Regeringen föreslår således att Arvsfondsdelegationen ska få tillåta att en ansökan om stöd undertecknas med en elektronisk underskrift. Det är dock viktigt att kraven på bevissäkring m.m. kan uppfyllas även när en ansökan om stöd ur fonden undertecknas med en elektronisk underskrift.

I eIDAS-förordningen definieras bl.a. begreppen elektronisk underskrift, avancerad elektronisk underskrift och kvalificerad elektronisk underskrift. För dessa tre former av underskrifter ställs det upp olika krav på säkerhet och kryptering. Enligt regeringens bedömning är det angeläget att upphovsmannen till den elektroniska underskriften alltid kan identifieras på ett säkert sätt, eftersom den bevissäkrande funktionen annars skulle riskera att gå förlorad.

Enligt eIDAS-förordningen finns då två varianter att välja mellan, nämligen avancerad eller kvalificerad elektronisk underskrift. För den sistnämnda ställs mycket höga säkerhetskrav. Vid valet mellan dessa två underskriftsslag kan det konstateras att det i svensk lagstiftning för närvarande inte ställs krav på kvalificerad elektronisk underskrift. De elektroniska underskrifter som för närvarande används i Sverige via tjänsterna för e-legitimation anses dock generellt sett uppfylla kraven för avancerade elektroniska underskrifter (se t.ex. prop. 2015/16:125 s. 209). Mot denna bakgrund och med beaktande av att det även för en avancerad elektronisk underskrift ställs höga krav på säkerhet och kryptering, bör denna nivå på underskriften väljas.

Regeringen föreslår därför att en ansökan om stöd ur Allmänna arvsfonden som undertecknas elektroniskt ska skrivas under med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i eIDAS-förordningen, i den ursprungliga lydelsen. När det gäller hänvisningsteknik är utgångspunkten att s.k. statisk hänvisning – till skillnad från dynamisk – bör användas vid hänvisningar till EU-förordningar. Med det menas att hänvisningen utformas så att den avser förordningen i en viss angiven lydelse. Det är också denna teknik som använts vid andra liknande hänvisningar till förordningen. Det saknas anledning att nu göra på något annat sätt och hänvisningen bör därför vara statisk. Det innebär att ändringar som görs i förordningen efter den tidpunkt som pekas ut i hänvisningen inte kommer att påverka innebörden av den nationella bestämmelsen.

12 Beslut om försäljning av fast egendom

12.1 Nuvarande ordning

12.1.1 Allmänt om försäljning av statens tillgångar

Enligt regeringsformen förvaltar och förfogar regeringen över statens tillgångar, om de inte avser riksdagens myndigheter eller i lag har avsatts till särskild förvaltning (9 kap. 8 § första stycket). Riksdagen beslutar dock om grunder för förvaltningen av och förfogandet över statens tillgångar (9 kap. 9 § första meningen). Riksdagens beslutade grunder i detta avseende finns i 8 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) där det framgår att när värdet av fast egendom inte överstiger 75 miljoner kronor, får regeringen besluta att sälja egendomen, om den inte alls eller endast i ringa utsträckning behövs i statens verksamhet och om det inte finns särskilda skäl för att egendomen fortfarande ska ägas av staten.

Regeringen får dock – utan de angivna begränsningarna – besluta om försäljning till en kommun för samhällsbyggnadsändamål. I förordningen (1996:1190) om överlåtelse av statens fasta egendom, m.m. har regeringen inom vissa värdegränser delegerat sin beslutanderätt till myndigheter under regeringen. Förordningen innehåller också närmare bestämmelser om försäljningsförfarandet i de fall där myndigheterna beslutar om försäljning.

12.1.2 Försäljning av Allmänna arvsfondens tillgångar

Allmänna arvsfonden har en unik rättslig ställning till följd av sin uppgift och det sätt som fonden har skapats på och regleras. Fonden är en självständig och självägande förmögenhetsmassa av allmännyttig karaktär. Den är en egen juridisk person och en legal arvinge med egen arvsrätt.

För att undvika att Allmänna arvsfondens förmögenhet kopplas samman med statens tillgångar, redovisas fonden inte bland statens tillgångar i årsredovisningen för staten. Den tas alltså inte med i statens nettoförmögenhet eller bland fonder med särskilda ändamål (se prop. 2002/03:136 s. 14, 22 och 23). Det förhållandet att Allmänna arvsfondens tillgångar inte ingår bland statens tillgångar innebär att de ovan redovisade bestämmelserna i regeringsformen inte är tillämpliga och att försäljning av fondens egendom inte följer det regelverk som gäller för försäljning av statlig egendom (se SOU 2002:19 s. 76 och 77 samt prop. 1990/91:132 s. 2 och 4–8).

Riksdagen har genom bestämmelsen i 21 § lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden bemyndigat regeringen att besluta om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit fonden. Regeringen får i sin tur bemyndiga Kammarkollegiet att besluta om försäljning av sådan egendom. Kammarkollegiets bemyndigande i detta avseende finns i 16 § förordningen om Allmänna arvsfonden. Enligt denna bestämmelse prövas frågan om försäljning av egendom av Kammarkollegiet, om egendomens värde är högst tio miljoner kronor, och av regeringen, om värdet är högre. Med värde avses taxeringsvärdet eller, om sådant saknas, det marknadsvärde som har bedömts vid en särskild värdering.

I förordningen finns även följande bestämmelser för försäljningen av Allmänna arvsfondens fasta egendom. Allmänna arvsfondens fasta egendom ska säljas så snart det kan ske, till högsta möjliga pris och på ett ändamålsenligt sätt (14 §). Kammarkollegiet ska underrätta berörd kommun eller statlig myndighet om en blivande försäljning, när det med hänsyn till egendomens läge och beskaffenhet eller annars ter sig sannolikt att kommunen eller myndigheten behöver förvärva egendomen för ett kommunalt eller statligt ändamål (samhällsbyggnadsändamål), eller att kommunen eller myndigheten behöver förvärva egendomen för att tillgodose intressen som den har att bevaka (15 §). Kammarkollegiet har hand om försäljningen men får till sin hjälp med försäljningen anlita andra myndigheter under regeringen (17 §). Vid försäljning av en bostadsfastighet för permanent bruk ska eventuella hyresgäster erbjudas att köpa fastigheten till dess marknadsvärde. Detta gäller dock inte om Kammarkollegiet eller regeringen har beslutat att fastigheten ska säljas till den kommun där den finns för att användas för samhällsbyggnadsändamål (18 §). Kammarkollegiet får meddela de ytterligare föreskrifter som kan behövas för verkställigheten av bestämmelserna (19 §). Några sådana föreskrifter har dock inte meddelats. Bestämmelserna ska också gälla tomträtt (20 §).

12.2 Samtliga beslut om försäljning av fast egendom och tomträtt bör fattas av Kammarkollegiet

Regeringens förslag: Samtliga beslut om försäljning av fast egendom och tomträtt som har tillfallit Allmänna arvsfonden ska fattas av Kammarkollegiet.

Regeringens bedömning: Den bestämmelse som i dag finns i förordningen om Allmänna arvsfonden om att fråga om försäljning av fast egendom med ett värde över tio miljoner kronor ska prövas av regeringen bör tas bort.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna delar utredningens förslag eller har inga synpunkter.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Regeringens ambition är att regeringen och Regeringskansliet bör koncentrera sin verksamhet till sådant som har betydelse för styrandet av riket. Som ett led i att renodla verksamheten bör Regeringskansliet därför avlastas förvaltningsärenden i så stor utsträckning som möjligt. Under en följd av år har därför ett stort antal ärendegrupper på olika förvaltningsområden flyttats över från regeringen till myndigheter under regeringen.

Den fasta egendom som tillhör Allmänna arvsfonden har i de flesta fall kommit i fondens ägo genom arv, testamente eller gåva. Riksdagen, som utövar bestämmanderätten över fonden, har utan någon beloppsgräns eller övriga inskränkningar eller villkor delegerat rätten att besluta om försäljning av fondens fasta egendom till regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Kammarkollegiet. Detta skiljer sig från vad som framgår

ovan om statliga tillgångar, där regeringens bemyndigande att sälja statens fasta egendom är begränsat till egendom vars värde inte överstiger 75 miljoner kronor. Någon sådan begränsning finns alltså inte för regeringen att besluta om försäljning av Allmänna arvsfondens egendom. Även om det i Allmänna arvsfondens regelverk inte finns angivet några villkor för hur regeringen ska förfara vid försäljningen av fondens fasta egendom så ska försäljningen självfallet ske i syfte att ta till vara fondens intressen.

Av Allmänna arvsfondens konstruktion och syfte följer att fondens intresse när det gäller egendomen i princip endast är att sälja den så snart som möjligt, till högsta möjliga pris och på ett ändamålsenligt sätt för att medel ska kunna tillföras fonden och för att medlen därefter ska delas ut för att kunna främja fondens målgrupper. Regeringen torde alltså inte ha någon egentlig möjlighet att t.ex. underlåta att besluta att egendomen ska säljas eller besluta att egendomen ska säljas till underpris. I förordningen om Allmänna arvsfonden har regeringen föreskrivit att den prövning som ska ske vid en försäljning också ska innefatta de momenten att en kommun eller en statlig myndighet under vissa förutsättningar ska underrättas om försäljningen och, om egendomen utgörs av en bostadsfastighet för permanent bruk, att eventuella hyresgäster ska erbjudas att köpa fastigheten.

Den formella prövning som alltså ska göras i ärenden om försäljning av fast egendom och tomträtt är inte beroende av egendomens värde. Något alternativ till att besluta om försäljning av fast egendom och tomträtt som tillfallit fonden torde inte finnas, även om försäljningen i vissa fall ska ske till en kommun eller statlig myndighet respektive hyresgäster. Försäljningarna bör sannolikt inte heller ha sådana politiska inslag att det krävs att regeringen av det skälet fattar beslut. Regeringen gör därför bedömningen att det inte finns några bärande skäl som talar för att regeringen ska pröva frågor om försäljning av fast egendom när värdet av egendomen överstiger ett visst belopp. Den praktiska hanteringen av alla ärenden sker redan i dag av Kammarkollegiet och det bedöms inte finnas något som hindrar att kollegiet framöver får pröva frågor om försäljning av fondens fasta egendom, oberoende av egendomens värde.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen därför att Kammarkollegiet bör besluta om försäljning av all fast egendom eller tomträtt som har tillfallit Allmänna arvsfonden. Den bestämmelse som i dag finns i förordningen om Allmänna arvsfonden om att fråga om försäljning av fast egendom med ett värde över tio miljoner kronor ska prövas av regeringen bör därför tas bort.

13 Kostnader i bristbon

13.1 Bristbon och god mans arvode

13.1.1 Nuvarande ordning

Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare ska den som har boet i sin

vård anmäla detta till Kammarkollegiet (17 § lagen om Allmänna arvsfonden). Kammarkollegiet ska i sin tur förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen. Av 18 § samma lag följer att god man inte behöver förordnas om fonden har uteslutits från arv genom testamente och Kammarkollegiet bedömer att det inte finns någon anledning till klander av testamentet. Vidare behövs enligt bestämmelsen inte ett förordnande av god man om boet har större skulder än tillgångar och det inte behövs en god man för att ta vård om egendomen, eller om egendom som har tillfallit fonden som legat utgörs av pengar. Om egendom har tillfallit fonden genom gåva som inte endast utgörs av pengar, ska Kammarkollegiet emellertid förordna en god man att ta hand om egendomen (19 §).

Den gode mannen står under kollegiets tillsyn (20 § första stycket). Kammarkollegiet företräder fondens intressen och ser till att boet avvecklas på ett riktigt sätt. Vid uppdrag som god man för Allmänna arvsfonden gäller 18 kap. handelsbalkens regler om sysslomän (20 § andra stycket).

Den gode mannen företräder fonden vid boutredningen och sköter det praktiska arbetet med boet. När boutredningen är klar och uppdraget således är slutfört ska den gode mannen redovisa sin förvaltning till Kammarkollegiet och betala in de medel som finns kvar till fonden (vilket följer av 18 kap. 1 § handelsbalken). Av 18 kap. 5 § nämnda balk framgår att den gode mannen har rätt till skälig ersättning för nedlagt arbete. Den gode mannen har också rätt till ersättning för kostnader som varit nödvändiga för utförandet av uppdraget. Tvist om redovisning, arvode och annat som hör till uppdragets genomförande får prövas och bedömas efter de nämnda bestämmelserna och ytterst av domstol. Det aktuella godmanskapet är inte att jämföras med vanliga förordnanden av god man utan ska enligt förarbetena till lagen om Allmänna arvsfonden ses som ett uppdragsförhållande mellan Kammarkollegiet och den som har utsetts att företräda fonden i boutredningen (SOU 1992:120 s. 110 och prop. 1993/94:124 s. 30).

De nu nämnda bestämmelserna överensstämmer i huvudsak med vad som följde av 1928 års lag om Allmänna arvsfonden. I förarbetena till den lagen angavs att de tillämpliga reglerna i handelsbalkens kapitel om sysslomän bl.a. innebär att reglerna om sysslomans redovisning äger motsvarande tillämpning samt att fonden svarar för att gode mannen erhåller skäligt arvode för uppdraget (SOU 1967:2 s. 18). Vidare framgår det av förarbetena till den tidigare lagen att dåvarande Kammaradvokatfiskalsämbetet som remissinstans framhöll att det är angeläget att gode män inte förordnas i bristbon där tillgångarna inte räcker för kostnaderna för godmanskapet samt att den nuvarande regleringen i 18 § utformades så att den bättre skulle stämma överens med den praxis som kollegiet tillämpade (prop. 1969:83 s. 39 och 51 samt SOU 1967:2 s. 74).

Någon uttrycklig reglering i lagen om Allmänna arvsfonden finns inte vad gäller just ersättning till god man som förordnats av Kammarkollegiet och som inte täcks av medlen i det dödsbo för vilket den gode mannen har utsetts att företräda fonden. Av 30 § följer dock att Kammarkollegiets kostnader för att förvalta och företräda fonden enligt lagen ska betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer. Den sistnämnda lagregeln motsvarar regleringen i 1 § tredje stycket 1928 års lag om Allmänna arvsfonden, vilken infördes för att göra det möjligt att belasta Allmänna arvsfonden med Kammarkollegiets kostnader för avveckling av

dödsbon samt med kostnaderna för förvaltningen av fonden i stället för att dessa kostnader skulle bekostas av skattemedel. Lagstiftaren anförde i detta sammanhang att Kammarkollegiets alla kostnader som följer av dess uppgifter enligt lagen om Allmänna arvsfonden, såväl förvaltning som övriga uppgifter, bör bekostas med medel ur fonden (prop. 1983/84:153 s. 3 f.).

Vid utredningens genomgång av Kammarkollegiets praxis vid förordnande av gode män framgår att kollegiet regelmässigt förordnar god man att företräda fonden i boutredningen för de dödsbon kollegiet svarar för att avveckla. Det framgår även att det är relativt vanligt att dödsbon som Kammarkollegiet ansvarar för att avveckla utgörs av ett så kallat bristbo, i vilket tillgångarna inte täcker skulderna i boet. Enligt uppgift från Kammarkollegiet är detta oftast något som kan konstateras tämligen omgående och den gode mannen som utses att företräda fonden är då medveten om detta. Den gode mannens uppgift blir i praktiken att i första hand försöka nå en frivillig uppgörelse med borgenärerna som innebär att borgenärerna sätter ned eller avskriver sina fordringar på dödsboet. Om det inte är möjligt att nå en överenskommelse, kan dödsboet komma att begäras i konkurs enligt reglerna i konkurslagen (1987:672). Kammarkollegiet vill med hänsyn till den avlidnes integritet undvika att ett insolvent dödsbo försätts i konkurs.

Av Kammarkollegiets interna praxis följer att avvecklingen av ett dödsbo ska bära sina egna kostnader. Detta innebär att den gode mannens ersättning i normalfallet bekostas av medel ur boet. Ofta kan den gode mannens arvode täckas av dessa medel.

Det förekommer att vissa kommuner själva ombesörjer avvecklingen av ett dödsbo som är ett bristbo, och således gör samma arbete som en god man, varför något förordnande inte krävs i de fallen.

Kammarkollegiet har till utredningen framfört att kollegiet inte upplever sig ha tillräckligt tydligt lagstöd för att bekosta en god mans arvode med medel ur Allmänna arvsfonden. Enligt Kammarkollegiet accepterar den gode mannen normalt att dennes arvode sätts ned om medel i boet saknas för att täcka arvodet. I de fall medel saknas i boet att helt eller delvis täcka den gode mannens arvode har det dock förekommit att medel ur Allmänna arvsfonden bekostat arvodet. Det är mycket sällan som det har uppstått en tvist mellan Kammarkollegiet och den gode mannen i en arvodesfråga.

13.1.2 Behov av förtydligande i lag saknas när det gäller ersättning till god man

Regeringens bedömning: Allmänna arvsfonden bör anses vara uppdragsgivare till en god man som utses att företräda fonden i en boutredning för ett dödsbo i vilket fonden är delägare. Någon ytterligare reglering behövs därför inte för att ersättningen för den gode mannens arbete och kostnader ska kunna täckas av medel ur fonden om dödsboet saknar medel.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna delar utredningens bedömning eller har inga synpunkter. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att det bör regleras i lag att samtliga dödsbon där Allmänna arvsfonden är ensam dödsbodelägare ska hanteras av Allmänna arvsfonden och att god man ska tillsättas av Kammarkollegiet oaktat dödsboets ekonomiska status. SKR anser vidare att det bör införas en uttrycklig bestämmelse i lagen att Allmänna arvsfonden ska betala arvode till god man för dödsbo när dödsboet saknar medel. *Kammarkollegiet* anser att det inte ska vara obligatoriskt att förordna god man, trots att ärendet inte omfattas av undantagen.

Skälen för regeringens bedömning: SKR anger i sitt remissyttrande att kommunerna länge har erfarit att Allmänna arvsfonden bara tar ansvar för dödsbon med överskott. Dödsbon med förväntad brist lämnas över till socialnämnderna att förvalta och avveckla. SKR anser därför att samtliga dödsbon där Allmänna arvsfonden är ensam dödsbodelägare rätteligen ska hanteras av Allmänna arvsfonden och att – oaktat dödsboets ekonomiska status – god man ska tillsättas av Kammarkollegiet samt att detta bör förtydligas i lag. SKR för vidare fram att bristbon kan stå utan god man på grund av att Allmänna arvsfonden inte arvoderar gode män i de fall arvode inte kan utgå ur dödsboet. SKR anser att det därför bör regleras i lag att Allmänna arvsfonden ska betala arvode till god man för dödsbo när dödsboet saknar medel.

Ett dödsbo är ett självständigt rättssubjekt vars förvaltning avser att avveckla boet efter den avlidne. Det framstår därför som naturligt att det enskilda boet så långt det är möjligt ska bära sina egna kostnader för sin avveckling, vilket innefattar bl.a. kostnader för arvodet för den gode mannen. Enligt de i avsnitt 13.1.1 redovisade förarbeten till nämnda bestämmelse är Kammarkollegiet att se som uppdragsgivare åt de gode män som utses av myndigheten att förvalta dödsbon för Allmänna arvsfondens räkning. Visserligen är det Kammarkollegiet som har till uppgift att utse en god man att företräda Allmänna arvsfonden vid boutredningen i det dödsbo i vilket fonden är delägare. Den gode mannens uppdrag är dock enligt lagtextens lydelse att företräda fonden, och således inte Kammarkollegiet, i avvecklingen av ett dödsbo. Mot bakgrund av ovanstående framstår det som mer naturligt att Allmänna arvsfonden är att betrakta som uppdragsgivare till den gode mannen än att Kammarkollegiet skulle ha den rollen. Övervägande skäl talar därför för att Allmänna arvsfonden är att se som uppdragsgivare till den gode mannen.

Med ett sådant synsätt är det en teoretisk fråga om kostnaden för en god mans arvode som inte täcks av medel ur dödsboet skulle vara en sådan kostnad för avveckling av dödsbon som Kammarkollegiet har rätt till ersättning till med medel ur fonden enligt 30 § lagen om Allmänna arvsfonden. Kostnaden ska således inte ingå i Kammarkollegiets kostnader för vilka regeringen bestämmer ramarna för enligt 20 a § förordningen om Allmänna arvsfonden.

I de fall en god mans arvode inte täcks av medel ur det dödsbo som denne är utsedd att förvalta är det alltså i stället Allmänna arvsfonden i egenskap av uppdragsgivare som ska ersätta den gode mannen för dennes arbete och kostnader förenade med uppdraget enligt 17 § lagen om Allmänna arvsfonden. Kostnaden för arvoden som inte täcks av medel i det enskilda dödsboet kan därmed täckas direkt med medel ur fonden.

Regeringen bedömer till skillnad från SKR att det inte finns behov av reglera detta förhållande i lag, utan att det är tillräckligt att det framgår av lagen om Allmänna arvsfonden att bestämmelserna om sysslomän i 18 kap. handelsbalken gäller för de gode män som utses att företräda fonden vid avvecklingen av ett dödsbo.

SKR anser att det bör regleras i lag att samtliga dödsbon där Allmänna arvsfonden är ensam dödsbodeläggare ska hanteras av Allmänna arvsfonden och att god man ska tillsättas av Kammarkollegiet, oaktat dödsboets ekonomiska status. Regeringen anser att skälen för de undantag från att förordna god man som framgår av förarbetsuttalanden vid införandet av undantagsbestämmelsen fortfarande är giltiga (SOU 1967:2 s. 74, prop. 1969:83 s. 50–51). Regeringen har därför inte för avsikt att som SKR förordar föreslå att Kammarkollegiet ska förordna god man i samtliga fall där arvsfonden är ensam dödsbodeläggare.

Kammarkollegiet anser att det kan finnas situationer där det – utan att ärendet omfattas av nuvarande undantagsbestämmelse för när god man ska förordnas av Kammarkollegiet – bedöms vara obehövt att förordna en god man. Kammarkollegiet föreslår därför att ordet ”ska” byts ut mot ”bör” i bestämmelsen. De förslag till bestämmelser som utredningen lämnar avseende förordnande av god man motsvarar de som gäller i dag. Regeringen delar inte Kammarkollegiets bedömning att fler undantag bör tillåtas utan anser att nuvarande bestämmelser om undantag i 18 § lagen om Allmänna arvsfonden är tillräckliga.

13.2 Begravningskostnader och kostnader för skötsel av gravplats

13.2.1 Nuvarande ordning

Kammarkollegiet ansvarar för avvecklingen av ett dödsbo för vilket det saknas annan arvinge än Allmänna arvsfonden. I dödsbon som Kammarkollegiet svarar för att avveckla uppstår i vissa fall frågan om huruvida Allmänna arvsfonden kan stå för kostnader förknippade med gravsättning.

Det allmänna ska enligt 9 kap. 6 § begravningslagen (1990:1144) svara för gravplats eller motsvarande på allmän gravningsplats under en tid av 25 år. Det allmänna svarar också för bl.a. gravsättning, kremering, lokal för förvaring och visning av stoftet, samt lokal för begravningsceremoni. Utanför det allmännas ansvar faller sådana åtgärder som anskaffande av kista och gravsten, annonsering, anordnande av begravningsceremoni och minnesstund samt skötselåtaganden (prop. 1998/99:38 s. 99).

Om den avlidne inte efterlämnar någon som ordnar med gravsättningen, ska den ordnas av den kommun där den avlidne senast var folkbokförd eller, om den avlidne inte har varit folkbokförd i Sverige, av den kommun där dödsfallet inträffade. För kostnaderna har kommunen rätt till ersättning av dödsboet (5 kap. 2 § begravningslagen).

Kostnader för begravning ska i första hand täckas av medel ur dödsboet efter den avlidne (se bl.a. RH 2010:43). Finns det inte medel i dödsboet som helt eller delvis täcker begravningskostnaderna finns det möjlighet för den avlidnes hemkommun att bevilja ekonomiskt bistånd för kostnader för

en värdig begravning (se Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd).

Rätten till en bestämd gravplats benämns gravrätt och utövas vanligen av anhöriga till den avlidne som har gravsatts på platsen. Gravrätten får utövas bara av den som i gravboken eller gravregistret är antecknad som innehavare av gravrätten (7 kap. 1 § begravningslagen). Innehavaren av gravrätten ska hålla gravplatsen i ordnat och värdigt skick (7 kap. 3 §). En gravrätt får upplåtas till en juridisk person bara om det finns särskilda skäl för det (7 kap. 4 §). Gravrättsinnehavare har rätt att bestämma vem som ska gravsättas inom gravplatsen och om val av gravanordning, t.ex. gravsten (7 kap. 21 och 26 §§).

Av förarbetena till begravningslagen följer att Kammarkollegiet som remissinstans anförde att gravrätt ska kunna upplåtas till Allmänna arvsfonden. Lagstiftaren instämde i Kammarkollegiets bedömning (prop. 1990/91:10 s. 55 f.).

Av 7 kap. 14 § begravningslagen följer vidare att om en gravrättsinnehavare avlider får gravrätten gå över bara till någon som genom släktskap eller på något annat sätt har nära anknytning antingen till den avlidne gravrättsinnehavaren eller till någon som är gravsatt inom gravplatsen. Gravrätten får också enligt bestämmelsen gå över till Allmänna arvsfonden i aktuellt fall. Som skäl till att fonden ska kunna överta gravrätten efter en avlidne gravrättsinnehavare angavs i förarbetena till lagen att detta faller sig naturligt eftersom Allmänna arvsfonden regelmässigt åtar sig att betala kostnaderna för gravskötsel i de fall där arvet efter en avlidne gravrättsinnehavare tillfaller fonden (prop. 1990/91:10 s. 110).

Gravsättning i minneslund, askgravlund och liknande avser ingen bestämd gravplats och således kan inte en gravrätt förvärfvas för en sådan plats.

Kammarkollegiet har till utredningen framfört att i de fall Allmänna arvsfonden är arvinge till en avlidne, vars dödsbo är ett bristbo, gravsätts ofta den avlidne i en minneslund, dvs. inte på en bestämd gravplats. Kostnader för gravsten och skötsel av gravplatsen aktualiseras således inte i detta fall.

Det förekommer dock att Kammarkollegiet ställs inför frågan om den avlidne ska gravsättas i en familjegrav, som den avlidne innehaft gravrätten till. Allmänna arvsfonden kan då enligt bestämmelserna i begravningslagen förvärva gravrätten, och på så sätt bli ansvarig för bl.a. skötsel av gravplatsen. Kammarkollegiet menar dock att det är oklart om kollegiet kan låta medel ur fonden bekosta skötseln av gravplatsen i fråga.

Enligt uppgift från Kammarkollegiet rör det sig om cirka 40–60 fall per år där frågan om gravrätt aktualiseras i ett bristbo. Kostnaden förknippad med gravrätt i dessa fall uppskattas av kollegiet till cirka 400 000 kronor per år.

13.2.2 Skäl saknas för att reglera i lag att kostnader för gravrätt och gravsättning kan belasta arvsfonden

Regeringens bedömning: Kostnader som är förknippade med en gravrätt eller en gravsättning som inte kan täckas med medel ur

dödsboet eller genom ekonomiskt bistånd bör kunna täckas av medel ur fonden utan någon lagändring.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna delar utredningens bedömning eller har inga synpunkter.

Skälen för regeringens bedömning

Kostnader förknippade med gravrätt och gravsättning bör täckas av medel ur fonden

När boet efter den avlidne är ett bristbo är det som framgår ovan vanligast att en avliden, för vilken Allmänna arvsfonden är arvinge, gravsätts i en minneslund. För gravplatser i minneslund finns det inte någon gravrätt och för skötseln svarar kyrkogårdsförvaltningen eller motsvarande. I dessa fall kan det dock kunna uppstå kostnader för gravsättningen som inte täcks av det allmännas ansvar vid begravning.

Om medlen i boet inte täcker kostnader för begravning och skötsel av en bestämd gravplats för vilken Allmänna arvsfonden har gravrätt, uppstår frågan om huruvida en sådan kostnad kan täckas av medel ur Allmänna arvsfonden. I de fall det finns en familjegrav som den avlidne kan gravsättas i och som denne har gravrätt till kan Allmänna arvsfonden överta gravrätten till graven. Med detta följer dock åtagande att sköta graven, varvid kostnader för detta uppkommer. Kostnader för t.ex. inskription i befintlig gravsten kan också uppkomma i dessa fall.

Det inflyter stora summor i Allmänna arvsfonden varje år och fondens bokförda värde uppgår till flera miljarder kronor i dagsläget. Anständighets-skäl talar starkt för att en avliden som saknar andra arvingar än Allmänna arvsfonden och som innehar en gravrätt till en familjegrav ska kunna gravsättas i den graven särskilt om den avlidne har önskat detta. Att personer skulle gravsättas i en minneslund endast på grund av att kostnaderna förknippade med gravrätten inte skulle kunna ersättas med medel ur Allmänna arvsfonden framstår inte som rimligt.

Det finns visserligen sannolikt fall där en avliden som har arvingar men där medel saknas i dödsboet för kostnader förknippade med en gravrätt i t.ex. en gemensam familjegrav gravsätts i en minneslund eller liknande på grund av att det saknas medel att täcka kostnader som följer av gravrätten. Denna omständighet bör dock inte hindra att Allmänna arvsfonden står för de kostnader som är förknippade med en gravrätt i de fall det är aktuellt att gravsätta en avliden i en familjegrav. Enligt uppgift från Kammarkollegiet rör det sig vidare om ett begränsat antal fall per år där frågan om gravrätt aktualiseras när det gäller bristbon.

Regeringen bedömer mot bakgrund av ovanstående att kostnader förknippade med en gravrätt som Allmänna arvsfonden har övertagit eller andra begravningskostnader bör täckas med medel ur fonden, om medel saknas i det enskilda dödsboet.

Lagreglering är obehövlig

Frågan är om kostnader förknippade med gravrätt och gravsättning ska ses som en kostnad som Kammarkollegiet har för avvecklingen av dödsbon,

eller om kostnaderna ska finansieras med medel direkt ur fonden. Av förarbetena till 30 § lagen om Allmänna arvsfonden, som reglerar Kammarkollegiets rätt till ersättning för kostnader för att företräda och förvalta fonden, behandlas inte frågan om kostnader som är förenade med en gravrätt som Allmänna arvsfonden innehar eller om andra begravningskostnader kan täckas av medel ur fonden.

Kammarkollegiet har till uppgift att avveckla dödsbon, och har rätt till kostnadstäckning genom medel ur fonden för kostnader förknippade med denna uppgift. En gravrätt efter en avliden kan enligt bestämmelser i begravningslagen emellertid förvärfas av Allmänna arvsfonden som det självständiga rättssubjektet fonden är, och således inte av Kammarkollegiet.

Utredningen bedömer att kostnader som är förknippade med gravrätten, som t.ex. kostnader för årlig gravskötsel, kan täckas av medel direkt ur fonden eftersom gravrätten tillkommer Allmänna arvsfonden. Kostnaderna har inte heller några beröringspunkter med själva avvecklingen av den avlidnes dödsbo. Kostnader förknippade med en gravrätt ska alltså inte ses som en kostnad för Kammarkollegiet i dess arbete med att avveckla ett dödsbo och bör därmed inte belasta Kammarkollegiet.

Andra kostnader som är förknippade med gravsättning och som inte kan täckas med medel ur det enskilda boet eller genom ekonomiskt bistånd bör inte heller ses som kostnader förknippade med Kammarkollegiets uppgift att avveckla dödsbon, utan de är, i likhet med kostnader som rör själva gravrätten, snarare hänförliga till Allmänna arvsfonden som sådan, i egenskap av fondens ställning som enda arvinge och dödsbodelägare. Sådana kostnader bör därför också kunna täckas med medel direkt ur fonden.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att någon uttrycklig lagreglering inte framstår som behövlig.

14 Redovisningsfrågor

14.1 Nuvarande ordning

14.1.1 Myndigheters och regeringens redovisningsskyldighet

Enligt förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska de myndigheter som lyder omedelbart under regeringen varje år lämna en årsredovisning till regeringen som ska ge underlag för regeringens uppföljning, prövning eller budgetering av myndighetens verksamhet. En myndighets årsredovisning ska enligt förordningen bestå av resultatredovisning, resultaträkning, balansräkning, anslagsredovisning, och noter (2 kap. 4 §). Förordningen innehåller även grundläggande redovisningsprinciper samt värderingsregler. I 2 kap. 5 § anges att årsredovisningen ska upprättas på ett överskådligt sätt. Enligt 2 kap. 6 § ska årsredovisningens delar upprättas som en helhet och ge en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska

ställning, dvs. årsredovisningen ska upprättas i enlighet med god redovisningssed.

Regeringens redovisningsskyldighet regleras i 10 kap. budgetlagen (2011:203). Enligt budgetlagen är regeringen redovisningsskyldig inför riksdagen för de tillgångar som regeringen förvaltar och förfogar över. Redovisningsskyldigheten omfattar även den verksamhet som bedrivs av staten samt statens skulder och övriga ekonomiska åtaganden (10 kap. 1 § nämnda lag). Årsredovisningen för staten grundas på de statliga myndigheternas årsredovisningar och upprättas enligt detaljerade krav i 10 kap. 6 § budgetlagen, som bl.a. anger att årsredovisningen ska innehålla en resultaträkning, en balansräkning, en finansieringsanalys och noter. Resultaträkningen, balansräkningen och finansieringsanalysen ska som huvudregel omfatta statens samtliga intäkter och kostnader, tillgångar och skulder samt betalningar som påverkar statens nettouplåning (10 kap. 7 § första stycket budgetlagen).

14.1.2 Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har till uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av bl.a. myndigheter under regeringen. Bestämmelser om denna granskning finns i lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Riksrevisionen ska enligt nämnda lag utföra dels effektivitetsrevision (2 och 4 §§) och dels årlig revision (3 och 5 §§). Effektivitetsrevision ska främst ta sikte på förhållanden med anknytning till statens budget, genomförandet och resultatet av statlig verksamhet och åtaganden i övrigt men får också avse de statliga insatserna i allmänhet (4 §). Granskningen av årsredovisningar har enligt 5 § till syfte att bedöma om redovisningen och underliggande redovisning är tillförlitlig och räkenskaperna rättvisande. Denna granskning ska ske enligt god revisionsmed. Av god revisionsmed följer att en revisor ska granska att årsredovisningen upprättas enligt tillämpligt regelverk.

14.1.3 Regelverket för Allmänna arvsfonden

Arvsfondsdelegationen är enligt 7 § förordningen (2004:484) om Allmänna arvsfonden undantagen från förordningen om årsredovisning och budgetunderlag. Arvsfondsdelegationen ska dock varje år före mars månads utgång lämna en verksamhetsberättelse till regeringen med en samlad redovisning av myndighetens stödgivning ur Allmänna arvsfonden som avser det senast avslutade räkenskapsåret (8 § förordningen om Allmänna arvsfonden).

Därutöver ska Kammarkollegiet enligt lagen om Allmänna arvsfonden varje år till regeringen lämna en redovisning för förvaltningen av Allmänna arvsfonden som avser det senast avslutade räkenskapsåret (16 a §). I förarbetena till 16 a § lagen om Allmänna arvsfonden anges att redovisningen ska lämnas i Kammarkollegiets årsredovisning (prop. 2002/03:136 s. 22). Socialutskottet ändrade dock lagen i förhållande till propositionen så att det i stället för att redovisningen skulle lämnas i Kammarkollegiets årsredovisning angavs att den skulle lämnas i samband med kollegiets årsredovisning (bet. 2003/04:SoU3). Utskottet anförde att

det kunde medföra problem att redogöra för två olika självständiga juridiska personer i samma årsredovisning. Mot bakgrund av denna lösning anförde utskottet att det krävdes en särskild bestämmelse om Riksrevisionens granskning förs in i lagen. Av 16 a § framgår således att Riksrevisionen i enlighet med vad som föreskrivs i 5 § lagen om revision av statlig verksamhet m.m. ska granska redovisningen.

Redovisningen för förvaltningen av Allmänna arvsfonden ska innefatta en balansräkning, en resultaträkning och noter upprättade i enlighet med årsredovisningslagen (11 b § första stycket förordningen om Allmänna arvsfonden). Årsredovisningslagen är redovisningsmässigt och juridiskt att betrakta som en ramlag. Detta innebär att lagen inte ensam tillräckligt väl ger vägledning för hur en redovisning ska upprättas för att uppfylla kravet på god redovisningssed. Enligt god redovisningssed behövs ett kompletterande regelverk till årsredovisningslagen för upprättande av balansräkning, resultaträkning och noter. Ett sådant kompletterande regelverk saknades i den ursprungliga lydelsen i nämnda paragraf.

I mars 2018 trädde en ny bestämmelse i kraft som anger att Allmänna arvsfonden vid upprättandet av balansräkning, resultaträkning och noter ska betraktas som en sådan stiftelse som tillgodoser sitt syfte genom att ur avkastningen lämna bidrag, en så kallad avkastningsstiftelse (11 b § andra stycket förordningen om Allmänna arvsfonden). Det innebär att vid upprättandet av balansräkning, resultaträkning och noter ska Kammarkollegiet tillämpa Bokföringsnämndens allmänna råd om årsredovisning och koncernredovisning (BFNAR 2012:1), det s.k. K3-regelverket. Riksrevisionen har i sina revisionsberättelser för Kammarkollegiets redovisning för förvaltningen av Allmänna arvsfonden avseende budgetåren 2018 och 2019 lämnat uttalande med avvikande mening eller med reservation (se avsnitt 14.3).

Regeringen ska enligt 31 § lagen om Allmänna arvsfonden varje år före juni månads utgång lämna en redovisning till riksdagen av hur Allmänna arvsfonden har förvaltats och hur stöd ur fonden har fördelats under föregående räkenskapsår samt ange den kommande inriktningen av stödet. Kammarkollegiets redovisning för förvaltningen av fonden ska fogas till regeringens redovisning till riksdagen. Redovisningsdatumet innebär att regeringens redovisning lämnas till riksdagen i anslutning till riksdagens sommaruppehåll.

14.2 Arvsfondsdelegationen bör även fortsatt vara undantagen krav att lämna årsredovisning

Regeringens bedömning: Arvsfondsdelegationen bör även fortsättningsvis vara undantagen kravet att lämna årsredovisning.
--

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna delar utredningens bedömning eller har inga synpunkter. *Riksrevisionen* framhåller dock att nuvarande konstruktion med

Kammarkollegiet som ansvarar för förvaltning av fonden och Arvsfondsdelegationen som beslutar om tilldelning av medel från fonden skapar revisionella gränsdragningsproblem.

Skälen för regeringens bedömning: En effektiv statsförvaltning förutsätter att myndigheternas verksamhet och resultat följs upp och utvärderas. Myndigheters årsredovisningar är ett viktigt underlag för regeringens styrning och kontroll av att myndigheterna fullföljer sitt uppdrag. Regeringen har behov av sådan information, både för sin styrning av förvaltningen och för att kunna ta fram förslag till riksdagen.

Riksdagens kontroll av regeringen förutsätter att regeringen i sin tur har tillgång till ett bra underlag för att informera riksdagen. Information om en myndighets verksamhet är således viktig ur flera aspekter. En årsredovisning som upprättas enligt bestämmelserna i förordningen om årsredovisning och budgetunderlag ger regeringen ett underlag som belyser myndighetens verksamhet ur olika aspekter och är upprättad i enlighet med god redovisningssed.

Riksrevisionen anser att den årliga revisionen av Allmänna arvsfondens förvaltning inte kan utföras, utan att även Arvsfondsdelegationens åtgärder beaktas i revisionen. Arvsfondsdelegationen utgör dock inte en sådan myndighet som den årliga revisionen vid Riksrevisionen ska granska. Eventuella brister i Arvsfondsdelegationens beslut eller fördelning av projektmedel som identifieras under revisionen kan inte avrapporteras i revisionsberättelsen för Allmänna arvsfonden eftersom ansvaret åvilar Arvsfondsdelegationen, vilken inte är föremål för någon årlig revision.

Arvsfondsdelegationen är en nämndmyndighet med en väl avgränsad verksamhet och är i likhet med flera andra nämndmyndigheter undantagen kravet på att lämna årsredovisning enligt reglerna i nämnda förordning. Arvsfondsdelegationen hanterar dock stora belopp i sin stödgivning och det är viktigt att delegationen redovisar verksamheten i särskild ordning för att säkerställa en insyn i verksamheten. Den verksamhetsberättelse som Arvsfondsdelegationen ska lämna före mars månads utgång innehåller en fyllig redovisning över stödgivningen under det gångna året ur olika aspekter. Verksamhetsberättelsen ger regeringen det underlag som behövs för regeringens redovisning till riksdagen.

Kostnaderna för Kammarkollegiets uppgifter att bl.a. bistå delegationen med ett kansli som utför administrativa och handläggande uppgifter finansieras av medel ur Allmänna arvsfonden och redovisas i Kammarkollegiets årsredovisning (som inte är att förväxla med Kammarkollegiets redovisning av förvaltningen av Allmänna arvsfonden). Arvsfondsdelegationen har således inte några egna kostnader för t.ex. personal eller någon egen ekonomi. Myndigheten har inte heller några egna tillgångar att redogöra för, och själva förvaltningen av fonden svarar Kammarkollegiet för att redovisa.

Det finns inte heller något hinder för Riksrevisionen att granska delegationen genom effektivitetsrevision enligt 4 § lagen om revision av statlig verksamhet m.m., även om Arvsfondsdelegationen är undantagen från kravet att lämna årsredovisning.

Regeringen bedömer därför att det inte finns behov som motiverar att delegationen lämnar en fullständig årsredovisning avseende sin verksamhet. Arvsfondsdelegationen bör därför även fortsättningsvis vara undantagen reglerna i förordningen om årsredovisning och budgetunderlag.

14.3 Det saknas i nuläget skäl för regeländring avseende Kammarkollegiets redovisning till regeringen

Regeringens bedömning: Det finns inte skäl att i nuläget ändra regelverket avseende Kammarkollegiets redovisning till regeringen.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna delar utredningens bedömning eller har inga synpunkter. *Riksrevisionen* instämmer inte i utredningens bedömning, eftersom myndigheten har erfarit att nuvarande regleringar innebär både otydligheter och i vissa delar motstridiga krav om vad årsredovisningen ska innehålla. Riksrevisionen föreslår att det tydligt klargörs i lagen om Allmänna arvsfonden, alternativt i förordningen om Allmänna arvsfonden, vilka regler som ska gälla för redovisningen av Allmänna arvsfonden för att undvika villkor som inte överensstämmer med villkoren i årsredovisningslagen.

Skälen för regeringens bedömning

Bestämmelsen i förordningen om Allmänna arvsfonden är mindre omfattande än kraven enligt årsredovisningslagen

Riksrevisionen konstaterar i sitt remissvar att Kammarkollegiets redovisning för förvaltningen av Allmänna arvsfonden ska upprättas i enlighet med det s.k. K3-regelverket (Bokföringsnämndens allmänna råd) för större företag, som enligt god sed ska komplettera det ramverk som årsredovisningslagen utgör. Av K3-regelverket framgår att regelverket ska, vid dess tillämpning, följas fullt ut (p. 1.4) och om detta inte tillämpas i sin helhet får man inte ange att den finansiella rapporten (årsredovisningen) är upprättad enligt K3 (p. 1.6). Det finns således inga undantag utan regelverket ska, om det uppges tillämpas, följas fullt ut.

I årsredovisningslagen (1995:1554) framgår att en finansiell rapport är en årsredovisning och där även innehållet i en sådan årsredovisning definieras. Den ska bland annat innehålla en förvaltningsberättelse med upplysningar om förhållanden som inte redovisas i resultaträkning, balansräkning eller i noter samt innehålla utvecklingen av företagets verksamhet, ställning och resultat. I 6 kap. 1 § i årsredovisningslagen lämnas detaljerad information om vilka upplysningar som förvaltningsberättelsen ska innehålla. Stiftelser ska i förvaltningsberättelsen även lämna uppgift om hur stiftelsens ändamål har främjats under räkenskapsåret (6 kap. 4 §). I årsredovisningen för ett större företag ska det också ingå en kassaflödesanalys (2 kap. 1 §).

Riksrevisionen noterar att enligt förordningen om Allmänna arvsfonden ska den årsredovisning som upprättas i enlighet med årsredovisningslagen innehålla balansräkning, resultaträkning och noter. Denna skrivning är således mindre omfattande än kraven enligt årsredovisningslagen och villkoren i förordningen om Allmänna arvsfonden överensstämmer enligt Riksrevisionen inte med bestämmelserna i årsredovisningslagen och i lagen om allmänna arvsfonden.

Det har klargjorts vilket regelverk som Kammarkollegiet ska använda vid redovisningen av förvaltningen av Allmänna arvsfonden

Sedan den 1 mars 2018 följer det uttryckligen av förordningen om Allmänna arvsfonden att fonden ska betraktas som en avkastningsstiftelse, vilket innebär att det har klargjorts att det är K3-regelverket som ska användas vid redovisning av förvaltningen av fonden. Kammarkollegiet har dock under flera år följt regelverket för avkastningsstiftelser vid redovisningen av förvaltningen av Allmänna arvsfonden.

Även om Riksrevisionen i sin revisionsberättelse för räkenskapsåret 2016 lämnade upplysningen att regelverket för insamlingsstiftelser vore att föredra, fann revisionen att redovisningen gav en rättvisande bild av Kammarkollegiets förvaltning av Allmänna arvsfondens ekonomiska resultat samt att kollegiet hade lämnat en redovisning för förvaltningen som var förenlig med och stödjer en rättvisande bild i redovisningen som helhet. Riksrevisionen gjorde samma bedömning i sin revisionsberättelse för räkenskapsåret 2017, då Kammarkollegiet för första gången har kunnat tillämpa K3-regelverket, som med undantag för vissa särskilda regler gäller för både avkastningsstiftelser och insamlingsstiftelser.

Riksrevisionen har däremot lämnat uttalande med avvikande mening eller med reservation i revisionsberättelserna för Kammarkollegiets redovisning av förvaltningen av Allmänna arvsfonden för budgetåren 2018 och 2019. Under 2019 bedrev Kammarkollegiet ett omfattande arbete för att möta Riksrevisionens kritik avseende budgetåret 2018 och har utrett och åtgärdat samtliga områden som Riksrevisionen påtalade, förutom avseende redovisningen av intäkter av influtna arvsmedel. I revisionsberättelsen avseende Kammarkollegiets redovisning för förvaltningen av Allmänna arvsfonden för 2019 har Riksrevisionen lämnat uttalande med reservation, vilket är den lindrigaste formen av modifierad revisionsberättelse.

Influtna arvsmedel är enligt Riksrevisionen att likställa med intäkter av gåvor, vilka enligt K3-regelverket ska redovisas som intäkt till verkligt värde när de erhålls. Arvsmedel borde därför redovisas vid boupp-teckningstillfället. Att som Kammarkollegiet redovisa intäkten först vid inbetalning till fondens bankkonto innebär en eftersläpning i intäktsredovisningen.

Kammarkollegiet har i dialog med Riksrevisionens fortsatt arbetet med att säkerställa att gällande redovisningsregelverk följs även när det gäller intäktsredovisningen. Regeringen ser positivt på det arbete som Kammarkollegiet genomfört och fortsätter göra för att säkerställa att gällande regelverk följs. Regeringen kommer att följa upp resultatet av dessa åtgärder.

Regeringen anser därför att det inte finns skäl att i nuläget ändra regelverket avseende Kammarkollegiets redovisning av förvaltningen av Allmänna arvsfonden.

14.4 Oförändrad tidpunkt för överlämnande av regeringens redovisning till riksdagen

Regeringens bedömning: Det saknas skäl för att ändra tidpunkten för överlämnandet av regeringens redovisning till riksdagen.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter på utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Arvsfondsdelegationens verksamhetsberättelse, som ska lämnas till regeringen senast den 31 mars, utgör ett viktigt underlag för regeringens skrivelse till riksdagen om fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden föregående budgetår. Till regeringens skrivelse ska också Kammarkollegiets redovisning av förvaltningen av Allmänna arvsfonden fogas, vilken ska lämnas till regeringen senast den 22 februari (enligt 16 a § lagen om Allmänna arvsfonden ska den lämnas tillsammans med Kammarkollegiets årsredovisning).

Regeringen ska lämna årsredovisningen för staten senast den 15 april, och myndigheternas årsredovisningar som ligger till grund för denna årsredovisning ska lämnas senast den 22 februari. I jämförelse med detta tidsintervall framstår tiden för när regeringen ska lämna sin redovisning till riksdagen enligt 31 § första stycket lagen om Allmänna arvsfonden som förhållandevis väl tilltagen. Regeringen har tre månader till förfogande att färdigställa skrivelsen innan den ska lämnas till riksdagen senast den 30 juni.

Som angetts i det inledande avsnittet lämnas skrivelsen till riksdagen i anslutning till riksdagens sommaruppehåll. Regeringens skrivelse behandlas därför av riksdagen under hösten. Skrivelsen bereds normalt i socialutskottet under oktober månad, tillsammans med eventuella motioner i anledning av skrivelsen. Efter att skrivelsen har justerats fattar riksdagen beslut, i regel i början av november månad.

Det har till utredningen inte framkommit att den beskrivna ordningen ska ha orsakat några praktiska problem eller någon tidsnöd för vare sig Arvsfondsdelegationen eller riksdagen. Regeringen upplever inte heller att ordningen innebär några praktiska problem eller leder till någon tidsnöd. Det är viktigt att riksdagen fattar beslut om skrivelsen och dess innehåll i god tid innan årets slut, eftersom skrivelsen innehåller regeringens bedömning om stödets inriktning för det kommande året. Arvsfondsdelegationen behöver få besked om stödinriktningen innan det nya året börjar.

Att Kammarkollegiet ska lämna sitt kostnadsförslag angående verksamheten för kommande år senast den 31 augusti enligt 20 a § förordningen av Allmänna arvsfonden torde inte heller innebära några praktiska problem i förhållande till tidpunkten för när regeringen ska lämna sin skrivelse. Kostnadsförslaget avser kommande års verksamhet och är således inte hänförligt till den period som behandlas i skrivelsen. Däremot har Kammarkollegiet behov av att ta del av regeringens skrivelse innan kollegiet lämnar sitt kostnadsförslag, eftersom skrivelsen kan

innehålla sådana uppgifter, t.ex. inriktningen för kommande års stöd, som kan påverka kostnadsförslaget.

Mot bakgrund av ovanstående finner regeringen inte skäl att ändra tidpunkten för när regeringens skrivelse till riksdagen ska lämnas.

15 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagen om Allmänna arvsfonden och följdändringen i föräldrabalken ska träda i kraft den 1 juli 2021. Vid samma tidpunkt ska den nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden upphöra att gälla.

Den upphävda lagen ska fortfarande gälla för beslut om stöd som har meddelats före ikraftträdandet.

Regeringen ska efter ikraftträdandet få fatta beslut om hur stor del av fondens samlade tillgångar som ska vara tillgänglig för utdelning för perioden 1 juli 2021–31 december 2021 och samtidigt få ange beräknad nivå för 2022 och 2023.

Regeringens bedömning: Några ytterligare övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att den nya lagen om Allmänna arvsfonden ska träda i kraft den 1 juli 2019. Den paragraf som rör hur stor del av fondens medel som ska göras tillgänglig för utdelning förekommer inte i utredningens förslag och utredningen föreslår således inte någon övergångsbestämmelse i den delen.

Remissinstanserna: Merparten av remissinstanserna har inte haft några synpunkter på utredningens förslag. *Arvsfondsdelegationen* och *Kammarkollegiet* anser att flera av utredningens förslag kommer att medföra ett större administrativt arbete för att ta fram nya generella villkor, mallar för ansökningar, nya verktyg för bedömning av ansökningar, rutiner vid avbrytande m.m. Myndigheterna anser därför att det finns anledning till ett senarelagt ikraftträdandedatum.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens förslag och bedömning. I promemorian föreslås ett ikraftträdande den 1 januari 2021. Där föreslås inte några övergångsbestämmelser.

Remissinstanserna: När det gäller förslaget i promemorian har såväl Arvsfondsdelegationen som Kammarkollegiet framhållit att mer tid behövs för att kunna förbereda verksamheten för en ny målgrupp och föreslår därför ikraftträdande den 1 juli 2021.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: De lagändringar som föreslås bör träda i kraft vid tidigast möjliga tidpunkt. Regeringen föreslår, i enlighet med *Arvsfondsdelegationens* och *Kammarkollegiets* synpunkter, ett senare ikraftträdande än vad utredningen och promemorian föreslår.

I avsnitt 6.2 föreslår regeringen en ny reglering som innebär att beslut om hur stor del av fondens samlade tillgångar som ska göras tillgänglig

för utdelning fattas av regeringen inför nästkommande år. Regeringen ska enligt samma bestämmelse ange beräknad nivå för de två kommande åren. Regeringen har enligt förslaget inte möjlighet att fatta beslut som avser innevarande år eller ange beräknad nivå för de två kommande åren. Regeringen föreslår därför att den efter ikraftträdandet ska få fatta beslut om hur stor del av fondens samlade tillgångar som ska vara tillgänglig för utdelning för perioden 1 juli 2021–31 december 2021 och att den samtidigt ska få ange beräknad nivå för 2022 och 2023.

I avsnitt 9 föreslår regeringen ett nytt regelverk för möjligheten att avbryta en stödgivning. Regeringen föreslår där att en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden införs, att Arvsfondsdelegationen bör få besluta om att inte betala ut beviljats stöd i vissa fall och att en återbetalnings-skyldighet bör föreligga i fler fall. För dem som beviljats stöd enligt den hittillsvarande lagen är dessa villkor nya och framgick således inte av de föreskrifter som de stödbeslutet grundade sig på (se 37 § andra stycket 1 förvaltningslagen [2017:900]). Det är sålunda inte möjligt att tillämpa de nya reglerna på beslut om stöd som har meddelats före den nya lagens ikraftträdande. Regeringen föreslår därför att den hittillsvarande lagen fortfarande ska gälla i fråga om beslut om stöd som har meddelats före ikraftträdandet.

Kammarkollegiet ska enligt förslaget i avsnitt 12.2 i fortsättningen besluta i samtliga ärenden om försäljning av Allmänna arvsfondens fasta egendom. Regeringen ska alltså inte längre besluta i försäljningsärenden där egendomens värde överstiger tio miljoner kronor. Något sådant ärende har dock inte varit aktuellt under de senaste åren. Regeringen bedömer att det saknas skäl för att regeringen ska besluta i ärenden som eventuellt lämnas över för avgörande före förslagets ikraftträdande men som inte har avgjorts när förslagen träder i kraft. Följaktligen ska regeringen lämna tillbaka sådana ärenden till Kammarkollegiet.

I avsnitt 10.3 föreslår regeringen att Kammarkollegiet i fortsättningen ska besluta också i samtliga ärenden om avstående av arv och försäkringsbelopp som har tillfallit Allmänna arvsfonden. Regeringen ska alltså inte längre besluta i avståendeärenden där det uppkommit en fråga av särskild vikt från allmän synpunkt. Som framgår av avsnittet har sådana ärenden varit mycket sällsynta. Regeringen bedömer att det saknas skäl för att regeringen ska besluta i ärenden som eventuellt överlämnas före förslagets ikraftträdande men som inte har avgjorts när förslagen träder i kraft. På motsvarande sätt som för försäljningsärendena bör därför regeringen lämna tillbaka sådana ärenden till Kammarkollegiet.

En tidigare övergångsbestämmelse gäller fortfarande för ärenden om arvsavstående som kommit in till Kammarkollegiet före den 1 januari 2014. Enligt övergångsbestämmelsen ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i dessa fall. De äldre bestämmelserna innebär att regeringen ska besluta i ärendet, om värdet av egendomen enligt bouppteckningen överstiger två miljoner kronor. Inga sådana ärenden är dock längre aktuella.

Regeringen bedömer att det i övriga delar inte finns behov av några övergångsbestämmelser.

16 Konsekvenser

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Förslagen i denna lagrådsremiss medför inte att företag påförs några skyldigheter eller särbehandlas. Förslagen innebär inte något åliggande för kommunerna och därmed inte heller någon inskränkning i den kommunala självstyrelsen eller några ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Förslagen får inte heller några konsekvenser för statens finanser, eftersom såväl finansiering av arvsfondsprojekt som kostnader för fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden, liksom kostnader för att förvalta och företräda fonden, betalas ur fonden och inte via statens budget.

16.1 Konsekvenser för stödmottagande organisationer och fondens målgrupper

16.1.1 Fler organisationer kan komma att beviljas stöd vilket kommer arvsfondens målgrupper till del

Förslaget i avsnitt 6.1 om att utöka målgruppen för Allmänna arvsfonden till att även omfatta gruppen äldre bedömer regeringen kommer att öka antalet ansökningar. Hur stor ökningen kommer att bli är dock svårt att bedöma. Det ökade antalet ansökningar förväntas få den effekten att tillgängliga medel efter Arvsfondsdelegationens beslut kommer till användning för den nya målgruppen.

I avsnitt 7.2 föreslår regeringen att kravet på att en verksamhet ska vara nyskapande för att få stöd ska tas bort. I stället ska stöd enligt förslaget gå till verksamhet som är utvecklande för någon av Allmänna arvsfondens målgrupper. Enligt förslaget i avsnitt 7.1 ska dessutom de kriterier som redan i dag tillämpas av Arvsfondsdelegationen i sin beslutspraxis följa av lag. Dessa kriterier avser målgruppernas delaktighet i verksamheten samt verksamhetens möjlighet att kunna fortsätta efter stödgivningens slut.

Förslaget att ta bort kravet på nyskapande verksamhet samt i lag ange samtliga övergripande kriterier som ska tillämpas vid stödgivning syftar till att regelverket för stöd ur fonden ska bli tydligare för de organisationer som kan komma att söka stöd ur fonden. Det tydligare regelverket och ett slopande av kravet på att en verksamhet ska vara nyskapande kan således leda till att organisationer som är osäkra på innebörden av begreppet nyskapande eller som inte anser sig uppfylla det kravet och som därför har avstått från att söka stöd, kommer att söka stöd i högre grad. Att kravet på nyskapande tas bort innebär i sig att kraven för att få stöd sänks eftersom det enligt förslaget endast ställs som krav att – utöver kraven på målgruppens delaktighet och verksamhetens förmåga att överleva – verksamheten ska vara utvecklande för att få stöd. Verksamheter som kan vara utvecklande för målgrupperna men som inte når kravet på nyskapande och därmed inte har kommit i fråga för stöd, kan alltså med förslaget komma att beviljas stöd ur fonden. Det kan i sin tur gynna fondens målgrupper. De

projekt som kan finansieras med medel ur fonden riktar sig till dessa målgrupper och deras behov.

I avsnitt 8.2 föreslår regeringen en kortare tidsförbindelse för lokalstödsverksamhet i de fall den sökande organisationen hyr eller på annat sätt har nyttjanderätt till lokalen eller anläggningen i fråga och om det finns särskilda skäl för en kortare förbindelse än tio år. Förslaget syftar till att förenkla för organisationer att kunna få lokalstöd i de fall verksamhet bedrivs på orter där efterfrågan på lokaler är stor och det är mycket svårt att få hyreskontrakt för en tioårsperiod. En kortare tidsförbindelse skulle kunna förenkla för organisationer att hitta lämpliga lokaler för sin verksamhet och i och med det gynna verksamhetens målgrupper. Enligt regeringens bedömning innebär förslaget därmed att fler organisationer än tidigare kan komma att ansöka om och beviljas lokalstöd från fonden.

16.1.2 Minskad risk för undanträngning av befintliga målgrupper med särskilda medel för äldre

En utökad målgrupp kan förväntas medföra en ökad efterfrågan på Allmänna arvsfondens utdelningsbara medel. Regeringen bedömer att förslaget i avsnitt 6.2 om ändring av bestämmelsen om hur arvsfondens medel ska disponeras i nuläget avvärjer risk för undanträngning av befintliga målgrupper. Ändringen syftar till att de medel som hålls tillgängliga för utdelning bör motsvara de medel som behövs för utdelning enligt Arvsfondsdelegationens tillämpade kriterier. Fondens bedöms ha uthållighet för att kunna fungera som buffert för att säkra tillgång till utbetalningsbara medel, särskilt om inflödet av arvsmedel skulle minska.

I en längre konjunktursvacka kan dock ett högt tryck på utdelningsbara medel medföra att fondförmögenheten minskar. På längre sikt finns en risk att de utdelningsbara medlen minskar, vilket innebär att de tillgängliga medlen för verksamheter till förmån för befintliga målgrupper blir mindre. En ny målgrupp riskerar i en sådan situation att tränga undan medel för befintliga målgrupper. För att minska en sådan risk föreslås i avsnitt 6.3 att högst en tiondel av det belopp som regeringen beslutar ska vara utdelningsbart under nästkommande och de två därefter följande åren ska fördelas till verksamhet till förmån för den nya målgruppen äldre. Regeringen bedömer att regleringen bör utvärderas tre år efter att bestämmelsen trätt i kraft.

16.1.3 Elektronisk underskrift kräver mindre arbete än pappersbaserad ansökan

Förslaget i avsnitt 11.2 om att Arvsfondsdelegationen ska få tillåta att en ansökan om stöd undertecknas med en avancerad elektronisk underskrift innebär effektivitetsvinster för de sökande organisationerna. Det beror på att upprättandet och ingivandet av en elektronisk ansökan kräver mindre arbete än vad en motsvarande pappersbaserad ansökan gör.

16.2 Konsekvenser för förvaltningsmyndigheter och domstolar

16.2.1 Ökat antal ansökningar kräver utökade resurser för Kammarkollegiet

Som framgår av avsnitt 16.1.1 bedömer regeringen att antalet ansökningar om stöd ur Allmänna arvsfonden kan komma att öka genom att ytterligare en målgrupp för fonden införs och att regelverket tydliggörs och kriterierna för stöd i vissa fall förändras. Även förslaget om en kortare förbindelsetid för lokalstöd i vissa fall kan komma att öka antalet ansökningar om stöd.

Det innebär att Kammarkollegiets driftskostnader kan komma att öka eftersom ett ökat antal ansökningar kommer att kräva utökade resurser för att handlägga dessa ansökningar. Därutöver tillkommer kostnader för kommunikationsinsatser, kontroll, uppföljning och utvärdering m.m.

Det är svårt att bedöma i vilken omfattning antalet ansökningar kan komma att öka, men en ökning kommer troligen att ske gradvis i takt med att de nya reglerna blir kända bland aktuella stödmottagare.

När det gäller förslaget om att utöka målgruppen för arvsfonden till att även omfatta äldre personer bedömer Kammarkollegiet i sitt kostnadsförslag för verksamheten 2021 (S2020/06646) att förslaget kommer att innebära ett visst utvecklingsarbete. Enligt Kammarkollegiet behöver Arvsfondsdelegationens kanslistöd fördjupa kunskapen om den nya målgruppen. Kommunikation behövs för att nå ut till de organisationer som nu har möjlighet att söka ur fonden, till de offentliga aktörer som berörs av lagändringen, samt för ökad kännedom hos äldre generellt. Tidigare erfarenheter, bl.a. Arvsfondsdelegationens särskilda satsning Ålder är inget hinder, visar enligt Kammarkollegiet att äldre kan vara en svårnådd grupp. Det finns därför anledning att anta att kanslistödet måste finna andra sätt att nå ut med information än sådana som tar sin utgångspunkt i digitala verktyg. Med ambitionen att fördela mer medel än tidigare behöver Kammarkollegiet även utökade resurser till handläggning. Ett ökat antal ansökningar påverkar behovet av resurser för handläggning, uppföljning och redovisning m.m. Fler ansökningar innebär även att fler projekt ska kvalitetsgranskas och kontrolleras. Kammarkollegiet anser också att det är angeläget att beakta tillgänglighetsaspekten när verksamheten utvecklas.

Kammarkollegiet bedömer att förslaget innebär ökade administrativa kostnader motsvarande 4 miljoner kronor, inklusive initiala utvecklingskostnader, vid ett ikraftträdande den 1 januari 2021. Det innebär att driftkostnadernas andel av beslutade projektmedel skulle vara oförändrad (5,3 procent för 2019). Beräkningen av de ökade kostnaderna utgår från att beslutade medel för projekt till förmån för den nya målgruppen under 2021 ökar det totala beloppet beslutade medel med 10 procent, vilket motsvarar 80 miljoner kronor. I det fall förslaget träder i kraft den 1 juli 2021 beräknar Kammarkollegiet att kostnaderna uppgår till 3 miljoner kronor för att möjliggöra adekvata förberedelser.

Kostnader för fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden ska enligt både den nuvarande och den föreslagna lagen om Allmänna arvsfonden

bekostas med medel ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer. De ökade driftskostnader som förslagen kan komma att leda till kommer därmed att belasta Allmänna arvsfonden. Regeringen prövar resursbehovet för att hantera ett ökat intresse och ett ökat antal ansökningar i samband med Kammarkollegiets regleringsbrev för respektive år.

16.2.2 Inget behov av resurstillskott av förslag om anmälningsskyldighet, möjlighet att avbryta stöd och återbetalning av stöd

Förslaget i avsnitt 9.4 att Arvsfondsdelegationen ska besluta att inte betala ut stöd helt eller delvis, om den som har beviljats stödet bryter mot kraven för det, innebär inte någon förändring jämfört med vad som i praktiken gäller i dag enligt de villkor som delegationen tillämpar. Arvsfondsdelegationens beslut att inte betala ut beslutat stöd föreslås emellertid få överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, något som kan leda till ökade kostnader för Arvsfondsdelegationen. Det bör dock framhållas att beslut om att inte betala ut stöd i dag meddelas i en mycket begränsad omfattning. Antalet överklaganden kan därmed förväntas hålla sig på en mycket låg nivå.

Mot den här bakgrunden bedöms den eventuella kostnadsökningen som förslaget kan leda till för Arvsfondsdelegationen som marginell. Något ökat resursbehov bedöms därför inte finnas. De allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms också ha förmåga att hantera det enstaka antal mål per år det rimligen kan bli fråga om utan något behov av resurstillskott.

En starkt bidragande orsak till att antalet avbrott är så lågt är sannolikt den omfattande dialog mellan handläggarna på Arvsfondsdelegationen och de enskilda projekten som äger rum löpande från det att en ansökan om stöd ges in och under hela projektets gång. I dialogen ger delegationen underhand organisationerna råd om hur eventuella brister som uppkommer kan avhjälpas. Regeringens förslag påverkar inte Arvsfondsdelegationens möjligheter att även framöver arbeta på sådant sätt.

Även förslaget om att det ska införas en skyldighet för den som ansöker om eller har beviljats stöd att anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet motsvarar i princip vad som i praktiken gäller redan i dag. Enligt de villkor som Arvsfondsdelegationen tillämpar gäller redan en anmälningsskyldighet som visserligen till sin lydelse är mera begränsad än det förslag som regeringen lämnar. Som framgått sker det redan i dag en löpande kontakt och dialog mellan handläggare och de organisationer som genomför projekten. Vid dessa kontakter anmäls redan i dag ändrade förhållande på ett formlöst sätt. Förslagen bedöms inte medföra några ökade kostnader för Arvsfondsdelegationen och de organisationer som söker och beviljas stöd.

Den ändring som föreslås i avsnitt 9.5 innebär vidare en utvidgning av möjligheterna att återkräva stöd, eftersom det till skillnad mot vad som gäller i dag blir möjligt att återkräva stöd i de fallen stödmottagaren inte har orsakat en felaktig utbetalning men varit i ond tro. Enligt utredningen överlämnas omkring två ärenden om återbetalning per år över från Arvsfondsdelegationen till Kammarkollegiet och kollegiet uppskattar att myn-

digheten avsätter omkring en tredjedels årsarbetskraft per återbetalningsärende. Ett tillkommande antal ärenden skulle innebära en ökad arbetsbörda för Arvsfondsdelegationen och Kammarkollegiet men ökningen bedöms inte bli annat än marginell. Förslaget bedöms därför inte heller i denna del inte leda till någon nämnvärd kostnadsökning för de nämnda myndigheterna.

Kammarkollegiet anger i sitt remissyttrande att ett visst behov av resurser kan komma att påräknas vid hantering av Arvsfondsdelegationens beslut om avbrytande och återkrav. Regeringen delar dock utredningens bedömning om att de eventuella kostnadsökningar som förslagen kan komma att innebära är marginella.

16.2.3 Begränsade effekter för Kammarkollegiet av förslag avseende arvsavstående

I avsnitt 10.1.3 föreslår regeringen att arv eller försäkringsbelopp få avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Förslaget innebär att arv eller försäkringsbelopp som har tillfallit fonden kommer att avstås i något fler fall än tidigare eftersom sådan egendom ska kunna avstås i större utsträckning till en efterlevande sambo.

Enligt uppgifter från Kammarkollegiet till utredningen upptar arbetet med att handlägga ansökningar om avstående av arv och försäkringsbelopp omkring 3,5 årsarbetskrafter per år. Om antalet ansökningar ökar kan arbetsbördan för Kammarkollegiet för att hantera ansökningar förväntas öka. Regeringen bedömer dock att det tillkommande resursbehovet är litet, även om det nedan angivna antagandet om en ökning av antalet ansökningar med så mycket som 20 procent skulle bli verklighet. Med hänsyn till den minskade marginalkostnaden för att hantera de tillkommande ansökningarna kan det ökade resursbehovet på sin höjd antas motsvara 0,5 årsarbetskrafter.

I den absoluta merparten av fallen där det inkommit en ansökan om avstående av arv eller försäkringsbelopp uppdrar Kammarkollegiet åt länsstyrelsen att utreda frågan. Den ökade arbetsbördan för varje enskild länsstyrelse uppskattas som marginell eftersom de tillkommande ansökningarna enligt nuvarande 13 a § förordningen om Allmänna arvsfonden sprids ut på sju länsstyrelser. Något resurstillskott för länsstyrelserna bedöms därför inte vara nödvändigt.

Förslaget i avsnitt 10.3 innebär att regeringen inte längre ska ha någon beslutsfattande roll i ärenden om avstående av arv och försäkringsbelopp och att beslut i samtliga sådana ärenden ska fattas av Kammarkollegiet. Av avsnittet framgår att Kammarkollegiet inte har överlämnat något ärende till regeringen på denna grund sedan beloppsgränsen togs bort 2014. Förslaget förväntas därför inte innebära några ekonomiska konsekvenser varken för Kammarkollegiet eller för Regeringskansliet.

16.2.4 Elektronisk underskrift innebär effektivitetsvinster för Arvsfondsdelegationen

Enligt förslag i avsnitt 11.2 ska Arvsfondsdelegationen få tillåta att en ansökan om stöd undertecknas med en avancerad elektronisk underskrift. Om Arvsfondsdelegationen tar vara på denna möjlighet – och de sökande organisationerna väljer att ansöka elektroniskt – kommer det att innebära effektivitetsvinster för delegationen eftersom manuella pappers- och registreringsarbeten automatiseras. Dessutom kan ett elektroniskt förfarande innehålla olika slag av stöd- och hjälpfunktioner som underlättar ansökningsförfarandet och minskar risken för fel.

Kammarkollegiet planerar att införa ett nytt digitalt ärendehanteringssystem och ett digitalt mottagande av inkommande ansökningar, vilket underlättar genomförandet av förslaget och innebär ytterligare effektivitetsvinster och medföljande kostnadsbesparingar.

Kammarkollegiet bedömer till skillnad från utredningen att möjligheten att ta emot ansökningar som undertecknats elektroniskt medför en kostnad som hamnar på verksamheten. Regeringen bedömer dock att de ökade kostnaderna inte överstiger de effektivitetsvinster som förslaget innebär.

16.2.5 Förslag om beslut om försäljning av fast egendom medför minskad administration

Förslaget i avsnitt 12.2 innebär att Kammarkollegiet ska besluta om försäljning av fondens fasta egendom och tomträtter oberoende av egendomens värde. Regeringen ska sålunda inte längre pröva sådana frågor. Förslaget bedöms endast få konsekvenser för Kammarkollegiet och Regeringskansliet.

Förslaget innebär att Kammarkollegiet kommer att fatta beslut i fler ärenden än tidigare, vilket skulle kunna tala för att kollegiets kostnader för handläggningen av ärendena kommer att öka. Kammarkollegiet lämnar emellertid redan i dag ett förslag till beslut i samband med att ärendet överlämnas till regeringen för prövning. Det förhållandet att Kammarkollegiet enligt förslaget formellt kommer att besluta i ärendena bedöms snarast medföra en minskad administration och minskade kostnader för kollegiet.

Regeringskansliets hantering av försäljningsärendena kommer helt att upphöra, vilket torde medföra ett minskat resursbehov. De frigjorda resurserna bedöms dock vara marginella.

16.3 Konsekvenser för fondkapitalet

16.3.1 Förslag om utökad målgrupp kan öka intresset för att låta arv tillfalla arvsfonden

Förslaget om att utöka målgruppen för Allmänna arvsfonden till att även omfatta äldre personer bedömer regeringen på sikt kan komma att öka intresset för att låta kvarlåtenskap tillfalla arvsfonden. Detta lyfter även några remissinstanser i sina yttranden. I dag är inte Allmänna arvsfonden

ett alternativ för dem som önskar att kvarlåtenskapen ska kunna användas till nytta för äldre personer.

16.3.2 Inga större förändringar av förslag om fondens användning

Förslaget i avsnitt 6.2 om att en tiondel av influtna medel inte längre ska läggas till fonden vid årets slut kommer att innebära att fonden inte längre kommer att växa i motsvarande omfattning. I nuläget är det dock bara en del av det utdelningsbara beloppet som delas ut, eftersom de ansökningar som kommer in inte alltid motsvarar kriterierna för att få stöd. Det innebär att fonden även under en överskådbar framtid kommer att fortsätta öka då de medel som inte delas ut på samma sätt som i dag kommer att återföras till fondkapitalet.

16.3.3 Förslag om arvsavstående minskar det kapital som tillförs fonden något

I avsnitt 10.1.3 föreslår regeringen att arv eller försäkringsbelopp får avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Åren 2015–2019 inkom mellan 42 och 81 ansökningar om arvsavståenden per år till Kammarkollegiet (skr. 2015/16:190, 2016/17:211, 2017/18:277, 2018/19:146 och 2019/20:180). Det är svårt att uppskatta hur stor en eventuell ökning av antalet ansökningar om arvsavstående kan bli, men även en stor procentuell ökning skulle i faktiska tal vara mycket begränsad. Vid ett antagande om att antalet ansökningar ökar med så mycket som tjugo procent, skulle antalet årliga ansökningar enligt utredningen beräkning öka med mellan 8 och 16 per år.

Det ökade antalet ansökningar kan endast förväntas öka antalet bifall med något enstaka beslut per år. Baserat på hur många bifallsbeslut som har meddelats 2015–2017, om de bestämmelser som utredningen föreslår hade gällt, och den förväntade ökningen av antalet beslut som kan följa av ett ökat antal ansökningar, kan antalet bifallsbeslut enligt utredningen antas öka med fem per år. Utredningens förslag innebär dock att arv och försäkringsbelopp i större utsträckning ska kunna avstås även till styvföräldrar och styvbarn och att skälighetsbedömningen, till skillnad från regeringens förslag, bör göras huvudsakligen utifrån sökandens behov av egendomen. Om det också antas att det belopp som avstås i varje ärende uppgår till 300 000 kronor, vilket är det högsta belopp som enligt utredningen normalt avstås på närståendegrunden enligt nuvarande praxis, skulle utredningens förslag innebära att de medel som tillförs Allmänna arvsfonden skulle minska med 1,5 miljoner kronor per år för. Med regeringens förslag skulle det belopp som varje år tillförs fonden minska med ett något mindre belopp.

16.4 Konsekvenser för miljön

Förslagen i avsnitt 7.1 och 7.2 om att ta bort kravet på nyskapande verksamhet samt i lag ange samtliga övergripande kriterier som ska tillämpas vid stödgivning kan innebära att fler organisationer än tidigare ansöker om och beviljas stöd ur fonden för ny-, om- eller tillbyggnad av lokaler. Det innebär att samhällsplanering, bostadsbyggande eller energianvändning kan komma att påverkas i vissa fall. Förslaget i avsnitt 11.2 om att Arvsfondsdelegationen ska få tillåta att en ansökan om stöd under-tecknas med en avancerad elektronisk underskrift kan komma att innebära mindre användning av papper. Den samlade bedömningen är att förslagen kommer att ha begränsad påverkan på miljön.

16.5 Övriga konsekvenser

Det finns inte någon statistik att tillgå vad gäller om vissa typer av projektverksamheter har sämre förutsättningar än andra att få stöd på grund av det nuvarande regelverket. Det kan dock konstateras att verksamheter som arbetar brottsförebyggande, för jämställdheten mellan kvinnor och män samt med integrationsfrågor i förhållandevis stor utsträckning får stöd ur Allmänna arvsfonden redan i dag.

Förslaget om utformningen av kriterierna för stöd innebär som framgår ovan att kraven blir något lägre vilket kan leda till att organisationer som arbetar med de frågorna kan komma att få stöd ur fonden i större utsträckning än tidigare. Exempelvis kan verksamhet som syftar till att öka jämställdheten mellan kvinnor och män, som avser brottsförebyggande verksamhet eller som kan påverka möjligheten att nå de integrationspolitiska målen men som inte når dagens krav på nyskapande verksamhet komma att vara aktuella för stöd. Fler projekt som arbetar med dessa frågor kan således få stöd till följd av förslaget än tidigare.

I och med att kraven för stöd sänks kan förslagen även komma att påverka sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet på så sätt att det kan komma att behövas anställas personer i dessa projekt, vars anställningar annars inte skulle kunna finansieras.

17 Författningskommentar

17.1 Förslaget till lag om Allmänna arvsfonden

Lagen är ny och innebär till stora delar en redaktionell omarbetning av den nuvarande lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden. Den nya lagen har en annan struktur och ett modernare språk än den hittillsvarande lagen. Paragraferna har fått en delvis ny inbördes placering och lagen är indelad i kapitel. Dessa förändringar är endast redaktionella och är inte avsedda att göra någon saklig skillnad vid tillämpningen. Ett stort antal av paragraferna överensstämmer i sak med den hittillsvarande lagen. I de fallen är för-

fattningskommentaren utformad så att det anges vilken eller vilka paragrafer i den hittillsvarande lagen som den aktuella paragrafen motsvarar. Dessutom anges hänvisningar till lagförarbeten. Det görs dock också ett flertal ändringar i sak vilket innebär att några nya paragrafer tillkommit och vissa andra har utgått. I de fall en paragraf enbart delvis har en motsvarighet i den hittillsvarande lagen, kommenteras de sakliga skillnaderna särskilt. Motsvarande gäller om en paragraf i den nya lagen saknar motsvarighet i den hittillsvarande lagen.

1 kap. Inledande bestämmelser

Allmänna arvsfondens ändamål

1 § Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för målgrupperna barn, ungdomar, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Paragrafen anger Allmänna arvsfondens ändamål. Målgrupperna är barn (0–11 år), ungdomar (12–25 år), äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Bestämmelsen motsvarar 5 § i den hittillsvarande lagen med den ändringen att Allmänna arvsfondens ändamål utvidgas till att även omfatta att främja verksamhet till förmån för äldre personer (se vidare prop. 1993/94:124 s. 37). Med äldre personer avses personer som är 65 år eller äldre.

Därutöver har termen funktionshinder ersatts av funktionsnedsättning. Ändringen i den delen är endast av språklig karaktär.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Allmänna arvsfondens egendom

2 § Allmänna arvsfonden består av egendom som har tillfallit fonden genom

- arv,
- gåva,
- testamente,
- förmånstagarförordnande i försäkringsavtal,
- ersättning från återvinning enligt 5 kap. 6 § andra stycket begravningslagen (1990:1144),
- överlämnande från en likvidator enligt 7 kap. 11 § stiftelselagen (1994:1220),
- upplösning av en värdepappersfond under de förutsättningar som anges i 9 kap. 3 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder,
- beslut av Bolagsverket enligt 25 kap. 42 eller 44 § aktiebolagslagen (2005:551) eller 17 kap. 41 eller 42 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar,
- skifte enligt 32 kap. 14 § aktiebolagslagen, eller
- domstolsbeslut.

Det som sägs om egendom som har tillfallit fonden genom arv gäller också egendom som har tillfallit fonden enligt 1 kap. 11 § den upphävda lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo eller enligt 2 kap. 4 § lagen (2015:417) om arv i internationella situationer.

I paragrafen anges vilken egendom Allmänna arvsfonden består av. Bestämmelsen motsvarar 1 § i den hittillsvarande lagen med den kompletteringen att det nu framgår av bestämmelsen att egendom kan tillfalla

fonden även genom överlämnande från en likvidator enligt 7 kap. 11 § stiftelselagen (1994:1220), upplösning av en värdepappersfond under de förutsättningar som anges i 9 kap. 3 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder samt beslut av Bolagsverket enligt 25 kap. 42 eller 44 § aktiebolagslagen (2005:551) eller 17 kap. 41 eller 42 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar. I uppräknningen i den hittillsvarande lagen saknades detta (se vidare prop. 1993/94:124 s. 37). Bestämmelsen är en upplysningsbestämmelse. Någon ändring i sak är därför inte avsedd.

2 kap. Stöd ur Allmänna arvsfonden

Arvsfondsdelegationen

1 § Arvsfondsdelegationen beslutar om fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden.

Om det finns särskilda skäl får regeringen, efter förslag från delegationen, besluta att en annan myndighet under en bestämd tidsperiod ska fördela visst stöd. Det som föreskrivs i 5, 7, 8 och 10–14 §§ om delegationen ska även gälla för en sådan myndighet.

Av paragrafen följer att det är Arvsfondsdelegationen som beslutar om stöd ur Allmänna arvsfonden men att regeringen, om det finns särskilda skäl, kan besluta att en annan myndighet under en begränsad tid ska fördela visst stöd. Paragrafen motsvarar vad som har gällt enligt 8 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 2002/03:136 s. 35). Bestämmelsen kompletteras med en uppräknning av de bestämmelser i lagen som gäller för en annan myndighet som enligt regeringens beslut ska fördela stöd. Det som anges om Arvsfondsdelegationen i fråga om ansökan om stöd i 5 §, förbindelse och villkor vid stöd för lokaler och anläggningar i 7 och 8 §§, anmälan om ändrade förhållanden i 10 §, och redovisning, hinder mot utbetalning och återbetalning av stöd i 11–14 §§ ska gälla även den myndigheten.

2 § Regeringen utser ledamöterna i Arvsfondsdelegationen.

I delegationen ska såväl ledamöter från Regeringskansliet, varav en är ordförande, som andra ledamöter ingå. En majoritet av ledamöterna ska vara personer som inte arbetar i Regeringskansliet.

Ledamöterna i delegationen ska ha goda kunskaper om barn, ungdomar, äldre personer eller personer med funktionsnedsättning.

Paragrafen, som motsvarar vad som har gällt enligt 8 b § i den hittillsvarande lagen, reglerar hur Arvsfondsdelegationen ska vara sammansatt (se vidare prop. 2002/03:136 s. 36). Kvalifikationskraven utökas till att även omfatta goda kunskaper om äldre personer och det till följd av att arvsfondens ändamål breddas.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Förutsättningar för stöd

3 § Stöd får lämnas till verksamhet som

1. är utvecklande för någon av Allmänna arvsfondens målgrupper,
2. målgruppen deltar i planeringen och genomförandet av, och
3. har förutsättningar att fortsätta efter det att stödet ur fonden har upphört.

Stöd får också lämnas för lokaler, anläggningar och utrustning, om de ska användas för verksamhet som uppfyller kriterierna i första stycket.

I paragrafen, som delvis har sin motsvarighet i 7 § i den hittillsvarande lagen, regleras de allmänna förutsättningarna för stöd ur Allmänna arvsfonden.

I *första stycket* anges de tre övergripande kriterierna för stöd ur fonden. Att stöd får lämnas till en verksamhet innebär, i kombination med bestämmelsen i 4 § första stycket om att stöd inte får lämnas till en organisations löpande verksamhet, att en verksamhet för att få stöd normalt måste bedrivas i projektform. Samtliga i paragrafen angivna kriterier måste vara uppfyllda för att stöd ska kunna beviljas. Bestämmelsen hindrar inte att Arvsfondsdelegationen kan uppställa ytterligare villkor för stödgivningen. Bestämmelsen hindrar inte heller att det även fortsättningsvis kan beviljas stöd till förstudier, under förutsättning att det planerade efterföljande projektet kan förväntas uppfylla kriterierna.

Av *första punkten* följer att verksamheten måste vara utvecklande för någon av fondens målgrupper för att den ska kunna få stöd. Med utvecklande verksamhet avses verksamhet som på något sätt medför förbättring för den målgrupp som verksamheten riktar sig till. Det kan t.ex. röra sig om att man vill pröva en helt ny verksamhet eller utveckla nya metoder i en redan etablerad verksamhet eller att utveckla verksamheten i en ny riktning. Betydelsen av begreppet utvecklande verksamhet är dock vidare än så. Det avgörande är att verksamheten innebär ett utvecklingsarbete som syftar till en förändring och förbättring av målgruppens situation. Verksamheten ska således tillgodose målgruppens behov i högre grad än vad som skulle vara fallet utan verksamheten. Inte bara nya metoder och arbetssätt är att se som utvecklande, utan även en beprövad metod som har använts för en målgrupp, men som nu är tänkt att användas för en ny målgrupp kan falla inom begreppet. Att tillämpa en beprövad metod på samma målgrupp men i ett annat sammanhang, t.ex. att tillämpa en metod för en annan funktionsnedläggning än den tidigare har tillämpats på, kan anses innefatta ett sådant utvecklingsarbete att projektet är utvecklande för målgruppen. Att flytta en befintlig metod från en ort till en annan för att använda den för samma målgrupp kan innebära ett utvecklingsarbete om förhållandena på orterna är olika, t.ex. kan en metod som använts i ett storstadsområde behöva anpassas till förhållandena i glesbygd.

För bedömningen har det alltså inte någon betydelse om metoden har använts inom riket sedan tidigare eller inte, så länge användningsområdet är utvecklande för någon av målgrupperna, dvs. syftar till förbättring för deras situation och behov och att ett utvecklingsarbete är nödvändigt för att undersöka om metoden fungerar. Det är inte utvecklande i bestämmelsens mening att en organisation använder en metod som är ny för organisationen, men som redan tillämpas av andra aktörer på den målgrupp vars behov verksamheten syftar att tillgodose.

Av *andra punkten*, som är en kodifiering av praxis, följer att målgruppen måste vara delaktig i planeringen och genomförandet av den verksamhet som det söks stöd för. Med att målgruppen deltar avses att målgruppen aktivt är delaktiga i verksamheten, från utformningen och planeringen av verksamheten – dvs. i arbetet innan ansökan om stöd görs – till själva

genomförandet av verksamheten. Delaktigheten bedöms utifrån målgruppens förutsättningar att kunna delta i verksamheten. Är målgruppen t.ex. mindre barn som inte själva kan delta i planeringen och utformningen av verksamheten kan det vara nödvändigt att målgruppen representeras av någon annan, exempelvis föräldrar. Om målgruppen inte själv kan delta åligger det organisationen att undersöka målgruppens behov och ta till vara målgruppens idéer och perspektiv.

Av *tredje punkten*, som också är en kodifiering av praxis, följer att en verksamhet måste ha förutsättningar att fortsätta även efter det att stödet ur fonden har upphört. Här ska en bedömning göras om det finns förutsättningar för en fortsatt drift av verksamheten när finansieringen från fonden upphör. Så kan vara fallet om projektet kan bli en del av organisationens ordinarie verksamhet eller om någon annan aktör kan ta över verksamheten. Kriteriet kan också vara uppfyllt om organisationen sprider metoder som har utvecklats i projektet. Det kan t.ex. vara fråga om att ta fram en metodbok eller liknande material som beskriver arbetssättet och metoder som har använts i verksamheten. Genom att sprida sådant material kan kunskapen och metoder leva vidare i en annan verksamhetsform. Det krävs redan vid ansökan en konkret plan för hur metodmaterial ska användas efter projektets slut och det bör finnas en efterfrågan på materialet.

Av *andra stycket* följer att samma kriterier som anges i första stycket ska tillämpas i fråga om stöd för lokaler, anläggningar och utrustning (s.k. lokalstöd). Samma krav på utveckling, delaktighet och förutsättningar att fortsätta gäller alltså enligt bestämmelsen även för sådant stöd.

En fastighet är till skillnad från en projektverksamhet ett statiskt objekt och verksamheten bedrivs i eller i anslutning till den fastighet som lokalstödet finansierar. Verksamheten är således till skillnad från en projektverksamhet på grund av lokalen knuten till en viss ort och fastigheten är en förutsättning för den verksamhet som är aktuell för stöd. Det är därför naturligt med en väl definierad geografisk avgränsning i fråga om bedömningen om en viss verksamhet ska anses utvecklande för målgruppen i fråga om lokalstöd. I likhet med den praxis som har tillämpats bör utgångspunkten vara att det inte får finnas en liknande verksamhet inom en mils radie för att avgöra om en verksamhet är utvecklande på en viss ort.

Övervägandena finns i avsnitt 7.1–7.5.

4 § Stöd får inte lämnas till en organisations löpande verksamhet.

Stöd får endast lämnas till en organisation som bedriver ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl, får stöd enligt 3 § första stycket lämnas även till en offentlig huvudman.

Stöd får inte lämnas till en organisation som har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs.

I paragrafen anges vilken typ av verksamhet stöd ut Allmänna arvsfonden får ges.

Enligt *första stycket* får stöd inte lämnas till en organisations löpande verksamhet. Stöd får alltså inte lämnas till verksamhet som sökanden redan bedriver. Stöd får dessutom endast lämnas under en begränsad tid, eftersom verksamheten annars vid någon tidpunkt rimligen måste anses

övergå till att vara löpande verksamhet. Bestämmelsen innebär tillsammans med 3 § att stöd inte får ges i form av verksamhets- eller organisationsstöd. Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Av paragrafens *andra stycke* följer att stöd endast får lämnas till en organisation som bedriver ideell verksamhet eller, om det är fråga om projektstöd och det finns särskilda skäl, till en offentlig huvudman. I likhet med vad som tidigare gällt innebär bestämmelsen att stöd inte får lämnas till fysiska personer. Bestämmelsen motsvarar vad som har gällt enligt 7 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 38).

Av *tredje stycket* följer att stöd inte får lämnas om den organisation som ansöker om stöd har skulder för skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller om organisationen är i likvidation eller försatt i konkurs. Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Övervägandena finns i avsnitt 7.6–7.8.

Ansökan om stöd

5 § En ansökan om stöd ska göras skriftligen hos Arvsfondsdelegationen.

Ansökan ska innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd.

Ansökan ska vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud. Delegationen får tillåta att ansökan undertecknas med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

I paragrafen finns bestämmelser om ansökningar om stöd ur Allmänna arvsfonden.

Enligt *första stycket* ska en ansökan om stöd vara skriftlig och göras hos Arvsfondsdelegationen. Även en elektroniskt inskickad ansökan uppfyller skriftlighetskravet. Av 1 § *andra stycket* följer att fördelning av stöd undantagsvis kan beslutas av en annan myndighet än Arvsfondsdelegationen och att ansökan i de fallen ska göras hos den beslutande myndigheten.

I *andra stycket* anges att ansökan ska innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd ur fonden.

Bestämmelserna motsvarar vad som har gällt enligt 9 § i den hittillsvarande lagen och enligt 9 § förordningen (2004:484) om Allmänna arvsfonden (se vidare prop. 1993/94:124 s. 38).

Av *tredje stycket* följer att ansökan ska vara undertecknad av sökanden eller dennes ombud. Undertecknandet kan ske antingen genom egenhändigt undertecknande med penna på papper eller genom en elektronisk underskrift och Arvsfondsdelegationen har tillåt att ansökningar undertecknas på det sättet. Den elektroniska underskriften måste uppfylla kraven på en avancerad elektronisk underskrift enligt artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv

1999/93/EG (eIDAS-förordningen), i den ursprungliga lydelsen. Hänvisningen till EU-bestämmelsen är utformad på så sätt att den avser förordningen i en viss angiven lydelse, s.k. statisk hänvisning. Om det är en annan myndighet än Arvsfondsdelegationen som beslutar om stöd, följer av 1 § andra stycket att det är denna myndighet som får besluta om elektroniska underskrifter ska tillåtas. Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Övervägandena finns i avsnitt 5 och 11.2.

Beslut om stöd

6 § Ett beslut om stöd ska förenas med de villkor som behövs. Dessa ska framgå av beslutet.

Av paragrafen följer att ett beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden ska förenas med de villkor som behövs och att villkoren ska framgå av beslutet. Den saknar motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Ett exempel på ett sådant villkor är det villkor som Arvsfondsdelegationen anger i dag om att stödet till ett projekt inte får användas för kostnader som betalas av annan finansiär.

Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Förbindelse och villkor vid stöd för lokaler och anläggningar

7 § Den som beviljas stöd för en lokal eller en anläggning ska förbinda sig att under minst tio år använda den för det ändamål och med de villkor som meddelades när stödet beviljades.

Den som beviljas stöd för en lokal eller en anläggning och som hyr eller på annat sätt har nyttjanderätt till den ska, om det finns särskilda skäl för en kortare förbindelse än som anges i första stycket, förbinda sig att under minst fem år använda lokalen eller anläggningen för det ändamål och med de villkor som meddelades när stödet beviljades.

Arvsfondsdelegationen ska som villkor för stödet föreskriva att lokalen eller anläggningen ska vara anpassad för personer med funktionsnedsättning, om inte något hindrar det eller om det av särskilda skäl inte behövs.

Paragrafen innehåller särskilda regler om stöd för lokaler eller anläggningar (s.k. lokalstöd).

Första stycket anger att den som beviljas stöd för en lokal eller en anläggning ska förbinda sig att under minst tio år använda den för det ändamål och med de villkor som meddelades när stödet beviljades. Bestämmelsen gäller både om sökanden äger och har nyttjanderätt till lokalen eller anläggningen i fråga. Bestämmelsen motsvarar vad som har gällt enligt 9 a § första stycket i den hittillsvarande lagen (se vidare prop-2002/03:136 s. 36).

Av *andra stycket* följer att om den som beviljas lokalstöd hyr eller på annat sätt har nyttjanderätt till lokalen eller anläggningen ska denne, om det finns särskilda skäl, förbinda sig att använda lokalen eller anläggningen under minst fem år i stället för tio år. Särskilda skäl för en femårig tidsförbindelse finns t.ex. om hyresmarknaden på den aktuella orten är sådan att det är mycket svårt eller omöjligt att finna en hyresvärd som är villig att ingå lokalhyresavtal för en tioårsperiod. Om särskilda skäl

föreligger ska sökanden alltså förbinda sig att under minst fem år bedriva verksamhet i lokalen eller anläggningen enligt de villkor som meddelades vid beviljandet av stödansökan. Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Tredje stycket reglerar villkor om anpassning av lokalen eller anläggningen för personer som har funktionsnedsättning. Bestämmelsen motsvarar vad som har gällt enligt 9 a § andra stycket i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 2002/03:136 s. 37).

Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

8 § Efter ansökan från den som har beviljats stöd kan Arvsfondsdelegationen, om det finns särskilda skäl, besluta om undantag från den förbindelse eller från de villkor som anges i 7 § första och andra styckena.

Paragrafen reglerar möjligheten att, om det finns särskilda skäl, besluta om undantag i den förbindelse eller från de villkor som anges i 7 § första och andra styckena. Bestämmelsen motsvarar vad som har gällt enligt 9 b § i den hittillsvarande lagen med det tillägget att den även omfattar fall där sökanden har förbundit sig att använda lokalen eller anläggningen under fem år (se vidare prop. 2002/03:136 s. 37).

Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Skyldighet att hålla medel avskilda

9 § Den som har tagit emot stöd ska, om inte annat anges i beslutet, vara skyldig att hålla medlen avskilda.

Paragrafen innehåller en regel om att en mottagare av stöd ur Allmänna arvsfonden är skyldig att hålla medlen avskilda. Bestämmelsen motsvarar vad som har gällt enligt 10 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 38).

Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändrade förhållanden

10 § Den som ansöker om eller har beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden ska utan dröjsmål till Arvsfondsdelegationen anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet.

I paragrafen regleras en skyldighet för den som ansöker om eller har beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden att anmäla ändrade förhållanden. Den saknar motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Anmälningsskyldigheten gäller både för den som ansöker om och den som har beviljats stöd ur fonden. Bestämmelsen gäller alltså från den tidpunkt då en ansökan om stöd görs. Att anmälan ska göras utan dröjsmål innebär i normalfallet att den ska göras inom några dagar från det att de ändrade förhållandena uppmärksammades.

Ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet kan vara att ändringar behöver göras i den verksamhet som stödet har sökts eller beviljats för. Det kan bl.a. vara fråga om att projektstarten försenas så att den planerade verksamheten inte kan genomföras helt eller

delvis eller att ändringar behöver göras i projektet, t.ex. en omfördelning mellan budgetposter. Det kan också vara fråga om att organisationen har sökt eller beviljats medel från någon annan finansierare och detta påverkar Allmänna arvsfondens finansiering av den aktuella verksamheten.

Övervägandena finns i avsnitt 9.3.

Redovisning

11 § Den som har beviljats stöd ska föreläggas att inom viss tid efter mottagandet av medlen skriftligen redovisa hur medlen har använts och på begäran av Arvsfondsdelegationen lämna det underlag som behövs för granskningen av redovisningen.

Paragrafen reglerar en skyldighet för den som har tagit emot stöd ur Allmänna arvsfonden att redovisa användningen av stödet samt att på begäran lämna det underlag som behövs för granskningen av redovisningen. Bestämmelsen motsvarar vad som har gällt enligt 11 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 39).

Övervägandena finns i avsnitt 9.

Hinder mot utbetalning

12 § Om den som har beviljats stöd bryter mot kraven som följer av 4 och 6–11 §, ska Arvsfondsdelegationen besluta att stödet helt eller delvis inte ska betalas ut. Beslutet gäller omedelbart.

Innan delegationen fattar ett beslut enligt första stycket får delegationen ge den som beviljats stöd tillfälle att avhjälpa bristen.

I paragrafen regleras under vilka förutsättningar ett beslutat stöd inte ska betalas ut. Den saknar motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Av *första stycket* följer att Arvsfondsdelegationen ska besluta att stöd som har beviljats ur Allmänna arvsfonden helt eller delvis inte ska betalas ut, om den som har beviljats stödet bryter mot kraven för det. Med kraven för stöd avses de krav i 4 och 6–11 §§ som ställs på den som beviljats stöd. Bestämmelsen i 6 § innebär att villkoren i det enskilda stödbeslutet och eventuella generella villkor för stöd som fogats till beslutet är att bedöma som krav för stöd enligt förevarande bestämmelse. Med krav för stöd avses inte de övergripande kriterierna för stöd i 3 §. Ett eventuellt avvikande från kriterierna enligt 3 § bör därför inte ligga till grund för ett beslut om att inte betala ut ett beviljat stöd, under förutsättning att verksamheten genomförs enligt den beskrivning som har lämnats i ansökan om stöd.

Om beslutet ska avse hela eller en del av stödet får avgöras utifrån bristens karaktär. Om ett krav för stöd exempelvis är att en viss del av medlen enligt budgeten ska gå till en informationsinsats med anknytning till projektet men det snart efter att stödbeslutet meddelats står klart för stödmottagaren att någon sådan insats inte kommer att genomföras, kan det vara tillräckligt att stödet i den del som avser informationsinsatsen inte betalas ut. Ett beslut om att ett beviljat stöd inte ska betalas ut gäller omedelbart.

Genom ordet ”ska” markeras att ett beslut om att helt eller delvis inte betala ut stöd alltid ska meddelas om kraven för stödet inte följs. Enligt

andra stycket får dock Arvsfondsdelegationen före beslutet ge den som beviljats stöd tillfälle att avhjälpa den uppkomna bristen. Bestämmelsen är fakultativ och ger Arvsfondsdelegationen en möjlighet att t.ex. vid mindre allvarliga brister ge den som har beviljats stöd tillfälle att rätta till den uppkomna bristen. Om en mindre allvarlig brist avhjälps, kan stöd-givningen inte avbrytas eftersom organisationen inte längre bryter mot kraven. Ett exempel på en mindre allvarlig brist som kan rättas till är att en organisation som beviljats stöd inte har lämnat in en redovisning i tid. I ett sådant fall kan alltså Arvsfondsdelegationen ge organisationen möjlighet att inkomma med redovisningen vid ett senare tillfälle.

Här kan även nämnas att för det fall den som beviljats stöd har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter som lett till att stöd har beviljats kan Arvsfondsdelegationen ändra beslutet med stöd av bestämmelsen i 37 § andra stycket 3 förvaltningslagen (2017:900) som innebär att ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får ändras till den enskildes nackdel om felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Återbetalningsskyldighet och återkrav

13 § Stöd ska betalas tillbaka om

1. stödet inte har använts inom angiven tid eller för avsett ändamål,
2. mottagaren inte inom föreskriven tid har lämnat redovisning eller underlag enligt 11 §,
3. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att stöd ur Allmänna arvsfonden har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller
4. stödet av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta.

För stöd för en lokal eller en anläggning gäller dessutom att stödet ska återbetalas helt eller delvis, om lokalen eller anläggningen säljs eller användningen av den ändras utan delegationens medgivande inom den tidsperiod som enligt 7 § första och andra styckena gäller för stödet.

I paragrafen regleras under vilka förutsättningar medel som har betalats ut ur fonden kan krävas tillbaka från mottagaren. Paragrafen motsvarar delvis vad som har gällt enligt 12 § i den hittillsvarande lagen (se vidare 1993/94:124 s. 39).

De förutsättningar för återbetalningsskyldighet som anges i *första stycket* gäller för samtliga stödformer. *Punkt 1 och 2* motsvarar vad som gällt enligt den hittillsvarande lagen. Av *punkt 3 och 4* följer att stöd ur fonden ska betalas tillbaka, om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att stöd ur fonden har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller om stödet av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta.

Av *andra stycket* följer att stöd för en lokal eller en anläggning även ska återbetalas helt eller delvis, om den säljs eller användningen av den ändras utan Arvsfondsdelegationens medgivande inom den tidsperiod som enligt 7 § första och andra styckena gäller för stödet. Bestämmelsen motsvarar vad som har gällt enligt den hittillsvarande lagen men till följd av att en

förbindelse enligt 7 § nu kan ha en längd om antingen fem eller tio år är också den tid under vilken återbetalningsskyldigheten kan inträda av motsvarande längd. I det fall mottagaren av stödet hyr den lokal eller anläggning som stödet avser och hyresvärden säljer den, kan stödet inte återkrävas med stöd av bestämmelsen om försäljningen inte påverkar mottagarens verksamhet i lokalen eller anläggningen.

Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

14 § Om Arvsfondsdelegationen anser att mottagaren bör betala tillbaka stöd ur Allmänna arvsfonden, ska ärendet överlämnas till Kammarkollegiet som beslutar i frågan. Kammarkollegiet får, om det finns särskilda skäl, besluta att mottagaren helt eller delvis befrias från återbetalningsskyldighet.

Av paragrafen följer att om Arvsfondsdelegationen anser att det finns skäl att kräva att mottagaren ska betala tillbaka stöd ur fonden ska myndigheten överlämna ärendet till Kammarkollegiet som beslutar i frågan. Kammarkollegiets beslut får överklagas till förvaltningsrätten enligt 6 kap. 1 §. Om det finns särskilda skäl får Kammarkollegiet besluta att mottagaren helt eller delvis befrias från återbetalningsskyldighet. Paragrafen motsvarar vad som har gällt enligt 13 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:136 s. 39).

Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

3 kap. Förvaltning av Allmänna arvsfonden

Hanteringen av Allmänna arvsfondens egendom

1 § Allmänna arvsfondens egendom förvaltas av Kammarkollegiet, som en särskild fond.

Enligt paragrafen, som motsvarar vad som har gällt enligt 14 § i den hittillsvarande lagen, förvaltas Allmänna arvsfondens egendom av Kammarkollegiet som en särskild fond, åtskild från andra medel. Motsvarande bestämmelse har funnits sedan Allmänna arvsfondens skapades 1928 (se prop. 1928:17 s. 67).

2 § Allmänna arvsfondens rätt till egendom bevakas av Kammarkollegiet. Kammarkollegiet för fondens talan i mål och ärenden som rör fonden.

Paragrafen, som motsvarar vad som har gällt enligt 15 § i den hittillsvarande lagen, anger att Kammarkollegiet bevakar fondens rätt till egendom och för fondens talan i mål och ärenden som rör fonden. Motsvarande bestämmelse har funnits sedan Allmänna arvsfondens skapades 1928 (se prop. 1928:17 s. 2).

3 § Medel som tillfaller Allmänna arvsfonden ska överlämnas till Kammarkollegiet. Kammarkollegiet ska ta emot och granska redovisning för förvaltning av egendom som tillfaller fonden.

Av paragrafen, som motsvarar vad som har gällt enligt 16 § i den hittillsvarande lagen, följer att medel som tillfaller fonden ska överlämnas till Kammarkollegiet samt att kollegiet ska ta emot och granska redovisning

för förvaltning av egendom som tillfaller fonden. Motsvarande bestämmelse har funnits sedan Allmänna arvsfondens skapades 1928 (se prop. 1928:17 s. 19).

4 § Allmänna arvsfondens bundna kapital får tas i anspråk för fondens ändamål.

Av paragrafen framgår att det upparbetade kapital som bokförts som eget bundet kapital får tas i anspråk för fondens ändamål. Den saknar motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

5 § Regeringen beslutar varje år hur stor del av Allmänna arvsfondens samlade tillgångar som ska vara tillgänglig för utdelning det närmast följande året och anger samtidigt beräknad nivå för de två därpå följande åren.

Regeringens beslut får dock inte medföra att fondens långsiktiga förvaltning och fortlevnad äventyras. Medel som har gjorts tillgängliga för utdelning, men som inte har fördelats under året, återgår till fondens samlade tillgångar.

I paragrafen finns bestämmelser om hur fondens samlade tillgångar görs tillgängliga för utdelning.

Av paragrafens *första stycke* framgår att regeringen beslutar hur stor del av fondens tillgångar som ska göras tillgänglig för utdelning. För de två därefter följande åren anges en beräknad nivå i samband med beslutet. Bedömningen av hur stort det utdelningsbara beloppet beräknas bli de två följande åren bör vara utformat så att det kan tjäna som ledning för Arvsfondsdelegationens beslut om stöd till treåriga projekt.

Av paragrafens *andra stycke* följer att hela massan av fondens tillgångar, såväl inkommande medel som tidigare upparbetat kapital, får beaktas när det utdelningsbara beloppet för nästkommande år ska fastställas. Det finns inget krav på att viss del av inflytande medel ska läggas till fonden, motsvarande vad som har gällt enligt 2 § i den hittillsvarande lagen. Enligt andra stycket får kapitalet dock inte minskas på ett sätt som riskerar att utarma fonden. Vidare framgår att hela det belopp som har gjorts tillgängliga för utdelning inte måste fördelas under året, utan att medel, som inte har fördelats, återgår till fondens samlade tillgångar.

Paragrafen saknar motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

6 § Högst en tiondel av de medel som regeringen har beslutat enligt 5 § får fördelas till verksamheter till förmån för äldre personer.

Paragrafen reglerar fördelningen av tillgängliga medel mellan sådana verksamheter som enligt 1 kap. 2 § omfattas av Allmänna arvsfondens ändamål. Den saknar motsvarighet i den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden. Huvuddelen av de medel som enligt regeringens beslut ska vara tillgängliga för utdelning ska avsättas för verksamheter till förmån för målgrupperna barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning. En tiondel av de medel som är tillgängliga för utdelning får tilldelas verksamheter till förmån för äldre personer.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Gåvor och testamenten

7 § Om ett testamente eller en gåva till förmån för Allmänna arvsfonden har förenats med villkor, beslutar Kammarkollegiet om egendomen ska tas emot.

8 § Ett testamente till någon annan än Allmänna arvsfonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Ett testamente som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja får godkännas även om det finns anledning till klander.

Paragraferna reglerar dels fallet att ett testamente eller en gåva till fonden har förenats med villkor, dels godkännande av testamente till någon annan än fonden. Bestämmelserna motsvarar vad som har gällt enligt 3 och 4 §§ i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 37).

Kammarkollegiets redovisning till regeringen

9 § Kammarkollegiet ska varje år till regeringen lämna en sådan redovisning för förvaltningen av Allmänna arvsfonden som avser det senast avslutade räkenskapsåret. Redovisningen ska lämnas i samband med Kammarkollegiets årsredovisning. Riksrevisionen ska i enlighet med vad som föreskrivs i 5 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. granska redovisningen.

Paragrafen, som motsvarar vad som har gällt enligt 16 a § i den hittillsvarande lagen, reglerar Kammarkollegiets redovisningsskyldighet avseende förvaltningen av Allmänna arvsfonden och Riksrevisionens granskning av redovisningen (se vidare betänkande 2003/04:SoU3 s. 9).

Övervägandena finns i avsnitt 14.3.

Arvsavstående

10 § Den som vill att ett arv eller ett försäkringsbelopp som har tillfallit Allmänna arvsfonden ska avstås helt eller delvis, ska ansöka om det hos Kammarkollegiet. Kammarkollegiet får uppdra åt länsstyrelsen att utreda frågan.

En ansökan om arvsavstående ska göras senast tre år efter dödsfallet eller efter det att arvet genom preskription har tillfallit fonden. Om ansökan har kommit in för sent ska den avvisas.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka länsstyrelser som ansvarar för uppgifter enligt denna lag.

I paragrafen finns bestämmelser om ansökningar om arvsavstående och handläggningen av dem. Bestämmelserna motsvarar vad som har gällt enligt 27 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 42 och prop. 2011/12:31 s. 48).

Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

11 § Arv eller försäkringsbelopp som har tillfallit Allmänna arvsfonden får helt eller delvis avstås till någon annan om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller till andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja.

Även i annat fall får arv eller försäkringsbelopp avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Vid skälighetsbedömningen ska särskilt beaktas det beroendeförhållande som fanns mellan arvlåtaren och sökanden och om sökanden har behov av egendomen.

I paragrafen finns bestämmelser som reglerar möjligheten för Allmänna arvsfonden att på grund av arvlåtarens yttersta vilja, eller till någon som har stått arvlåtaren nära, avstå egendom som har tillfallit fonden genom arv eller förmånstagarförordnande i försäkringsavtal.

Bestämmelsen i *första stycket*, om arvsavstående på grund av arvlåtarens yttersta vilja, motsvarar vad som har gällt enligt 24 § första meningen i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 41).

Enligt *andra stycket* får arv eller försäkringsbelopp avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Genom bestämmelsen ges en möjlighet för Kammarkollegiet att efter en skälighetsbedömning avstå arv eller försäkringsbelopp när någon ansöker om det men arvlåtarens yttersta vilja i frågan inte kan utredas. Bestämmelsen har en motsvarighet i 24 § andra meningen i den hittillsvarande lagen, med den skillnaden att den tidigare bestämmelsen angav att ett avstående fick göras till arvlåtarens släkting eller någon annan som stått arvlåtaren nära, om det kunde anses skäligt. I den nya bestämmelsen ersätts "släkting" av "sambo". Det framgår således redan av bestämmelsens lydelse att en efterlevande sambo har stått arvlåtaren nära på ett sådant sätt att ett avstående bör komma i fråga, under förutsättning att det kan anses skäligt. Med sambo avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll (se vidare sambolagen [2003:376]). Med "någon annan som stått arvlåtaren nära" avses en person i arvlåtarens närhet mellan vilka det funnits ett beroendeförhållande. Det kan vara fråga om antingen att personen har varit beroende av arvlåtaren för sitt uppehälle eller att arvlåtaren har varit beroende av personen för hjälp eller vård. Det behöver inte vara fråga om vård som annars hade utförts av vårdpersonal men hjälpen eller vården måste ha varit långvarig och frekvent samt ha utgått i större omfattning. Har en person – utan uppdragsförhållande – tagit hand om arvlåtaren på ett sätt som leder till att han eller hon får anses närstående, vid ett senare tillfälle fått i uppdrag att vara arvlåtarens gode man, personliga assistent eller liknande behöver uppdragsförhållandet inte i sig vara ett hinder för att ändå anse personen vara närstående. Personens hjälp får dock inte endast vara en följd av en anställning eller ett uppdrag som god man eller liknande.

Av andra stycket framgår vidare att vid skälighetsbedömningen ska särskilt beaktas det beroendeförhållande som fanns mellan arvlåtaren och sökanden och om sökanden har ett behov av egendomen. Bestämmelsen är ny.

Ordet särskilt markerar att bestämmelsen inte är uttömmande. Som beskrivits ovan ger bestämmelsen Kammarkollegiet en möjlighet att avstå arv eller försäkringsbelopp där arvlåtarens yttersta vilja att avstå arvet inte har kunnat utredas men där det ändå är motiverat utifrån en skälighetsbedömning att ett avstående görs. Det ligger i sakens natur att en sådan skälighetsbedömning utgörs av en samlad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Vid en sådan bedömning bör det beroendeförhållande mellan sökanden och arvlåtaren som beskrivs ovan, liksom sökandens behov, särskilt beaktas. Detta gäller oavsett om sökanden är arvlåtarens sambo eller annan närstående. När det gäller sambor kan särskilda hänsyn behöva tas, t.ex. kan en lång samborelation vara en

omständighet som får betydelse vid bedömningen av beroendeförhållandet dem emellan.

Eftersom det normalt är penningbelopp som avstås bör behovsprövningen utgå från den närståendes ekonomiska förhållanden. Normalt bör endast ett begränsat belopp avstås. Om dödsboet har stora tillgångar ska alltså endast en del av arvet avstås. Behovsprövningen bör i regel innebära att personen kan få del av arvet, om hans eller hennes ekonomiska förhållanden inte är alltför goda. En person som har en medelinkomst bör i de flesta fall, även om han eller hon äger sin bostad, anses ha behov av egendomen. När det gäller sambor kan, på samma sätt som beskrivs ovan, särskilda hänsyn behöva tas vid behovsprövningen, t.ex. kan ett långt förhållande med gemensamt hushåll vara en sådan omständighet som bör beaktas vid behovsbedömningen.

Övervägandena finns i 10.1.

12 § Arv som utgörs av sådan egendom som är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt får avstås till en juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Om det finns särskilda skäl får ett belopp av det arv som tillfallit Allmänna arvsfonden tillsammans med sådan egendom avstås till mottagaren av egendomen att användas för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara den.

I paragrafen finns bestämmelser om avstående av egendom av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt och om avstående av medel för sådan egendoms bevarande. Bestämmelserna motsvarar vad som har gällt enligt 25 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 41).

Övervägandena finns i 10.2.

13 § Kammarkollegiet beslutar om avstående av arv och försäkringsbelopp.

I paragrafen finns en bestämmelse om att det är Kammarkollegiet som beslutar i ärenden om avstående av arv och försäkringsbelopp. Till skillnad mot vad som gällt tidigare har regeringen inte någon roll vid avstående av arv. Kammarkollegiet har därför inte längre någon möjlighet att lämna över ärenden till regeringen. I övrigt motsvarar bestämmelsen vad som har gällt enligt 27 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 42).

Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

4 kap. Hantering av dödsbon

Anmälningsskyldighet vid dödsfall

1 § Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare, ska den som har boet i sin vård anmäla detta till Kammarkollegiet.

I paragrafen finns en bestämmelse om anmälningsskyldighet vid dödsfall. Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare, ska enligt bestämmelsen den

som har boet i sin vård anmäla detta till Kammarkollegiet. Bestämmelsen, som motsvarar vad som har gällt enligt 17 § första meningen i den hittillsvarande lagen, har placerats i en egen paragraf. Motsvarande bestämmelse har funnits sedan Allmänna arvsfondens skapades 1928 (se prop. 1928:17 s. 18).

Övervägandena finns i avsnitt 5.

God man

2 § Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare, ska Kammarkollegiet förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen.

Enligt paragrafen ska Kammarkollegiet förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen, om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare. Paragrafen motsvarar vad som har gällt enligt 17 § andra meningen i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 40).

Övervägandena finns i avsnitt 5.

3 § En god man behöver inte förordnas om

1. Allmänna arvsfonden har uteslutits från arv genom testamente och Kammarkollegiet bedömer att det inte finns någon anledning till klander,
2. boet har större skulder än tillgångar och det inte behövs en god man för att ta vård om egendomen, eller
3. egendom som har tillfallit fonden som legat utgörs av pengar.

I paragrafen anges de fall då Allmänna arvsfonden visserligen är arvinge men då det ändå inte finns anledning att förordna god man att företräda fonden vid boutredningen. Paragrafen motsvarar vad som har gällt enligt 18 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 40 och prop. 1969:83 s. 36).

Övervägandena finns i avsnitt 13.

4 § Har egendom tillfallit Allmänna arvsfonden genom gåva som inte endast utgörs av pengar ska Kammarkollegiet förordna en god man att ta hand om egendomen.

Enligt paragrafen ska Kammarkollegiet, om egendom har tillfallit fonden genom gåva som inte endast utgörs av pengar, förordna en god man att ta hand om egendomen. Paragrafen motsvarar vad som har gällt enligt 19 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 40 och prop. 1969:83 s. 36).

Övervägandena finns i avsnitt 13.

5 § Kammarkollegiet ska övervaka att den gode mannen fullgör sina uppgifter.

I fråga om god man enligt denna lag gäller vad som är föreskrivet om sysslomän i 18 kap. handelsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den goda mannens uppdrag. Enligt paragrafens *första stycke* ska Kammarkollegiet övervaka att den gode mannen fullgör sina uppgifter. Av det *andra stycket* följer att det som

är föreskrivet om sysslomän i 18 kap. handelsbalken gäller i fråga om god man enligt denna lag. Bestämmelserna motsvarar vad som har gällt enligt 20 § i den hittillsvarande lagen. Motsvarande bestämmelse har funnits sedan Allmänna arvsfondens skapades 1928 (se prop. 1928:17 s. 18).

Övervägandena finns i avsnitt 13.

Försäljning av Allmänna arvsfondens egendom

6 § Kammarkollegiet beslutar om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit Allmänna arvsfonden.

7 § Annan lös egendom än tomträtt ska av den gode mannen säljas på offentlig auktion, om Kammarkollegiet inte medger annat.

Fordringar får säljas endast om de inte kan drivas in.

Om särskilda föreskrifter har lämnats genom ett testamente, ska de tillämpas.

8 § Om det i ett dödsbo finns egendom som förvaltas av en god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken och som har tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller 6 och 7 §§ ifråga om egendomens försäljning.

I paragraferna finns bestämmelser om realiseringen av egendom som har tillfallit fonden. Till skillnad mot vad som gällt tidigare har regeringen inte någon roll vid beslut om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit fonden. I övrigt motsvarar paragraferna vad som har gällt enligt 21–23 §§ i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 40–41).

Övervägandena finns i avsnitt 12.

5 kap. Kostnader

1 § Kostnader för fördelning av stöd ska betalas ur Allmänna arvsfonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

2 § Kammarkollegiets kostnader för att förvalta och företräda Allmänna arvsfonden ska betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

I paragraferna föreskrivs att kostnader för fördelningen av stöd ur Allmänna arvsfonden bekostas med arvsfondsmedel enligt de grunder som regeringen bestämmer och att Kammarkollegiets kostnader för sin verksamhet enligt lagen ska betalas ur fonden. Bestämmelserna motsvarar vad som har gällt enligt 29 och 30 §§ i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 42).

Övervägandena finns i avsnitt 13.

6 kap. Övriga bestämmelser

Överklagande

1 § Beslut enligt 2 kap. 12 § första stycket och Kammarkollegiets beslut enligt 2 kap. 14 § och 3 kap. 10 § andra stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Enligt paragrafen kan ett beslut att ett beviljat stöd helt eller delvis inte ska betalas ut (2 kap. 12 § första stycket) samt beslut av Kammarkollegiet om skyldighet att betala tillbaka fondmedel liksom om befrielse från betalnings-skyldighet (2 kap. 14 §) och om avvisning av en för sent inkommen ansökan om arvsavstående (3 kap. 10 § andra stycket) överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I övrigt kan beslut enligt lagen inte överklagas. Bestämmelsen motsvarar vad som har gällt enligt 28 § i den hittillsvarande lagen med tillägget att beslut om att inte betala ut ett beviljat stöd också får överklagas (se vidare prop. 1993/94:124 s. 42).

Övervägandena finns i avsnitt 7.1, 9.4 och 9.5.

Redovisning till riksdagen

2 § Regeringen ska varje år före juni månads utgång lämna en redovisning till riksdagen för hur Allmänna arvsfonden har förvaltats och hur stöd har fördelats under det föregående räkenskapsåret och även ange den kommande inriktningen av stödet.

Kammarkollegiets redovisning enligt 3 kap. 9 § ska bifogas.

I paragrafen finns bestämmelser som reglerar hur regeringen ska redovisa Allmänna arvsfondens verksamhet till riksdagen. Bestämmelserna motsvarar vad som har gällt enligt 31 § i den hittillsvarande lagen (se vidare prop. 1993/94:124 s. 43).

Övervägandena finns i 14.4.

Delgivning

3 § När delgivning ska ske med Allmänna arvsfonden är chefen för Kammarkollegiet, eller någon annan person som är behörig att ta emot delgivningen för Kammarkollegiets räkning, delgivningsmottagare.

Paragrafen, som motsvarar vad som har gällt enligt 32 § i den hittillsvarande lagen, innehåller en bestämmelse om vem som är delgivningsmottagare när delgivning ska ske med Allmänna arvsfonden (se vidare prop. 2009/10:237 s. 275).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2021.
2. Genom lagen upphävs lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden.
3. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för beslut om stöd som har meddelats före ikraftträdandet.
4. Regeringen får efter ikraftträdandet besluta hur stor del av Allmänna arvsfondens samlade tillgångar som ska vara tillgänglig för utdelning för perioden 1 juli 2021–31 december 2021 och samtidigt ange beräknad nivå för 2022 och 2023.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 juli 2021.

Enligt *punkt 2* upphävs den hittillsvarande lagen om Allmänna arvsfonden.

Enligt *punkt 3* gäller den upphävda lagen i fråga om beslut om stöd ur fonden som har meddelats före ikraftträdandet.

Enligt *punkt 4* får regeringen fatta beslut om hur stor del av fondens tillgångar som ska vara tillgänglig för utdelning under perioden den 1 juli 2021–31 december 2021 och samtidigt ange beräknad nivå för 2022 och 2023. Av 3 kap 5 § framgår att regeringens beslut om att göra medel tillgängliga för utdelning ska avse det närmast följande året. Bedömningen av beräknad nivå ska enligt samma bestämmelse avse de två därpå följande åren. Enligt övergångsbestämmelsen får regeringen under 2021 göra medel tillgängliga för utdelning under innevarande år, för att utdelning ska kunna ske med stöd av lagen under årets andra hälft. I samband med beslutet får regeringen även ange beräknad nivå för 2022 och 2023.

Övervägandena finns i avsnitt 15.

17.2 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

15 kap.

10 § Har egendom i dödsbo vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 3 § tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller i fråga om egendomens försäljning *lagen (2021:000) om Allmänna arvsfonden*.

I paragrafen har hänvisningen till den hittillsvarande lagen ersatts med en hänvisning till den nya lagen om Allmänna arvsfonden.

Sammanfattning av betänkandet En arvsfond i takt med tiden – En översyn av regelverket kring Allmänna arvsfonden (SOU 2018:70)

I betänkandet En arvsfond i takt med tiden – En översyn av regelverket kring Allmänna arvsfonden (SOU 2018:70) föreslås att lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden ersätts av en ny lag. Därutöver lämnas följande förslag.

Kriterierna för stöd

Förutom det lagstadgade kravet på att en verksamhet ska vara nyskapande och utvecklade tillämpar Arvsfondsdelegationen i sin praxis för stöd-givning ur Allmänna arvsfonden bl.a. två kriterier som avser målgruppens delaktighet i verksamheten och verksamhetens möjlighet att överleva efter det att stöd ur fonden har upphört. Som ett led i att öka transparensen föreslås att samtliga dessa tre övergripande stödkriterier anges i lag. Kravet att verksamheten ska vara nyskapande föreslås tas bort.

Stöd ska också få lämnas till anläggningar, lokaler och utrustning, om de ska användas för verksamhet som uppfyller de angivna kriterierna. Det föreslås dessutom tydliggöras i lag att stöd inte får lämnas till en organisations löpande verksamhet. Därutöver lämnas förslag om hur ett villkor kan utformas som säkerställer att enbart organisationer som i sin verksamhet respekterar demokratiska värderingar kan få stöd.

Särskilda frågor om stöd till lokaler anläggningar m.m.

Förslag lämnas även om att den tioåriga förbindelsen att bedriva verksamhet ska fortsätta gälla för lokalstöd i fråga om stöd som har beviljats för lokaler eller anläggningar som ägs av sökanden. Om sökanden hyr eller på annat sätt nyttjar lokalen eller anläggningen i fråga och om det finns särskilda skäl för en kortare förbindelse än tio år föreslås sökanden i stället förbinda sig att i minst fem år bedriva verksamhet i lokalen. Arvsfondsdelegationens nuvarande möjlighet att besluta om undantag föreslås omfatta även den femåriga förbindelsen.

Kontroll av utbetalade medel

För att upptäcka och förhindra dubbelfinansiering eller andra ekonomiska oegentligheter bedöms det som mest ändamålsenligt att Arvsfondsdelegationen använder sig av de kontrollåtgärder som delegationen har möjlighet att vidta redan i dag, som t.ex. kontrollbesök och granskning av räkenskaper.

Bedömningen görs även att Arvsfondsdelegationen bör se över ansökningsblanketternas och de generella villkorens utformning i syfte att tydliggöra dem i vissa delar.

Ett genomförande av Statskontorets förslag om upprättande av en databas som ger bidragsgivande myndigheter en överblick över statens bidragsgivning till ideella organisationer bedöms bidra till en mer komplett bild av organisationers offentliga stöd och bör därför övervägas.

Återkallelse och återbetalning av stöd m.m.

Den som ansöker om eller har beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden föreslås utan dröjsmål anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet.

Om den som har beviljats stöd bryter mot villkoren för det, föreslås Arvsfondsdelegationen besluta att stödet helt eller delvis inte ska betalas ut. Beslutet ska enligt förslaget gälla omedelbart.

Om den som har beviljats stöd bryter mot ett annat villkor än demokrativillkoret, föreslås Arvsfondsdelegationen före beslutet få ge denne tillfälle att avhjälpa den uppkomna bristen. Beslut om återkallelse av stöd ska få överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd föreslås krävas vid överklagande till kammarrätten.

Återkrav föreslås kunna ske på de nuvarande grunderna, dock med den justeringen att stöd ur fonden ska betalas tillbaka om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att stöd ur fonden har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller om stödet ur fonden av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta. Dessutom föreslås återkrav ska ske om mottagaren bryter mot demokrativillkoret.

Stöd till lokaler eller anläggningar föreslås återbetalas helt eller delvis om lokalen eller anläggningen säljs eller användningen av den ändras utan Arvsfondsdelegationens medgivande inom en tioårsperiod eller, om den kortare tiden gäller för stödet, en femårsperiod.

Elektronisk underskrift

Vidare lämnas förslag om att Arvsfondsdelegationen får tillåta att en ansökan om stöd undertecknas med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i den s.k. eIDAS-förordningen, i den ursprungliga lydelsen.

Vissa frågor om avstående av arv

I betänkandet föreslås därutöver att arv eller försäkringsbelopp ska få avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som har stått arvlåtaren nära, om det med hänsyn till mottagarens behov av egendomen eller av annan anledning kan anses skäligt. Förslaget innebär att det i de fallen en efterlevande sambo ansöker om avstående på denna grund inte ska krävas att han eller hon har vårdat arvlåtaren eller har varit beroende av arvlåtaren för sin försörjning för att anses vara närstående till arvlåtaren på ett sådant sätt att ett avstående ska kunna komma i fråga.

Det bedöms saknas behov av en reglering om hur Allmänna arvsfondens intressen ska tillgodoses vid arvsavståenden av kulturhistorisk egendom enligt 25 § första stycket i nuvarande lagen om Allmänna arvsfonden när mottagaren inte följer sina åtaganden.

Den nuvarande möjligheten för Kammarkollegiet att lämna över ärenden där det uppkommit en fråga av särskild vikt från allmän synpunkt till regeringen föreslås tas bort. Som en följd härav fattas samtliga beslut i ärenden om avstående av arv och försäkringsbelopp av Kammarkollegiet.

Försäljning av fast egendom

Utredningen bedömer att det inte finns några bärande skäl för att behålla den nuvarande ordningen att regeringen ska pröva frågor om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit Allmänna arvsfonden, om egendomens värde är högre än tio miljoner kronor. I betänkandet föreslås därför att Kammarkollegiet ska besluta om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit Allmänna arvsfonden oberoende av egendomens värde.

Kostnader i bristbon

I betänkandet anges att Allmänna arvsfonden är att se som uppdragsgivare till en god man som utses att företräda fonden i en boutredning för ett dödsbo i vilket fonden är delägare. Ersättning för den gode mannens arbete och kostnader förenade med uppdraget kan därmed täckas direkt med medel ur fonden, i de fall det i dödsboet saknas medel helt eller delvis härtill. I betänkandet görs bedömningen att det inte finns behov av att detta kommer till uttryck i lag.

Det bedöms inte heller finnas skäl att reglera uttryckligt i lag att kostnader som är förknippade med en gravrätt som har förvärvats av Allmänna arvsfonden, som t.ex. kostnader för årlig gravskötsel, kan täckas av medel direkt ur fonden utan att under något skede belasta Kammarkollegiet. Detsamma bedöms gälla för andra kostnader förknippade med gravsättning och som inte kan täckas med medel ur det enskilda boet eller genom ekonomiskt bistånd.

Redovisningsfrågor

I betänkandet görs bedömningen att Arvsfondsdelegationen även fortsättningsvis bör vara undantagen kravet att lämna årsredovisning. Bedömningen görs även att det inte finns skäl att ändra tidpunkten för regeringens redovisning till riksdagen för hur Allmänna arvsfonden har förvaltats och hur stöd från fonden har fördelats under föregående räkenskapsår. Det bedöms inte heller finnas skäl till ändring av regelverket avseende Kammarkollegiets redovisning av förvaltningen av Allmänna arvsfonden.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Den nya lagen om Allmänna arvsfonden, följdändringar i andra lagar och den nya förordningen om Allmänna arvsfonden föreslås träda i kraft den 1 juli 2019 samtidigt som lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden och förordningen (2004:484) upphör att gälla.

Äldre föreskrifter föreslås fortfarande gälla i fråga om beslut om stöd som har meddelats före ikraftträdandet. Ärenden som har överlämnats till regeringen för avgörande enligt den äldre förordningen men ännu inte har avgjorts föreslås lämnas tillbaka till Kammarkollegiet.

Förslag till lag (2019:000) om Allmänna arvsfonden

1 kap. Inledande bestämmelser

Allmänna arvsfondens egendom

1 § Allmänna arvsfonden består av egendom som har tillfallit fonden genom

- arv,
- gåva,
- testamente,
- förmånstagarförordnande i försäkringsavtal,
- ersättning från återvinning enligt 5 kap. 6 § andra stycket begravningslagen (1990:1144),
- överlämnande från en likvidator enligt 7 kap. 11 § stiftelselagen (1994:1220),
- upplösning av en värdepappersfond under de förutsättningar som anges i 9 kap. 3 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder,
- beslut av Bolagsverket enligt 25 kap. 42 eller 44 §§ aktiebolagslagen (2005:551) eller 17 kap. 41 eller 42 §§ lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar,
- skifte enligt 32 kap. 14 § aktiebolagslagen, eller
- domstolsbeslut.

Det som sägs om egendom som har tillfallit fonden genom arv gäller också egendom som har tillfallit fonden enligt 1 kap. 11 § den upphävda lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo eller enligt 2 kap. 4 § lagen (2015:417) om arv i internationella situationer.

Allmänna arvsfondens ändamål

2 § Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer som har funktionsnedsättning.

2 kap. Stöd ur Allmänna arvsfonden

Förutsättningar för stöd

1 § Stöd ur Allmänna arvsfonden får lämnas till verksamhet

1. som är utvecklande för någon av fondens målgrupper,
2. där målgruppen deltar i planeringen och genomförandet, och
3. som har förutsättningar att överleva efter det att stödet ur fonden har upphört.

Stöd får också lämnas till anläggningar, lokaler och utrustning, om de ska användas för verksamhet som uppfyller kriterierna i första stycket.

2 § Stöd får inte lämnas till en organisations löpande verksamhet.

Stöd får endast lämnas till en organisation som bedriver ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl, får stöd enligt 1 § första stycket lämnas även till en offentlig huvudman.

3 § Stöd får inte lämnas till en organisation om den eller någon av dess företrädare

1. främjar, uppmanar till eller försvarar terrorism, eller
2. i övrigt inte respekterar mänskliga rättigheter.

Stöd får inte heller lämnas till en organisation om någon av dess samarbetsorganisationer, eller en företrädare för en sådan organisation, agerar på det sätt som anges i första stycket.

4 § Om en företrädare för en organisation har agerat på det sätt som anges i 3 § första stycket, får stöd ändå lämnas till organisationen under förutsättning att denna

1. genast vidtar de åtgärder som behövs för att säkerställa att agerandet inte upprepas, och
2. har vidtagit rimliga åtgärder för att försäkra sig om att företrädaren var lämplig för sitt uppdrag.

5 § Om en samarbetsorganisation eller en företrädare för en sådan organisation har agerat på det sätt som anges i 3 § andra stycket, får stöd lämnas under förutsättning att den sökande organisationen genast tar avstånd från agerandet, eller om agerandet varit allvarligt, avbryter samarbetet.

Ansökan om stöd ur Allmänna arvsfonden

6 § En ansökan om stöd ur Allmänna arvsfonden ska göras skriftligen hos Arvsfondsdelegationen.

Ansökningen ska innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd ur fonden.

Ansökningen ska vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud. Arvsfondsdelegationen får tillåta att ansökningen undertecknas med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Beslut om stöd

7 § Ett beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden ska förenas med de villkor som behövs. Dessa ska framgå av beslutet.

Förbindelse och villkor vid stöd till lokaler och anläggningar

8 § Den som ur Allmänna arvsfonden beviljas stöd till en lokal eller en anläggning ska förbinda sig att under minst tio år använda den för det ändamål och med de villkor som förutsattes när stödet beviljades.

Den som beviljas stöd till en lokal eller en anläggning och som hyr eller på annat sätt har nyttjanderätt till den ska, om det finns särskilda skäl för en kortare förbindelse än som anges i första stycket, förbinda sig att under minst fem år använda den för det ändamål och med de villkor som förutsattes när stödet beviljades.

Arvsfondsdelegationen ska som villkor för stödet föreskriva att lokalen eller anläggningen ska vara anpassad för personer som har funktionsnedsättning, om inte något hindrar det eller om det av särskilda skäl inte behövs.

9 § Efter ansökan från den som har beviljats stöd kan Arvsfondsdelegationen, om det finns särskilda skäl, besluta om undantag i den förbindelse eller från de villkor som anges i 8 § första och andra styckena.

Skyldighet att hålla medel avskilda

10 § Den som har tagit emot stöd ur Allmänna arvsfonden ska, om inte annat anges i beslutet, vara skyldig att hålla medlen avskilda.

Redovisning och återbetalningsskyldighet

11 § Den som har beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden ska föreläggas att inom viss tid efter mottagandet av medlen skriftligen redovisa hur medlen har använts och på begäran lämna det underlag som behövs för granskningen av redovisningen.

12 § Den som ansöker om eller har beviljats stöd ur fonden ska utan dröjsmål till Arvsfondsdelegationen anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till eller storleken av stödet.

13 § Om den som har beviljats stöd bryter mot villkoren för det, ska Arvsfondsdelegationen besluta att stödet helt eller delvis inte ska betalas ut. Beslutet gäller omedelbart.

Om den som har beviljats stöd bryter mot ett annat villkor än vad som anges i 3 §, får Arvsfondsdelegationen före beslutet ge denne tillfälle att avhjälpa den uppkomna bristen.

14 § Stöd ur fonden ska betalas tillbaka

1. om stödet inte har använts inom angiven tid eller för avsett ändamål,
2. om mottagaren inte inom föreskriven tid har lämnat redovisning eller underlag enligt 11 §,
3. om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att stöd ur fonden har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp,
4. om stödet av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta, eller
5. om mottagaren bryter mot villkoren i 3 §.

Stöd till en lokal eller en anläggning ska återbetalas helt eller delvis, om den säljs eller användningen av den ändras utan Arvsfondsdelegationens medgivande inom den tidsperiod som enligt 8 § första och andra stycket gäller för stödet.

15 § Om Arvsfondsdelegationen anser att det finns skäl att överväga ett åläggande för mottagaren att betala tillbaka stöd ur fonden, ska ärendet överlämnas till Kammarkollegiet, som beslutar i frågan. Kammarkollegiet får, om det finns särskilda skäl, besluta att mottagaren helt eller delvis befrias från återbetalningsskyldighet.

Arvsfondsdelegationen

16 § Arvsfondsdelegationen beslutar om fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden.

Om det finns särskilda skäl får regeringen, efter förslag från Arvsfondsdelegationen, besluta att en annan myndighet under en bestämd tidsperiod ska fördela visst stöd. Vad som i 6, 8, 9, 12, 13 och 15 §§ föreskrivs om Arvsfondsdelegationen ska även gälla för en sådan myndighet.

17 § Regeringen utser ledamöterna i Arvsfondsdelegationen.

I Arvsfondsdelegationen ska såväl ledamöter från Regeringskansliet, varav en är ordförande, som andra ledamöter ingå. En majoritet av ledamöterna ska utgöras av personer som inte arbetar i Regeringskansliet.

Ledamöterna i Arvsfondsdelegationen ska ha god kunskap om barn, ungdomar eller personer som har funktionsnedsättning.

3 kap. Allmänna arvsfondens förvaltning

Hanteringen av Allmänna arvsfondens egendom

1 § Allmänna arvsfondens egendom förvaltas av Kammarkollegiet, som en särskild fond.

2 § Fondens rätt till egendom bevakas av Kammarkollegiet. Kollegiet för fondens talan i mål och ärenden som rör fonden.

3 § Medel som tillfaller fonden ska överlämnas till Kammarkollegiet. Kammarkollegiet ska ta emot och granska redovisning för förvaltning av egendom som tillfaller fonden.

4 § Av de medel som under ett år har tillfallit fonden ska en tiondel läggas till fonden vid årets utgång. Den resterande delen och årets avkastning ska vara tillgängliga för utdelning från och med närmast följande år men får också läggas till fonden.

Gåvor och testamenten

5 § Om ett testamente eller en gåva till förmån för Allmänna arvsfonden har förenats med villkor, beslutar Kammarkollegiet om egendomen ska tas emot.

6 § Testamente till någon annan än fonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Ett testamente, som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, får godkännas även om det finns anledning till klander.

Kammarkollegiets redovisning till regeringen

7 § Kammarkollegiet ska varje år till regeringen lämna en redovisning för förvaltningen av Allmänna arvsfonden som avser det senast avslutade räkenskapsåret. Redovisningen ska lämnas i samband med Kammarkollegiets årsredovisning. Riksrevisionen ska i enlighet med vad

som föreskrivs i 5 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet Bilaga 2
m.m. granska redovisningen.

Anmälningsskyldighet vid dödsfall

8 § Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare, ska den som har boet i sin vård anmäla detta till Kammarkollegiet.

God man

9 § Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare, ska Kammarkollegiet förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen.

10 § En god man behöver inte förordnas

1. om fonden har uteslutits från arv genom testamente och Kammarkollegiet bedömer att det inte finns någon anledning till klander,

2. om boet har större skulder än tillgångar och det inte behövs en god man för att ta vård om egendomen, eller

3. om egendom som har tillfallit fonden som legat utgörs av pengar.

11 § Om egendom har tillfallit fonden genom gåva som inte endast utgörs av pengar ska Kammarkollegiet förordna en god man att ta hand om egendomen.

12 § Kammarkollegiet ska övervaka att den gode mannen fullgör sina uppgifter.

I fråga om god man enligt denna lag gäller vad som är föreskrivet om sysslomän i 18 kap. handelsbalken.

Försäljning av Allmänna arvsfondens egendom, m. m.

13 § Kammarkollegiet beslutar om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit Allmänna arvsfonden.

14 § Annan lös egendom än tomträtt ska av den gode mannen säljas på offentlig auktion, om Kammarkollegiet inte medger annat.

Fordringar får säljas endast om de inte kan drivas in.

Om särskilda föreskrifter har lämnats genom ett testamente, ska de tillämpas.

15 § Om det i ett dödsbo finns egendom som förvaltas av en god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken och som har tillfallit fonden, gäller ifråga om egendomens försäljning 13 och 14 §§.

Arvsavstående

16 § Arv eller försäkringsbelopp, som har tillfallit Allmänna arvsfonden, får helt eller delvis avstås till någon annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller till andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv eller försäkringsbelopp avstås till arvlåtarens sambo eller någon annan som

har stått arvlåtaren nära, om det med hänsyn till mottagarens behov av egendomen eller av annan anledning kan anses skäligt.

17 § Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till en juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Om det finns särskilda skäl får ett belopp av det arv som tillfallit fonden tillsammans med sådan egendom avstås till mottagaren av denna att användas för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen.

18 § Kammarkollegiet beslutar om avstående av arv och försäkringsbelopp.

19 § Den som vill att ett arv eller ett försäkringsbelopp som har tillfallit fonden ska avstås helt eller delvis, ska ansöka om detta hos Kammarkollegiet. Kammarkollegiet får uppdra åt länsstyrelsen att utreda frågan.

En ansökan om arvsavstående ska göras senast tre år efter dödsfallet eller efter det att arvet genom preskription har tillfallit fonden. Om ansökningen har kommit in för sent ska den avvisas.

Regeringen meddelar föreskrifter om vilka länsstyrelser som ansvarar för uppgifter enligt denna lag.

4 kap. Kostnader

1 § Kostnader för fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden ska betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

2 § Kammarkollegiets kostnader för att förvalta och företräda fonden enligt denna lag ska betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

5 kap. Överklagande m.m.

Överklagande

1 § Beslut enligt 2 kap. 13 § första stycket och Kammarkollegiets beslut enligt 2 kap. 15 § och 3 kap. 19 § andra stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I övrigt får beslut enligt denna lag inte överklagas.

Redovisning till riksdagen

2 § Regeringen ska varje år före juni månads utgång lämna en redovisning till riksdagen för hur Allmänna arvsfonden har förvaltats och hur stöd från fonden har fördelats under föregående räkenskapsår samt ange den kommande inriktningen av stödet.

Kammarkollegiets redovisning för förvaltningen av fonden ska fogas till Bilaga 2 regeringens redovisning till riksdagen.

Delgivning

3 § När delgivning ska ske med Allmänna arvsfonden är chefen för Kammarkollegiet, eller någon annan person som är behörig att ta emot delgivningen för Kammarkollegiets räkning, delgivningsmottagare.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.
2. Genom lagen upphävs lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden.
3. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om beslut om stöd som har meddelats före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i föräldrabalken (1949:381)

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken (1949:381) att 15 kap. 10 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

10 §¹

Har egendom i dödsbo vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 3 § tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller i fråga om egendomens försäljning *lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden.*

Har egendom i dödsbo vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 3 § tillfallit Allmänna arvsfonden, gäller i fråga om egendomens försäljning *lagen (2019:000) om Allmänna arvsfonden.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2018:70)

Remissinstanser som inkommit med yttrande

Arbetslivsmuseernas samarbetsråd, Arvsfondsdelegationen, Coompanion, Delegationen mot segregation (Delmos), Diskrimineringsombudsmannen (DO), Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket (ESV), Famna – Riksorganisationen för idéburen välfärd, Folkbildningsrådet, Folkets Hus och Parker, Forum – idéburna organisationer med social inriktning, Frivilligcentralernas riksförbund, Frivilligorganisationernas insamlingsråd (FRII), Funktionsrätt Sverige, Förvaltningsrätten i Stockholm, Gotlands kommun, Ideell kulturallians, Justitiekanslern (JK), Justitieombudsmannen (JO), Kammarkollegiet, Konkurrensverket, Konsumentverket, Sveriges Kvinnolobby, Landstinget i Kalmar län, LSU – Sveriges Ungdomsorganisationer, Lunds kommun, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MÄN för jämställdhet, Region Jönköpings län, Riksantikvarieämbetet, Riksförbundet Sveriges museer, Riksidrottsförbundet, Riksrevisionen, Riksteatern, Rädda barnen, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS), Sandvikens kommun, Skara kommun, Skatteverket, Skellefteå kommun, SKOOPI – de arbetsintegrerande företagens riksorganisation, Socialstyrelsen, SST – Nämnden för statligt stöd till trossamfund, Statens kulturråd, Statskontoret, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Hembygdsförbund, Sveriges kristna råd och Uppsala universitet.

Remissinstanser som inte inkommit med yttrande

Följande remissinstanser har angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Borås kommun, Hudiksvalls kommun, Hulfsfreds kommun, Linköpings kommun, Lysekils kommun, Svenska ESF-rådet, Svenska tornedalingarnas Riksförbund och Sveriges föreningar.

Följande remissinstanser har inte inkommit med svar: Barnens rätt i samhället, Borgholms kommun, Borlänge kommun, Civos, CONCORD Sverige, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Eskilstuna kommun, Fryshuset, Gällivare kommun, Göteborg Stad, Hela Sverige ska leva, Håbo kommun, Höörs kommun, Ideell arena, Judiska ungdomsförbundet, Karlshamns kommun, Karlskoga kommun, Landstinget i Västmanland, Lika Unika, Lycksele kommun, Make Equal, Markaryds kommun, Marks kommun, Motala kommun, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Nätverket Unga för tillgänglighet (NUFT), Region Jämtland Härjedalen, Region Skåne, RFSL Ungdom, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Robertsfors kommun, Romska ungdomsförbundet, Scouterna, Sotenäs kommun, Stenungsunds kommun, Svenska Samernas Riksförbund, Sverige-finländarnas delegation, Sveriges muslimska råd, Sveriges ungdomsråd,

Täby kommun, Umeå kommun, Vellinge kommun och Vänersborgs kommun.

Instanser utöver remisslistan som inkommit med yttrande

Arbetets museum, Dyslexiförbundet, Funktionsrätt i Uppsala län, Independent Living Institute, Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB), Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, Sveriges Blåbandsförbund (Blå Bandet), Sverok, Synskadades riksförbund och Teskedsordern.

Sammanfattning av promemorian Utökad målgrupp för Allmänna arvsfonden (Ds 2020:9)

Målgruppen för stöd ur Allmänna arvsfonden är i dag barn, unga och personer med funktionshinder. I promemorian Utökad målgrupp för Allmänna arvsfonden (Ds 2020:9) föreslås att målgruppen för Allmänna arvsfonden utökas till att även omfatta äldre personer. Begreppet funktionshinder föreslås ersättas med funktionsnedsättning.

Förslag lämnas även om att kravet på att en tiondel av de medel som tillfallit fonden under året ska läggas till fonden vid årets slut tas bort. Vidare föreslås att regeringen ska få besluta om hur stor del av fondens samlade tillgångar som ska göras tillgängligt för utdelning nästkommande år och i samband med detta även föreslå beräknad nivå för de två följande åren. Kammarkollegiet föreslås efter samråd med Arvsfondsdelegationen varje år lämna ett underlag för regeringens beslut. Av det belopp som regeringen beslutar ska vara tillgängligt för utdelning föreslås högst en tiondel vara tillgängligt för verksamhet till förmån för äldre personer.

När ändamålet för Allmänna arvsfonden breddas föreslås därutöver att kvalifikationskraven för Arvsfondsdelegationens ledamöter utökas till att även omfatta god kunskap om den nya målgruppen äldre personer.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden

dels att 2, 5 och 8 b §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Av de medel som under ett år har tillfallit fonden skall en tiondel läggas till fonden vid årets utgång. Återstoden och årets avkastning skall vara tillgängliga för utdelning från och med närmast följande år men får också läggas till fonden.

Regeringen beslutar varje år om hur stor del av fondens samlade tillgångar som ska vara tillgänglig för utdelning närmast följande år och lämnar samtidigt besked om beräknad nivå för de två därpå följande åren.

2 a §

Högst en tiondel av de medel som regeringen genom sitt beslut gjort tillgängliga för utdelning får fördelas till verksamheter till förmån för äldre personer.

5 §

Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder.

Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Regeringen utser ledamöterna i Arvsfondsdelegationen.

I Arvsfondsdelegationen *skall* såväl ledamöter från Regeringskansliet, varav en är ordförande, som andra ledamöter ingå. En majoritet av ledamöterna *skall* utgöras av personer som inte arbetar i Regeringskansliet.

Ledamöterna i Arvsfondsdelegationen *skall* ha god kunskap om barn, ungdomar eller personer med *funktionshinder*.

I Arvsfondsdelegationen *ska* såväl ledamöter från Regeringskansliet, varav en är ordförande, som andra ledamöter ingå. En majoritet av ledamöterna *ska* utgöras av personer som inte arbetar i Regeringskansliet.

Ledamöterna i Arvsfondsdelegationen *ska* ha god kunskap om barn, ungdomar, *äldre personer* eller personer med *funktionsnedsättning*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021

² Senaste lydelse 2003:1066.

Förteckning över remissinstanserna (Ds 2020:9)

Remissinstanser som inkommit med yttrande

Efter remiss har yttranden över promemorian Utökad målgrupp för Allmänna arvsfonden (Ds 2020:9) inkommit från Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam), Arvsfondsdelegationen, Coompanion, Domstolsverket, Finska Pensionärers Riksförbund i Sverige, Folkbildningsrådet, Folkets Hus och Parker, Forum – idéburna organisationer med social inriktning, Hela Sverige ska leva, Ideell kulturallians, Kammarkollegiet, Sveriges Kvinnolobby, LSU – Sveriges ungdomsorganisationer, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Myndigheten för delaktighet, Pensionärernas riksorganisation (PRO), Riksantikvarieämbetet, Riksförbundet PensionärsGemenskap (RPG), SKPF Pensionärerna, Socialstyrelsen, SPF Seniorerna, Statens kulturråd, Statskontoret, Sverigefinska Pensionärer, Sverigefinska Riksförbundet, Sveriges Hembygdsförbund, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Sveriges ungdomsråd.

Remissinstanser som inte inkommit med yttrande

Följande remissinstanser har angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Diskrimineringsombudsmannen (DO), Ekonomistyrningsverket (ESV), Justitiekanslern (JK), Justitieombudsmannen (JO), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Riksrevisionen och Svenska Tornedalingars Riksförbund.

Följande remissinstanser har inte inkommit med svar: Barnens rätt i samhället (BRIS), Centralförbundet Roma International, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Franzwagner sällskapet, Frivilligcentralernas riksförbund, Funktionsrätt Sverige, IREM, Judiska centralrådet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet Romer i Europa, Riksidrottsförbundet, Roma Institutet, Romano Pasos Research Centre, Romernas riksförbund, Rädda barnen, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS), Stockholms universitet, Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna, Svenska ESF-rådet, Svenska Samernas Riksförbund, Sverigefinländarnas delegation och Sveriges Romerförbund.